

ABDURRAHMAN DÖNER

Ergenlik Dönemi Yol Haritası

ERGENLİK DÖNEMİ
YOL HARİTASI
ABDURRAHMAN DÖNER

Abdurrahman DÖNER

1968 yılında Kahramanmaraş'ın Nurhak İlçesinde doğdu. İlköğretimi Nurhak'ta tamamladı. Elbistan'da liseyi bitirdi. Yüksek öğrenimini Dicle Üniversitesi Siirt Eğitim Fakültesinde 1990 yılında tamamladı. 1998 yılında Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Lisans eğitimini yaptı.

Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi okullarda dört yıl, Özel okullarda on yıl çalıştı. Resmi ve Özel okullarda her sınıfta öğretmenlik ve idarecilik yaptı. Şu anda Hatay Antakya Özel Zengi ilköğretim okulunda idareci olarak çalışmaktadır. Evli ve bir çocuk babasıdır. Lise öğrencisi iken yerel gazetelerde şiir ve makaleler yazmaya başladı. Halen eğitim üzerine çeşitli dergi ve gazetelerde makaleler yazan Döner'in yayınlanmış bir eseri bulunmaktadır.

Ergenlik Dönemi Yol Haritası

ABDURRAHMAN DÖNER

ERGENLİK DÖNEMİ YOL HARİTASI

Copyright © Gül Yurdu Yayınları, 2006

Bu kitaptaki metin ve resimlerin, tamamının ya da bir kısmının, kitabı yayımlayan şirketin önceden yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör
Ali BUDAK

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
Zülker MEYDAN

İllüstrasyon
Alp TÜRKBİNER

Sayfa Düzeni
Necmi TOPAL

ISBN
975-9105-14-4

Yayın Numarası
15

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası / İZMİR Tel: (0232) 252 20 96
Ekim 2006

Genel Dağıtım
Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım
Alayköşkü Cad. No: 12 Çağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 519 39 33 Faks: (0212) 519 39 01

Gül Yurdu Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.gulyurduyayinlari.com

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	9
Takdim.....	13

BİRİNCİ BÖLÜM AİLENİN ÖNEMİ

Ailenin önemi	19
1. İyi fidanlar iyi topraklarda yetişir.....	19
2. Çocuk, ailenin dışı yansıyan aynasıdır.....	22
3. Ailede terbiye.....	23
4. İnsan üç merkezli varlıktır	25
5. İbadet etmenin önemi, aile ortamında gelişir.....	26
6. Aile gence hayatı öğretmelidir	30

İKİNCİ BÖLÜM ERGENLİK ÇAĞI

Ergenlik çağı.....	35
1. Ergenliğin ve gençliğin tanımı.....	35
2. Ergenliğe ilk adım	37
3. Gençlerle iletişim nasıl kurulmalıdır?	39
4. Sözle verilen mesajlar.....	40
a) Alınan ve verilen mesajlar	40

Ergenlik Dönemi Yol Haritası

b) İletişimde alıcı verici dengesi.....	42
5. İletişim kurmada en etkili yöntem: dinleme	43
a) Gençleri nasıl dinliyoruz?	47
b) Gençleri dinlerken hangi iletişim hatalarını yapıyoruz?	48
6. Disiplin anlayışı.....	50
7. Artık ben de babam kadar biliyorum	55
8. İtaatsiz genç	56
9. Ergen ve sorumluluk	59
a) Sorumluluk kazandırmada ailenin rolü.....	59
b) Sorumluluk sahibi gençler:	60
c) Sorumluluk kazandırmada süreç:.....	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KİŞİLİK VE RUHSAL GELİŞİM

Kişilik ve ruhsal gelişim.....	65
1. Kişilik	65
2. Kişilik gelişiminde psikolojik etkenler	66
3. Ruh sağlığı.....	67
4. Ruhsal özellikler.....	68
5. Ergende ruhsal problemler.....	71
6. Ergende baba rolünün etkileri.....	72
7. Ergenlerde kaygı	74
8. Ergene uygulanan istismarlar	79
9. Ergendeki değişimler	82
10. Arkadaşlık	85

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İLGİ, MESLEK VE İŞ

İlgi, meslek ve iş.....	95
1. İlgi nasıl gelişir?.....	95
2. İlgi çeşitleri:.....	97
3. Ergenlik ve meslek.....	100

İçindekiler

4. Gençleri mesleğe yönlendirme	102
5. Meslek seçiminde neler etkili oluyor?	103
1. Sözel zekâ:	104
2. Matematiksel zekâ:	105
3. Görsel zekâ:	105
4. İçsel zekâ:	105
5. Bedensel (kinestetik) zekâ:	106
6. Sosyal zekâ:	106
7. Doğaya dönük zekâ:	106
8. Müzik zekâ:	107
Ergen ve iş	109
6. Gençlerin işsiz kalmasının nedenleri:	112

BEŞİNCİ BÖLÜM GENÇLERİN PROBLEMLERİ

Gençlerin problemleri	119
1. Kuşak çatışması	119
2. Gençlerle çatışmaları nasıl önleyebiliriz?	121
3. Modernleşme problemi	123
4. Birlikte yaşama ve meşveret	126
5. Gençliğin eğitim problemi	128
6. Televizyon ve internet'in gençler üzerindeki etkileri	134
7. Gençlerde saldırganlık	136
8. Problem çözmede iki yaklaşım	142

ALTINCI BÖLÜM ERGENLİK VE MADDE BAĞIMLILIĞI

Ergenlik ve madde bağımlılığı	147
1. Uyuşturucu bağımlılığı	149
2. Uyuşturucuya başlama nedenleri:	151
3. Uyuşturucu bağımlısında tespit edilen özellikler:	152
4. Uyuşturucu tedavisi	153

Ergenlik Dönemi Yol Haritası

5. Alkol bağımlılığı.....	155
6. Alkol tedavisi.....	158
7. Sigara kullanımı	160
8. Bu alışkanlığa başlama nedenleri:.....	162
9. Sigarada bulunan maddeler ve zararları	162
10. Sigara tiryakilerinde görülen başlıca hastalıklar:	163
11. Sigarayı bırakma ve tedavi.....	164
12. Sigarayı bırakma yöntemleri	165
Son notlar.....	169
İstifade edilen kaynaklar	173

ÖNSÖZ

Gençlik, hayatın ilkbaharı... Gözün ışıltılı, dizin dermanlı, bileğin bükülmez olduğu çağ. Ruhun canlı, damarlardaki kanın deli olduğu dönem. Onun içindir ki; bir adı da delikanlıdır gencin. Bir "Leyla"nın arandığı, bir tebessümün, bir bakışın esir ettiği an ve başın serazad, duyguların alabildiğine hoyrat olduğu zamandır gençlik.

Sahip çıkıldığında ve iyi yetiştirildiğinde bir milletin geleceği için ümit tomurcuğudur gençlik. Gençlik, gönlünde "Gerçek Sevgili"yi hissedebilecek ve tüm yalancı sevgilere sırtını dönecek kadar irade kahramanı olmalıdır. Bir davanın muvaffak olabilmesi için lazım olan eldir. *"Bir başlangıcın istikbali hakkında tahminde bulunmak isteyenler, o davaya kimlerin omuz verdiğiine bakmalıdırlar. O yükün altında gençler varsa, o kervanın menzile ulaşacağından emin olsunlar."* veciz ifadesinde kendini bulan başarı sırrı. Kâinatın Efendisi'nin etrafında halkalanmış, eskiye dönmeyi döneklık sayan, sadakat ve kararlılık âbidesi...

Gönül verdiği mukaddesler uğruna; candan, cânandan, gözünü kırpmadan, arkasına dönüp bakmadan vazgeçebile-

cek kadar fedakârlık örneği. Varıp hedefe ulaştığında, muvafakiyeti Gerçek Sahibi'nden bilip, nefesine pay biçmeyecek kadar civanmert, vazifesini yerine getirmenin hazzıyla mest u mamur, namus emanet edilebilecek kadar iffetli, mal mülk teslim edilecek kadar emin. Hak, boynuna inen bir kılıç olsa bile, başını uzatmaktan çekinmeyecek kadar hakperest, haksızlık karşısında kükreyen bir aslan misal şecaat sahibi... Kırık bir gönül karşısında gözyaşlarını ceyhun edecek kadar hassas ve Rabbine kullukta her gece saatlerle sırdaş...

Sahip çıkılmadığında, terbiyesi adına bir gayret gösterilmediğinde, karanlık bir âti. Yalancı sevdalara gönlünü kapırdığında, şehvetine esir... Beraber yürüdüğü hedefe giderken yarı yolda bırakabilecek bir döne! Sabırsızlığı, gayretsizliği, plansızlığıyla başarısızlığın adresi, sebat etmeyişiyle ve sözünden dönüşüyle güvensizlik kaynağı. Geçici zevklerin mahmurluğuyla serkeş. Bitmek bilmeyen istekleriyle hırs küpü. Kendi değerlerini düşünen bencil. Hep midesi için çalışan şikemperver. Bir kalbinin olduğunu unutmuş his yoksulu, gönül dünyası, yıkılmış mamureler gibi virane. Başkalarının namusuna göz dikecek kadar hayâdan uzak. Nerede nasıl konuşacağını ve nerede nasıl davranacağını bilmeyen edepsiz. Haklının değil de güçlünün yanında olan ikiyüzlü. Yaptığı her işi gösteriş için yapan yapmacık tavırlı. Rabbini bulamamış ve tanıyamamış nasipsiz!...

Yıllar var ki gençler şikâyet sebebi; sahipsiz çünkü... Şikâyet edenlerin de yaptığı pek bir şey yok. Sahip çıkmak isteyenler de engellenmekte. Topyekün gençliğimiz, kendine uzatılacak; fedakâr, emin, sadık, hakperest kısacası nefsin dar cenderesinden kurtulmuş, kendini aşmış kutsîlerin elini bekliyor...

Milletler geleceklerini, iyi yetişmiş nesillerle garanti altına alabilirler. Geleceğine güvenle bakmak isteyenler, geleceğin şekillenmesindeki insan faktörünü kesinlikle göz ardı etmemelidirler. Çocuklarını hem madden hem manen iyi yetiştirmiş, “Nereden geliyorum, nereye gidiyorum? Var oluş gayem nedir?” sorularının cevabını bulmuş, kendinin farkında olan gençler haline getirmiş toplumların geleceği, cennet misal güzelliklerle doludur. Tam aksine çocuklarını sadece dünyevî yönüyle ya da uhrevî yönüyle yetiştirmiş, onların bir yanını ihmal etmiş, adeta tek kanatlı bir kuşa döndürüp sonra da onlardan uçmalarını bekleyenler, geleceklerinin çok ciddi sıkıntılarla dolu olacağını bilmelidirler.

Elinizdeki kitap, günümüzde ihmal edilmiş ve problemler yumağı haline gelmiş gençliğe sahip çıkma adına hazırlanmış bir eserdir. İlk bölümde aile kurmanın asıl maksadı anlatılıyor. İkinci bölümde ergenlik çağına geniş bir çerçevede başlayan eser, üçüncü bölümde gençlerdeki kişisel ve ruhsal değişimi tanıtmaya fırsatı sunuyor. Ergenlik çağındaki ruhsal değişimden haberi olmayan bir anne-baba, elbette evladiyla sağlıklı bir iletişim kuramaz. Dördüncü bölümde ergenlik çağında değişen ilgiler meslek ve iş konuları ele alınıyor. Böylece genci karakterine uygun ilgilere yönlendirmenin yolu gösteriliyor. Beşinci bölümde ergenlik çağında karşılaşılabilecek problemler ele alınıyor. Bu problemlerin üstesinden nasıl gelinir, tavsiyeleri sıralanıyor. Altıncı bölümde, problemleri halledilememiş gençleri bekleyen tuzaklar, istatistiklerden de yararlanılarak izah ediliyor. Gençleri şiddete iten sebepler tespit edilerek, bu ortamlardan uzak kalmanın gereği vurgulanıyor.

Eserin, bu alanda değeri ölçülemez kıymette olduğu kanaatini taşıyorum. Elbette gençlerin problemleri daha fazla.

Ergenlik Dönemi Yol Haritası

Gençlerin problemleri hakkında bir fikir vermesi, rehber olması açısından kitabımız bir başvuru kaynağı. “Öğretmenden Öğrencilere ve Velilere Öneriler” kitabıyla çocuk eğitiminde yapılması gerekenleri öneren ve beğeni toplayan yazarımız, ikinci kitabıyla da önemli bir boşluğu doldurur ümidini taşıyorum. Kendisinden toplumun problemleri ve bu problemlerin çözüm yollarıyla ilgili nice eserler bekliyoruz...

Şahin DEMİRCİ

TAKDİM

Bir milletin devamı ve bekâsı iyi yetiştirilmiş nesillerle sürdürülebilir. Millî varlığı ve millî ruhu yüksek iyi nesillerle... Milletler, geleceklerini emanet etmek üzere mükemmel bir nesil yetiştirmemişlerse, istikballeri karanlık demektir. Hiç şüphe yok ki nesillerin iyi yetiştirilmesinde birinci vazife anne ve babalara düşmektedir.

Yoğurdun kaymağı yoğurt cinsinden, sirkenin kaymağı da sirke cinsinden olur. Ebeveynler şahsî yaşantılarında gençlere çok iyi örnek olmalı. Yeni nesillere aktaracakları davranışları önce kendi vicdanında yaşamalı. "Âlim, bilen değil; bildiklerini vicdanında duyandır." düsturunu ilke edinmelidirler.

Bizler, dümeni bizden sonrakilere bırakırken, onu, fırtınalı bir denizde bu gemiye su aldırılmadan emin ellere teslim etmek istiyorsak, tevazu kanatlarını açmalı, ben yerine biz olabilmeliyiz. Başı yerde gönlü göklerde bir nesil için... Plânların ve tuzakların her türlüüne rağmen yürüyen, cismânîliğin verdiği rehâvetten vazgeçip, mâneviyat ikliminden gelen burcu burcu havayı iliklerine kadar duyup bulan, doyan ve coşan bir

nesil için... Bütün zorluklara, yeni fikirlere açık bir nesil için var olmalı ve elde bulunan imkânları sonuna kadar zorlamalıyız.

“Gençlik hali delilikten bir şubedir.”¹ Ergenlik çağında ki gençlere yetişkin nazarıyla bakılması, onlardan her zaman mantıklı davranışlar beklenilmesi yanlıştır. Peygamber (sallâllâhu aleyhi ve sellem) Efendimizin de ifade ettiği gibi; “Bu çağa adım atmış bir gençte, yeni ve olağan dışı davranışlar olabilir. Ergene sabretmek, doğruları bulmasına yardımcı olmak gerekir.”

“Terbiye ile imdadına koşulacağı ana kadar GENÇ; yetiştiği çevre, heves ve zevkin pervanesi; ilim, basiret ve mantığın uzaklarında dolaşan bir deli ve kanlıdır. Onu, geçmişiyile bütünleştirip geleceğe hazırlayacak terbiye verildiği takdirde, millî duygu ve düşüncüyü temsil eden bir delikanlı olur.”²

15 yaşına gelen bir gence nasıl davranılması gerektiği, bütün anne ve babaların kafasında yer eden bir sorudur. Ergen anne-babası olmak gerçekten zordur. Zorlukları kolaylaştıran ise bilgidir, tecrübedir ve muhataba göre uygun yöntemleri kullanmadır.

Her nesil kendinden daha iyisini yetiştirmekle yükümlüdür. Bunu yapabilenler sorumluluklarının büyük bir bölümünü yerine getirmiş sayılırlar. Hz Ali (r.a) isnat edilen bir söz şöyledir: “Çocuklarınıza içinde bulunduğunuz zamanın bilgi ve kültürünü değil, daha sonraki devrin adab, erkân ve kültürünü öğretiniz. Zira onlar, sizin içinde bulunduğunuz zamandan daha başka bir zaman için yaratıldılar.”³

İyi nesilleri yetiştirmek için; imkânlarımızı en yüksek düzeye çıkarmanın gayreti içinde olmalıyız.

Bu çalışmamda; başta bir editör gözüyle bana yol gösteren değerli eşime, tashih çalışmalarında çok kıymetli zaman-

T a k d i m

larını esirgemedi, çalışmamı inceleme nezaketinde bulunan kıymetli arkadaşım Hasan ağlayan Bey'e ve Hatay'da, yazma şevkimi her hafta kamçılayan "Bamteli" dergisi yayın kuruluna teşekkür ederim.

Abdurrahman DÖNER

BİRİNCİ BÖLÜM
AİLENİN ÖNEMİ

*İşitin ey yarenler aşk bir güneşe benzer,
Aşkı olmayan gönül misal-i taşa benzer.*

Yunus Emre

AİLENİN ÖNEMİ

1. İyi Fidanlar İyi Topraklarda Yetiştir

Günümüzde evlenme çağına gelen insanların, evliliğin asıl mahiyeti dışında ve farklı istekler doğrultusunda aile kurdukları görülüyor. Üniversite bitiren gençler evlilik yaparken kişilikten -karakter, dünya görüşü gibi- ziyâde, maddî kazanç sağlayan mesleklerde çalışan eşleri tercih ediyorlar. Evlenmeyi düşünürken; dindarlık, güzel ahlak, soy seçenekleri yerine “ticari evlilik” adı altında “madde” için evlilik tabirleri kullanmaya başladılar.

Evlilik ağacının en güzel meyvesi çocuk sahibi olmaktır. Allah, şehvetteki lezzeti de buna ücret olarak vermiştir. Evlenmek dinin emri, peygamberimizin sünneti ve fitratın gereğidir.

Hedefi ve gayesi olmayan izdivaçlar, niyetsiz ameller gibi bereketsizdir. Boyuna posuna bakılarak evliliğe benzeyen bir araya gelmeler uhrevî derinliğinin olmaması yanında çok defa uyuşmazlıklar ve geçimsizliklerle sonuçlanır. “Gayeli izdivaç” enine-boyuna düşünülerek, hissin yanında aklın ve mantığın da olduğu izdivaçtır.⁴

Evlilik, sevgi ve şefkat üzerine olmalıdır. Tek başına aşk, evliliğe yetmeyebilir. Beşerî aşk, ahiret endişesi taşımayan kalplerde oluşan bir fantezi, geçici bir hevestir. Kalbi ve iradeyi devre dışı bırakan bu tür bir aşkta doğrudan duyguların hâkimiyeti söz konusudur. Aşk, akli nefis ve şehvetin esiri ve hizmetçisi durumuna düşürür. Bu durumda insan fitratının dengesi bozulur. Çünkü fitrat; “aklın” nefis ve hislere hâkimiyeti üzerine kurulmuştur.

Kur’ân’da Hz. Yusuf (a.s.)’nin kıssası anlatılırken, Hz. Yakup (a.s.)’un şefkati üzerine de kıssa anlatılmaktadır. Aşk bazen muhatabını üzer, çile çektirir. Çünkü menfaat bekler. Hz Yusuf (a.s.) Züleyha’nın aşkına karşılık vermediğinden dolayı Züleyha tarafından zindana atılmıştır.

Ailede şefkat esas olmalıdır. “Şefkat çocuğun annesinin yüzünde okuduğu, sinesinde bulduğu, babasının kucağında hissettiği cibilli alâkadır. Bunu vermedikleri takdirde onu başka hiçbir fanteziyle tatmin edemezler... Şefkat annenin en önemli özelliğidir. O, dokuz ay karnında gezdirir çocuğunu. Dünyaya getirir yüz zahmetiyle, bakar büyütür bin meşakkatiyle. Gece inlediği zaman hemen kalkıp imdadına koşar... Ağladığında da bağrına basar. Tabiatından kaynaklanan bir iştihak ve insiyakla onu yaşatmak için yaşar.”⁵

Şefkatin çocuk üzerinde tezâhürü, iki yönlü olmaktadır: Birincisi; sadece çocuğun dünyada rahat etmesi için bütün fedakârlıkların yapılmasıdır. Dünyasının mamur edilmesi, daha iyi beslenmesi, güzel giyinmesi, iyi şartlarda barınması, yemesi içmesi gibi yapılan da bunun içindedir. Bu amaçlarla gösterilen şefkat, eksik kalacaktır. Çünkü bu şefkate tezatlık vardır. Geçici dünya hayatı için varını yoğunu feda eden anne-baba, baki bir hayat için herhangi bir hazırlık yapmamaktadır. Bu açıdan ebeveynin çocuğa gösterdiği şefkat eksik kalacaktır.

Ailenin Önemi

İkincisi; baki hayata inanmış bir kalpten doğan şefkattir. Yapılan fedakârlıkların mükâfatının yaratandan beklenmesi, dünyadaki rahatı amaç edinmeyip sonsuza uzanan bir hayatın mamur edilmesi için yapılanlar... Nitekim Bediüzzaman Hazretleri: “Ben bu seksen sene ömrümde seksen bin zatlardan ders aldığım halde kasem ediyorum ki; en sarsılmaz ve her vakit bana dersini tazeler gibi merhum validemden aldığım telkinat ve manevî derslerdir ki; o dersler fitratımda, adeta maddî vücudumda çekirdekler hükmünde yerleşmiş. Sair derslerimin o çekirdekler üzerine bina edildiğini, aynen görüyorum.”⁶ diyerek inanmış bir kalpten tezahür eden gerçek şefkati tanımlamaktadır. “İşte bir tarafta kadın diğer tarafta da erkek, teşkil ettikleri aile vahdetiyle cennet saraylarını hatırlatan öyle bir yuva kurarlar ki bu yuvanın çehresinde öteleri temaşa edebilirler.”

“Canlılar âleminde ebeveyn-çocuk ilişkisinin ölüme dek devam ettiği tek canlı, insandır. Zira insan, yaratılış itibariyle acizdir, her zaman, her yaşta şefkate muhtaçtır. İnsanın yaşı ilerlese de ebeveyne olan ilgisi azalmaz, çoğalır. Genç, ebeveynine kızsaa, hatta onları küçümsese dahi tamamen onlardan kopmak istemez.”⁷

2. Çocuk, Ailenin Dışa Yansıyan Aynasıdır

Anne ve baba arasındaki diyalogu görerek yetişen çocuğun karakteri gelişir. Bir aile içinde ortaya konulanlar ne ise etrafına da o yansiyacaktır. Babanın anneye, annenin de babaya hitabı çocuklar için bir ölçüdür. İsimlerin önüne saygı ve sevgi ifade eden kelimeler getirerek aile içinde daha nazik olunabilir. -Ayşe Hanım, canım kızım, tatlım, hanımefendi...- Eşlerin, çocuklarına yönelik tutumlarının sağlıklı olması, büyük ölçüde onların kendi içlerinde barışık, dengeli, huzurlu birbirlerine karşı sevgi ve saygılı olmalarına bağlıdır. Eğer eşler, ilişkilerinde problemler yaşıyorlarsa, bu sıkıntıların çocuklara

yansıması doğal bir sonuçtur. Mutlu yaşamak karşılıklı anlayış ve kabullenme sonucunda olabilir.

“Doğru sözün yanında doğru hareket çok önemlidir. Çocuk nazarında davranışlarımız ve sözlerimiz arasındaki tezat, onun bize olan güvenini sarsar. Hayatta bir kez olsun yalanınızı ya da davranış ve söz çelişkinizi yakalayan çocuk, bunu zihninde taşıdığı sürece siz onun nazarında güvenilmez biri olarak kalırsınız. İlerleyen zamanlarda herhangi bir davranışınız hoş karşılanmayabilir. Sonrasında ise evladınızın zihnindeki güvensizlik duygusu gün yüzüne çıkar. Böylece siz artık onun için hiçbir zaman güvenilecek bir insan olmayı başaramazsınız.”⁸ Anne-baba olarak davranışlarımızı öyle ayarlamalıyız ki, onlar bizleri bir arkadaş, sırdaş veya birer sevgi kahramanı olarak görmeli. Bizlere melek nazarıyla bakmalıdırlar. Bizde ciddiyeti, adaleti, hassasiyeti, vakarlı olmayı görmeli ve bizlere sonuna kadar güven duymalıdırlar.

“Kendinizi yönetirken kafanızı, başkalarını yönetirken kalbinizi kullanın.” (Bussy)

3. Ailede Terbiye

“Her yeni doğan çocuk temiz bir fitrat üzerine doğar.”⁹ O, henüz yazılar yazılmamış boş bir kâğıt gibidir. O kâğıda hayata dair desenler, anne rahmine düştüğü andan itibaren yazılıp çizilmeye başlanır. Aileye düşen görev bu yazı ve nakışları mevsimine göre, silinmeyecek şekilde çocuklarının ruhuna nakşetmesidir. İlk yazıların kalıcılığı çok önemlidir. Öyle derin çizgilerle nakışlar yapılmalı ki, dünya ve ukba hayatına yön verecek figürler ortaya çıksın.

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hadisinde: “Bir baba çocuklarına güzel ahlâktan daha iyi miras bırakamaz.”¹⁰ buyurmaktadır. “Ruhları aynalar gibi parlak, zihinleri fotoğraf makineleri kadar süratli kayıt yapan yavrularımızın ilk mektepleri, kendi aileleri, ilk terbiyecileri de ebeveynleridir. Ebeveynlerin kendilerini birer muallim ve terbiyeci olarak yetiştirmeleri, bir milletin varlığı ve geleceği için çok önemlidir. Ailenin yerini okul ya da başka bir müessese asla tam anlamıyla dolduramaz. Çünkü; her çocuk yaşadığı ortama göre şekillenir. Okul ve arkadaşları daha sonra gelir. Ailesinde sağlam bir terbiyeden geçmiş çocukların, ileri dönemlerde ahlakî çöküntüye uğramış kişilerle arkadaşlık kuramadıkları görülür. Bedüzzaman’ın; “Gerçek imanı elde eden kâinata meydan okur.” sözü bunu en güzel ifade eder.

Terbiye konusunda hassas davranmayan, yaş, baş, düşünce ufku, ilmi seviye deyip hayatın her merhalesinde çocuğunu en iyi şekilde besleyip açlığını gidermeyenler, ileri dönemlerde aç bir kurtla karşılaşılırsa şaşırılmamalıdır.¹¹

Terbiye, Efendimizin de tespiti ile çocuğa sunulmuş en büyük armağandır. “Çocuklarınıza ikramda bulunun ve onları en güzel şekilde terbiye edin.”¹² Ailesinin ona yatlar, katlar bırakma yerine, ideal bir terbiyeden geçirmesi, çocuğu için büyük kazançtır. Ahlâksız bir gence teslim edilen mal, felaketten başka bir kazanç sağlayamayacaktır.

İman, insanı fizik âleminin dar, statik ve boğucu sınırlarından kurtarıp onu kendi dışındaki âlemlerle bütünleştiren, önünü aydınlatan bir ışık kaynağıdır. İman, kişiyi bütün varlığın tek sahibi Allah’a muhatap kılması ve O’na bağlanması itibarıyla, insana huzur, şeref veren büyük bir güç kaynağıdır.¹³

İman ışığıyla aydınlatılmayan insandaki hiçbir nakış aslını gösteremez gölgeden ibaret kalır.

Ailede hem kadın hem erkek çocuklarını manevî yönden tatmin etmeli ve kalbî hayatlarının beslenmesine özen göstermelidirler. Kalbin ve ruhun tatmini Allah'a olan bağlılıkla sağlanabilir. Anne-babalar çocuklarına Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimizin yetiştirdiği o güzel insanların hayatlarından kesitler anlatılmalı, zengin tarihimizde yaşayan büyüklerimiz nazara verilerek çocuklarda kulluk şuurunu oluşturmalarıdır.

Çocuk, küçük yaşta inanmanın, çok önemli olduğunu anlamalıdır. Ebeveynler öyle ibadet etmeliler ki, çocuk duyduğu Allah kelimesi karşısında ebeveynin davranışlarına göre kulluk esintilerini duyabilsin. Ve böylece ergenlik döneminde karşılaşacağı muhalif rüzgârlar karşısında; dini, diyaneti adına onun ruh ve manasında oluşan hastalıklardan kurtulsun ve sarsılmasın.

“Gençliğin azgınlığına kapılmadan kendini bütünüyle ibadete veren ve hiç isyanda bulunmayan gence Allah hayran olur.” (Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem))

4. İnsan Üç Merkezli Varlıktır

Çoğu insan, inançları yaşama ve yaşatma adına fazla hassasiyet, gayret ve çaba göstermez. Oysa bir gencin küçük yaştan itibaren kendi öz kültürünü öğrenmesi gerekir. Değer yargılarımızın gelecek nesillere aktarılması bizim için önemli olmalıdır. İnsan üç merkezli varlıktır. Bu merkezlerden biri; maddî ve manevî hayatımızı yönlendiren aklımız, ikincisi; bütün hayırları, bereketleri insana ulaştıran maneviyat köprüsü kalbimiz, üçüncüsü ise; ebede ayarlı, yaratıcı tarafından verilen insan olma

kaynağı olan ruhumuzdur. Sadece akıllarıyla düşünenler; her şeyi madde süzgecinden geçiren, Mevlana'nın; "Nice insanlar gördüm üzerinde elbise yok, nice elbiseler gördüm içinde insan yok." sözüyle ifadesini bulan görüntü insanını oluşturur.

İnsanı diğer yaratılmışlardan ayıran en belirgin özellik düşünebilmesidir. Düşünmek insana ait bir özelliktir. Düşünen insan da aklını ve fikrini kullanmak zorundadır. Aklın ve fikrin oluşup boy attığı yer; kalp ve kafadır. Gençlik döneminde en büyük hareketlilik kalpte ve kafada yaşanır. Başka bir ifade ile kalbi ve kafayı tatmin etmek şarttır.

"İlaçlar her zaman şart değil, ama inançlar her zaman şarttır." (Norman Cousins)

5. İbadet Etmenin Önemi, Aile Ortamında Gelişir

Gençlerin inanç değerlerimizi bilmelerine ve yaşamalarına zemin hazırlamak başta aileye düşer. Günümüzde gençlerin çoğunluğu Allah'a inanırlar fakat ibadet etmede zorlanırlar. İbadet etmek için neyi, nasıl, niçin yapma konusunda bilinçlendirme olmalıdır. İbadetler, uygulama gerektirir. Hayata önemi vurgulanarak aktarılan tabii ihtiyaçlar haline getirilmelidir.

Baba kaçırdığı sabah namazından dolayı çok üzgündür. Bu ruh haliyle de sabah kahvaltısına gelir. Genç, babasının bu halini hisseder ve sorar;

- Baba bugün seni çok üzgün görüyorum. Dün işyerinde kötü bir şey mi oldu?

Baba, bir müddet sessiz kalır. Sonra da; - Sorma evladım, baban bu sabah Allah'ın emrettiği buluşma randevusunu kaçırdı, der.

Ailenin Önemi

Genç, düşünür. Allaha karşı kulluk görevlerini hatırlar. Bilemedikleri konuları, samimi olduğu yakınlarına veya anne-babasına sorarak öğrenmeye çalışır.

Genelde ebeveynler, İslam'ın şartlarını ön plana çıkarırken, imanın şartlarını kavratmayı düşünmezler. İmanın şartı gençte yer etmeden namaz kılma emri karşısında genç zorlanabilir. Çünkü; kime, niçin ibadet edeceğini bilemeyebilir. Allah'ın nimetlerini ön plana çıkararak küçük yaşta minnet duygusu oluşturulmalı ki, neticesinde genç ibadete yönelebilsin.

Aile, en önemli manevi değerlerin verileceği yerdir. Yaş ve seviyeye göre, ebeveynler, çocuklarına Allah'ın emir ve yasaklarını öğretmelidir. Gençler, yaratıcıya olan güçlü bağlılıkları sayesinde, olumsuz davranışlarını baştan engelleyerek güzel davranışlara yönelebilirler.

Adamın birinin oğlu dünyaya geldiğinde adeta bayram yapmış ve onun için iki kurban kestirip sadakalar dağıtmıştı. Hiç görmemiş gibi yavrusunun yanından ayrılmıyor, bir şeyler olur endişesiyle narin vücuduna dokunmaktan endişe ediyordu.

Çocuk büyüdükçe adamın sevgisi de büyüdü ve onu en iyi şekilde yetiştirmek, en büyük gayesi oldu.

- Görsünler, diyordu. Görsünler bakalım! Çocuk nasıl yetiştirilir?

Adam, bu gaye ile büyük gayretler sarf ediyor ve çocuk terbiyesi ile alakalı kitaplar okuyordu. Bu kitaplardan bazılarına göre yavrusunu "çağdaş" dedikleri sistemlere göre terbiye etmeli ve hareketlerinde son derece serbest bırakmalıydı. Zaten çok meşgul bir insan olduğu için ister istemez böyle yapacaktı. Demek ki; çağdaş sistemler, iş adamlarını da düşünecek kadar mükemmeldi.

Adam, terbiye sistemini belirledikten sonra, yavrusunun harçlıklarını istediği yere sarf etmesine, istediği filmleri seyretmesine ve istediği kişilerle arkadaşlık etmesine ses çıkartmadı. Aksi takdirde çocuk, şahsiyetini bulamaz ve geleceğin yükleri arasına giremezdi.

Adam, rüyasında oğlunun büyüüp milletvekili olduğunu görünce iyice gayrete geldi ve oğlunun üzerine daha fazla düşmesi gerektiğine hükmetti. Kendisi dindar bir insan olmasına rağmen, zayıflayacağı korkusuyla çocuğuna oruç tutturmaz, sabah namazına kalktığında uykusuz kalmaması için onu uyandırmazdı. Oğlunun, camiye beraberce gitme tekliflerini de, onun iyiliğini düşünüp her seferinde reddetmişti. Adamın bu huyu, Kur'ân öğrenmesi için çocuğunu yaz tatillerinde kurslara göndermesine de mani olmuş. Öyle ya, oğlu en zor kolejlerde bütün yıl ömür tüketiyordu. Bir de yazın çalışması reva mıydı?

Adam, oğlu için gösterdiği bu fedakârlıkların er geç meyve vereceğine inanıyor ve:

- Bir gün beni mutlaka tebrik edecekler, bundan eminim, diyordu.

Yıllar bu tür uğraşmalarla akıp geçti. Adam yaşlanmış, çocuk ise fakülteyi bitirdikten sonra nedense ailesinden kopup izini kaybettirmişti. Ancak babası büyük çabalar neticesinde onu bularak ziyaretine gitti ve yılların hasretini yarım saat içine sığdırmaya çalıştı. Bu süre dolduğunda yanına gelen bir gardiyan ziyaret saatinin bittiğini hatırlattıktan sonra:

- Sizi tebrik ederim bey amca, dedi. Bu hapishanedeki mahkûmlar arasında; emin olun, oğlunuzdan daha terbiyeli-sine rastlamadım.¹⁴

Ailenin Önemi

Bir gün Allah Resulü Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdular: Ahir zamanda, babalarından ötürü evlatların vay haline! Bunun üzerine sahabe şaşkınlık içinde sorar;

- Müşrik babalarından ötürü onlara kıyıldı da mı heder oldular?

- Hayır, mümin babaları onlara kıydı.

- Nasıl oldu Ya Rasulallah?

- Babaları onlara dinin temel hükümlerini öğretmedi. Ben onlardan beriyim onlarda benden beri olsunlar.¹⁵

Ne dersiniz yukarıdaki hikâyede anlatılanlar efendimizin belirttiklerini açıklamıyor mu? Din eğitimi çocuk için en önemli konudur. Genç ihmal edilerek, sadece maddî hayatı nazara alınarak, bütün gayretleri o yolda harcamak kalbin ve ruhun aç bırakılması anlamına gelir. Yüce yaratıcı bu konuda efendimizi tasdik ederek konuyu ne güzel açıklıyor. Gerçek şu ki: "Siz peşin dünya hayatına çok düşkünsünüz."¹⁶

6. Aile, Gence Hayatı Öğretmelidir

Bizler dünyamıza, iman, insan ve yaşamının gayesinden örülmüş yepyeni bir ruh kazandırma ve bu esaslar üzerinde neşv-ü nema bulmuş, gelişmiş bir ağacın mana köklerinin saffeti ölçüsünde ve o köklerle irtibatlı yeni sürgünlere zemin hazırlama mesuliyeti altında olmalıyız. Şüphesiz böyle bir sorumluluğun yerine getirilmesi de ancak ülkenin mukadderatına, insanımızın, tarih, din, örf, âdet ve bütün mukaddesâtına sahip çıkacak kahramanların mevcûdiyeti-ne vâbestedir.

Ailenin Önemi

Her ebeveyn, bu dünyada yaşamayı en güzel fırsat olarak değerlendirmeli, yaşanılan güzellikleri başkalarıyla paylaşmalı ve mutlu olmayı keşfetmelidir. Çünkü; bu hayat ahiret hayatına göre bir rüyadan ibarettir. Gençlik kalıcı değildir. Hayat yolunda verilen bir roldür. Zaman ilerledikçe insan değişecek, roller farklılaşacaktır. Gençlik; insana verilen büyük bir servettir. Bu servetin gereğini yerine getirmeli.

Gençlik insan için; bir oyundur, özlemdir, mücadeledir, inanmaktır ve yaşamaya değer bir fırsattır. Bediüzzaman şöyle anlatıyor:

Bir zamanlar Eskişehir hapisanesinin penceresinde oturmuştum. Karşıdaki lisenin genç kızları, okulun avlusunda gülerek raks ediyorlardı. Onları, o yalancı cennetlerinde cehennem hurileri hükmünde gördüm. Birden elli sene sonraki halleri bana göründü. Yani geçmişi gösteren sinemalar gibi, manevî ve hayalî bir sinemada onların gelecekteki hallerini seyrettim. Onların sevinçleri eleme, gülmeleri ağlamaya dönmüştü.

O gülen altmış kızdan ellisi toprak olmuş, kabirde azap çekiyordu. On tanesi yetmiş yaşına gelmiş, çirkinleşmişti. Fakat en yakınları dâhil herkes hayatlarını sefil bir şekilde yaşamış oldukları için onlara adeta tiksinererek, nefretle bakıyorlardı. Belki de onlarda kendi hallerini görüyorlardı. Ben onlara ağladım.¹⁷

Gençliğin verdiği rahatlıkla insan ne kadar rahat hareket ediyor. Bu dünyada hiç ihtiyarlamayacağım sanıyor. İnsana elli, altmış sene sonraki hali gösterilse, yarınki haline oturup şimdiden ağlayacak, belki de bir gecede ihtiyarlayıp şakakları ağaracaktır. "Akıbeti unutmak bahane değildir, bu günden iyi hazırlanılmalı."

“Çocuklarımızın karınlarını ve zihinlerini doyurduğumuz kadar; ruhlarını da beslemeliyiz.” (Michael Marshall)

Genç nesillere değer veren her millet yükselmiş, onları gençlik heveslerini akışına terk edenler ise bu ihmallerinin acısını çok ağır olarak çekmişlerdir. Şayet bu gün çevremiz ihanetlerle kaynayıp duruyor ve nesiller her gün biraz daha azgınlaşıyorsa, bu tamamen bizim ihmallerimizin neticesidir.¹⁸

İKİNCİ BÖLÜM
ERGENLİK ÇAĞI

İnsan doğumu ile ölümü arasında, biri öbürüne basamak teşkil eden farklı dönemlerden geçer. Bu dönemlerden biri var ki... "Onda upuzun bir hayatın saadeti veya sefaleti gizlidir." Bütün bir geleceğin temelleri o dönemde atılır. Saadet hülyaları, enerji potansiyelinin iyiye, güzele yönlendirilmesiyle gerçekleşir. Sonsuza açılan kapılar bataklıklar yerine, gül Nebi'nin yurduna açılır, hamlıklar bu sayede olgunlaşır.

ERGENLİK ÇAĞI

1. Ergenliğin ve Gençliğin Tanımı

“İnsan hayatı genel olarak; çocukluk, gençlik, yetişkinlik, yaşlılık ve ihtiyarlık olmak üzere beş evreye ayrılır”¹⁹ Bu dönemler bulunduğu yaşa, beden yapısına, iklim ve beslenme şartlarına göre, farklı özellikler gösterir.

Ergenlik; insanın erişkinliğe adım attığı, içinde adeta fırtınaların koptuğu, sosyal, psikolojik, fiziksel değişimlerin bir arada yaşandığı bir dönemdir. Gençlik, çocukluk ve erişkinlik arasında yer alan gelişme, ruhsal olgunlaşma ve bağımsız yaşamaya hazırlanmayla birlikte; bedensel, toplumsal ve zihni olgunlaşma dönemi diye adlandırılabilir.

Konunun uzmanları, ilk ergenlik (Erinlik) çağının kızlarda 10 ile 12, erkeklerde ise 11 ile 13 yaşları arasında gerçekleştiği; ikinci ergenlik çağının ise, kızlarda 13 ile 15, erkeklerde 14 ile 15 yaşları arasını kapsadığını belirtmektedirler.

Ergenlik çağının başlangıç ve bitiş aşamasının çok net sınırları olmamakla birlikte genelde 12 ile 15 yaş aralığı ergenliğin başlangıç aşamasını, 15 ile 24 yaş arası da gelişme ve tamamlama aşamasını oluşturmaktadır.²⁰

Gençlik dönemi, genel devre olarak tanımlandığından ergenlik çağını da içine alır. Konunun uzmanları belirli bir yaş aralığı vermemekle birlikte genel olarak 15 ile 30 yaş aralığını gençlik dönemi olarak adlandırmaktadırlar.

Genellikle gençlik çağı en sağlıklı yaşam dönemidir. Çocukluk hastalıkları geride kalmıştır. Hastalıklardan ileri gelen ölüm oranları 10 yaşından sonra birden düşmektedir. Gençlik döneminde görülen ölümlerin en çok iki nedeni vardır; trafik kazası ve intihar.

Gençlerde bu dönemlerin başlayıp bitmesi, toplumun yaşadığı iklim ve coğrafi koşullarla birlikte, bireylerin ruhsal, bedensel ve duygusal gelişimine, toplumun kültürüne, karakter yapısına ve yaşadığı coğrafyaya göre değişebilir.

Önemli olan, ergenlerin bu dönemlerini daha sağlıklı geçirmeleri için, öncelikle ne gibi değişimler yaşayacaklarının bilinmesidir.

Bir gezgin uzak ülkelerin birisinde yolculuk ederken, bir ağacın altında oturmakta olan bir bilgeye rastlamış. Bilge kucağında bir torba, anlamlı bir şekilde gülümsüyormuş.

- Niye gülümsüyorsunuz? diye sormuş gezgin.

- Muzlar sayesinde hayatın anlamını keşfettim de ondan, diye cevaplamış bilge.

Bunu söylerken yanındaki torbasını açmış ve çürümüş bir muz çıkarıp elinde tutmuş. Ve şöyle demiş:

- Bu vaktini tamamlamış bir hayatı simgeliyor. Zamanında kullanılmamış ve onun için artık çok geç.

Daha sonra torbasından yemyeşil bir muz çıkarıp gezgine göstermiş ve şöyle demiş:

- Bu da henüz vakti gelmemiş bir hayat ve doğru zamanı bekliyor.

Ergenlik Çağı

Son olarak da olgun bir muz çıkarmış, soymuş ve gezginle paylaşmış:

- Bu da içinde bulunduğumuz zamanı simgeliyor. İnsan onu yaşamasını, onun için şükretmesini iyi bilmeli.²¹ demiş.

2. Ergenliğe İlk Adım

Çocukluk döneminden sonra belirli bir kişilik gelişimi gösteren gencin, hayatta kendi ayakları üzerinde durma provaları, 11-12 yaşlarından sonra başlayacaktır. Gençler, güç, kuvvet ve zekâ fidanlığıdır. Yetiştirilme şekline göre de şekil alır. Çocukluk devresinde öğrendiği davranışlara göre gönüllere aydınlık vadeden bir heraklit olabileceği gibi, bazen de hayatı asıp kesmekten ibaret bir câni olabilir. Bu yönüyle genç; kendisini farklı hissetmesine, beden ve akıl yönüyle durgun, sinirli ve kaygılı bir kişiliğe bürünmesine sebep olabilir.

Bu dönemde kişilik ve davranışlarında gözlenen özellikleri şöyle sıralayabiliriz: Tedirginlik, kuruntulu olma, çabuk tepki gösterme, duygularda ve onların ifadesinde iniş çıkışlar gösterme, çabuk sevinme ve üzülme, kararsızlık, derslere ve sürekli çalışmaya ilginin ve dikkatin azalması, isteklerin artması, bencil davranışların artması, yasaklara tepkiler, otoriteye tepkiler, kural ve sınırlama çokluğundan yakınmalar, öğütlere ve erişkin uyarılarına tepkiler, evden kaçma ve kopma eğilimleri, evden çok dışarıda kalma isteğinin ve özleminin artması ve bunun zaman zaman eyleme dönüşmesi, savurganlık ve dağınıklık, gittikçe; süse, giyime ve farklı görünüm sağlamaya düşkünlük. "İlgilerin yayılması, akranları ile yakın kaynaşmalar, spor etkinliklerine artan ilgi ve bağlılık, arkadaşları ile kendisini karşılaştırma, algılamaya başlama, akranları ile ortak bir dünya yaşamı benimseme ve deneme, konuşmanın, dilin de-

ğiştirilmesi, arkadaşlarına benzeme, dil gelişimi, müzik, eğlence ve yaşam biçimini vurgulama, yaşlılar grubuna katılma, onlarla beraber olma istek ve uygulamalarının artması ve güçlenmesi, taklitten çok özdeşleşme ile davranış geliştirme.”²²

Gencin yukarıdaki davranışları sergilemesinin başlıca sebepleri; çevresi tarafından fark edilmeyi istemesi, kendisine değer verilmesini arzu etmesi olabilir.

Bedüzzaman, ergenlik çağının psikolojisini farklı bir bakış açısıyla şöyle tarif eder: “Gençlik damarı, akıldan ziyâde hissiyâtı dinler. His ve heves ise kördür, akıbeti görmez; bir dirhem hazır lezzeti, ileride bir batman lezzete tercih eder. Bir dakika intikam lezzeti ile katleder, seksen bin saat hapis elemelerini çeker. Bir saat sefahat keyfiyle, bir namus meselesinde, binler gün hem hapsin, hem düşmanın endişesinden sıkıntılarla ömrünün saadeti mahvolur.”²³

Ergenlik, oldukça fırtınalı bir dönemdir. Bu dönemde ergen kendi kendisiyle ve çevresiyle sürekli bir savaş içinde görülür. Psikoloji açısından çelişki ve davranış özellikleri bu dönem için olağan sayılır. Ancak kimi gençte bu dönem çok gürültülü geçer. Bazılarında daha sessiz atlatılır.

Ebeveynler, çocuklarına kazandırılması gereken güzellikleri ergenlik çağından önce kazandırmalıdır. Genel olarak çocuklar 0-6 yaşları arasında öğrenir. 6-12 yaşları arasında öğrendiklerini kişiliklerine aktarırlar. On iki yaşından sonra da kişilik gelişiminde karakter haline gelen davranışları sergilerler.

Çocuk, anne-babasından daha aktif ve üretken olabilmesi için kazandığı davranışları uygulamalı, kendisinin de bazen yanlış olduğunu farkına varmalıdır. Başka bir ifade ile deneme-yanılma yoluyla öğrenmelidir. Böylece gence araştırma aşkı,

okuma şevki verilerek hakikate açılan kapıları keşfetmesine zemin hazırlanmalıdır.

Ergenlik çağına adım atan genç kendini arayan bir bireydir. Bu nedenle ebeveynler; beklemeli, sabretmeli, doğru yaklaşımlarla genci anlamaya çalışmalıdırlar.

Gencin davranışlarına katlanamayanlar, küçük engelleri aşamayanlar, dar bir dairede boğulanlar, gençlik meyvesinden mahrum yaşayanlardır.

Küçük şeyleri mesele yapanlar; büyük şeyleri kaybederler.

3. Gençlerle İletişim Nasıl Kurulmalıdır?

İletişim, gönderici ve alıcı olarak adlandırılan iki insan ya da insan grubu arasında gerçekleşen bir duygu, düşünce, davranış ve bilgi alışverişi olarak tanımlanabilir. Bütün iletişim biçimleri doğumdan ölüme kadar hayatın önemli parçalarını oluşturur. İletişim; düşünce ve görüşlerin sözlü olarak karşılıklı alışverişidir. Başka bir tanıma göre: Bizim başkalarını başkalarının da bizi anlaması sürecidir. İki birim arasında karşılıklı ilişkili mesaj alışverişidir.

İletişim sözlü, yazılı, görsel, işitsel nitelikleri ne olursa olsun ebeveyn ve genç arasındaki bilgi alışverişi olarak düşünülebilir. İletişimde önemli olan bilgi aktarımının iki yönlü olmasıdır. Bilgi aktarımı tek yönlü ise bilgilendirme, çift yönlü ise iletişim olarak adlandırılır. Dolayısıyla bireyler arasındaki her konuşma iletişim olarak tanımlanamaz.

Anne babalar, gençlerin tepkilerini dikkate almadan birtakım emirlerle iletişim kurmaya çalışırlar. İletişim kurarken ikaz, hatırlatma, yargılama gibi pek çok iletişim engellerini dikkate almazlar. Bu durumda genç; duyulmamış, anlaşılmamış ve

kendisi ile ilgilenilmemiş kanaatiyle iletişimi keser. Her zaman mesajlar gönderildiği gibi anlaşılmaz. Sık sık yanlış anlamalar ortaya çıkabilir. Örneğin baba, bir arkadaşının yanında, görüşünü almak ya da konuşma fırsatı vermek için oğluna soru soruyor. Fakat oğlu sorulan soruya cevap veremiyor ve üzülüyor. Oğlu, babasının kendisini küçük düşürmek için soru sorduğunu düşünüyor. Genç babasının duygu ve düşüncelerini anlayamadığı için, mesajı yanlış anlıyor. Bu da, baba-oğul arasında etkili iletişim kurulamamasına neden oluyor.

Peygamber efendimize on sene hizmet eden Enes bin Malik: “Hz Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem)’e on sene hizmet ettim; yapmadığım bir işten ötürü ‘niçin yapmadın?’ Yaptığım bir işten ötürüde ‘niçin yaptın?’ dediğini hatırlamıyorum. Bana hiç itapta bulunmadı.”²⁴ diye efendimizin aşkın iletişim yöntemini belirtmektedir.

İletişimin sağlıklı olabilmesi için, bireylerin karşılık beklemeden; sevgi, saygı, anlayış ve kabullenme göstermeleri esas olmalıdır.

4. Sözle Verilen Mesajlar...

Ebeveynin ne söylediği değil, söylenenlerden gencin ne anladığı önemlidir. Verilen mesajla anlaşılan mesajın önemi büyüktür.

a) Alınan ve Verilen Mesajlar

1. “Ailene karşı saygılı olmanı istemek çok şey mi istemektir.” Verilen mesaj; sen çok saygısızsın. Anlaşılan mesaj; suçlama.

2. “Bir defa olsun doğru bir seçim yap.” Verilen mesaj; sen aptalsın doğru bir seçim yapacağına inanmıyorum. Alınan mesaj; alçaltma, utandırma ve küçük düşürmedir.

3. “Hayret! Gerçekten evdeki işini yapmışsın.” Verilen mesaj; senin tek başına bir işi yapabileceğine inanmıyorum. Alınan mesaj; utandırma alçaltma ve dışlamadır.

4. “Her ailede buna benzer sivri zekâlılar vardır.” Verilen mesaj; sen değersizsin, geri zekâlısın ve kabul edilemezsin. Alınan mesaj; reddetme, küçük düşürme dışlama ve utandırma.

İletişimi kurarken verilmek istenen mesajın gencin benliği üzerine değil davranışı üzerine yoğunlaşılmasına dikkat edilmelidir.

Cesaret kırıcı mesajlar yerine güven verici mesajlar sunulmalıdır.

Bir de şu ifadeleri kullanalım:

1. “Yavrucuğum ailene karşı biraz daha saygılı olamaz mısın?” Verilen mesaj; annen senden daha çok saygı beklemeyi hak ediyor. Alınan mesaj; aileme kaşı daha saygılı olmalıyım.

2. “Bu konuda istersen daha doğru seçim yapabilirsin.” Verilen mesaj; senin daha doğru bir seçim yapacağına inanıyorum. Alınan mesaj; cesaretlendirme, güvenme.

3. “Çok güzel. Bak, gördün mü? İşlerini tek başına da yapabiliyorsun.” Verilen Mesaj; İstersen başkalarından yardım almadan da başarabilirsin. Alınan mesaj; cesaret, özgüven.

4. “Her zaman istediğin gibi başarılı olmayabilirsin.” Verilen mesaj; hayatta yanılığlara da hazırlıklı olmalısın. Alınan mesaj; daha çok çalışmalıyım, tekrar denemeliyim.

b) İletişimde Alıcı Verici Dengesi

İletişimin etkinliğinin ölçütü, bir iletişim sürecinde karşımızdakine ya da hedef kitleye yönelttiğimiz bilginin karşılığında, amaçladığımız sonucun alınıp alınmamasıdır. Bu etkinin sağlanabilmesinin:

- a. İletinin alıcının dikkatini çekecek biçimde kodlanması ve açık olması,
- b. İletiyi sunan simgeler konusunda alıcı ve vericinin ortak bilgisinin bulunması,
- c. İletinin alıcının gereksinimlerine cevap verecek nitelikte olması,
- d. Alıcının temel değerlerinin, tutumlarının tanınması gibi bazı koşulları vardır.

Karşımızdaki insanla iyi ilişkiler içinde olduğumuz oranda onu etkileme, eğitme ve birlikte çalışma konusunda daha başarılı olabiliriz. Birbirlerine güvenen ve sevgi bağı olan kişiler mesaj alışverişlerinde kendilerini korumak için değişik roller girmeyecek ve karşısındakini atlatmaya çalışmayacaktır. Birbirlerine sert davranmalarına ve abartılı kişiliklere bürünmelerine gerek kalmayacaktır.

Yetişkinler gençlerin problemleri karşısında alternatif çözümler üretebilmelidirler.

“Bir gün, iki çocuklu bir aile gezintiye çıkarlar. Çocuklardan biri yorulur ve babasının kendisini kucağına almasını ister. Baba da yorgun olduğunu söyler. Çocuk ağlamaya başlar. Baba bir tek kelime söylemeden ağaçtan bir dal keser, dalı bıçakla düzeltir ve oğluna verir;

- Al oğlum sana güzel bir at, der. Çocuk sevinçle ata biner ve sıçrayarak, ata vurarak evin yolunu tutar.

Baba gülerek kızına döner;

- İşte hayat budur kızım. Bazen zihnen veya bedenen kendini çok yorgun hissedeceksin. İşte o zaman kendine değnekten bir at bul ve neşe ile yoluna devam et.

Bu at bir arkadaş, bir şarkı, bir şiir, bir çiçek, bir çocuğun tebessümü olabilir, der. Etrafa bakıp da böyle bir atı, arayan herkes bulabilir. Şunu daima hatırlayınız ki, hayatın ne kadar zor olduğunu düşünürseniz, hayat bir o kadar imkânsızlaşır..."

5. İletişim Kurmada En Etkili Yöntem: Dinleme

Bir gence ulaşmanın en güzel yolu onunla konuşmaktır. Dikkate alındığını hissettirmektir. Ergenlik çağına gelen her çocuk, ebeveynleri tarafından büyüdüğünün bilinmesini ister. Talimatlar yerine ailede sözleşme yapılarak düzenin sağlanmasını ister. Çünkü; sözleşme yetişkinlere özgü bir uygulamadır. Aile içinde anne-baba gibi eşit şartlarda kabul görmeleri onları daha mutlu ve huzurlu kılar.

Gençlerin; sözlerini, duygularını, kalbî heyecanlarını, dinleme sayesinde, olumlu yönleri çevirebilirsiniz. Evlerde haftalık yapılan aile toplantılarında samimi sohbetler onun kişiliğinin gelişmesini, öğrendiği manevî duyguların pekişmesini sağlar. Gençte edep anlayışı, edepli kişilerin bulunduğu ortamlarda gelişir. Problemlerini başka birine veya başka zamana havale ederek "şunun sorusuna cevap verin" "şimdi sırası değil sonra konuşuruz" diye geçiştirirseniz, genç sizinle iletişimi keser.

Ebeveynler başta kendi kendilerine zaman ayırarak, haftada veya en az ayda bir kendilerini sorgulamalıdır. Acaba ben ne yapıyorum? İşimi ailemden öncelikli mi düşünüyorum?

Ailemin daha mutlu olması için seçeneklerim var mı? Nasıl daha huzurlu bir hayat sürdürebilirim? gibi sorularla kendi kendilerini sorgulamalıdır.

Anne-baba kendi tecrübelerini hesaba katarak ergenliğini düşünmeli, ergenlik çağına gelen çocukları için neler yapacağını plânlamalıdır.

'Birlikte sesli düşünme' toplantıları yaparak, çocuklara olumsuz davranışlara başvurmanın zararlarını gösterebilmeli, aile toplantılarıyla bireyler arasındaki duygu, düşünce ve istekleri makul ortamlarda tartışabilmeli ve aile içinde kararlar alınırken gençlerin fikirlerine başvurabilmelidirler.

Ayrıca ergenliğe adım atan gençle ortak zaman paylaşımı yapılmalıdır. Hasta ziyareti, örnek şahsiyetleri ziyaret etme, camiye gitme, balık tutma, maça gitme, beraber film izleme, arabayı yıkama, evi boyama... vb. uygun zamanlar paylaşılmalıdır.

Pasif dinleme yoluyla, genç, duygularını ailesine iletir. Gencin normal zamanlarda söylemek istemediği ve kendisini rahatsız eden problemleri, dikkatli bir ebeveyn pasif dinleme sırasında öğrenebilir.

Anne-babanın çocuklarını dinlemesi aile otoritesinin kaybolmasına neden olmaz. Tam aksine daha da sağlamlaşmasına yardımcı olur. Ailede karşı tarafı anlama, anlaşılmayı getirir. Sevgiler, üzüntüler paylaşılırsa aile içinde huzur hüküm sürer. Kendini karşıdakinin yerine koyma anlayışını (empati yaklaşımıyla) benimseyen bireylerin birbirlerini dinlemeleri, iletişimi kolaylaştırır.

Anne-baba katılımlı dinlemeyle arada bir gençlerin halini hatırlını sormalıdır. Bu uygulamalar emir ifade etmemeli herhan-

gi bir konu için bilgi istenmemelidir. Her fert için edebe muhalif olmamak kaydıyla, şartsız ifade özgürlüğü tanınmalıdır.

Gelişimlerinden kaynaklanan nedenlerden dolayı gençlerde aşırı eğilimler görülebilir. Bu konuda Hz. Peygamberimizin (sallallâhu aleyhi ve sellem) çevresindeki gençlerden birisi ile görüşmesi, onu dinleyerek öğütler vermesi bu konuya güzel bir örnektir.

Bir gün Kureyş kabilesinden bir genç Hz. Peygamberin (sallallâhu aleyhi ve sellem), huzuruna gelerek:

- Ey Allah'ın elçisi, bana zîna etmem için izin ver, dedi. Orada hazır bulunan bir sahabe: “Sus, sus” diye genci azarladı. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), son derece sakin bir şekilde delikanlıya:

- Yanıma gel otur, diye yer gösterdi. Sonra onunla sohbet etmeye başladı:

- Söyle bakayım, senin annene bir başkasının böyle bir şey yapmasını ister misin? diye sordu. Delikanlı:

- Yoluna feda olayım, hayır kesinlikle istemem, dedi. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- Zaten hiç kimse annesine böyle bir şey yapılmasını istemez, buyurdu. Sorusuna devamla:

- Bir başkasının senin kızına böyle bir şey yapmasına râzı olur musun? diye sordu. Delikanlı yine:

- Hayır, uğrunda öleyim ey Allah'ın elçisi, râzı olmam, dedi. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem):

- Zaten hiç kimse kızına böyle bir şey yapılmasına râzı olmaz, buyurduktan sonra, kız kardeşi, halası ve teyzesiyle zîna edilmesine razı olup olmayacağını sordu. Delikanlı hep:

- Yoluna feda olayım; hayır, diye cevap veriyordu. Artık hatasını anladığını görünce Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) elini bu gencin omzuna koyarak:

- Allah'ım! Bunun günahını affet, kalbini temiz ve uzuvlarını günah işlemekten koru!" diye dua etti. Bu duadan sonra genç iffet abidesi haline gelmiş ve bir daha böyle şeylerle ilgilenmemiştir.²⁵

· Eğer gençlerin fikirlerini dinlemez; onu öfkeyle, aşağılayarak susturursanız, aradaki kapıları kapatmış olursunuz. Kapalı kapıların ardında hangi dünyaların kurulduğunu da anlamak mümkün olamaz.

· Eğer aile içinde anlayış yoksa gizlilik, adalet yoksa kıskanma, paylaşma yoksa bencillik, kabullenme yoksa çekişme ve kavga ortaya çıkabilir.

· Eğer siz ailenizi hayatınızın ilk sırasına koymuyorsanız, aileniz sizin için birinci sırada önem ifade etmiyor demektir.

a) Gençleri Nasıl Dinliyoruz?

Birçok ebeveynin, gençlerin başarılı birer yetişkin olmalarına ihtiyaç duydukları zamanlarda, onlara fazla destek olmadıklarını görüyoruz. Ergenlik çağına ulaşan çocuklar farklı rehberliğe ihtiyaç duyarlar. Onlara rehberlik yapma yerine, onları kontrol altına almaya çalışmamız bizden uzaklaşmalarına neden olur. Yakınları tarafından yeterli ilgi bulamaması, gencin başka gruplara yönelmesine sebep olur. Kötü arka-

daş, kahvehane, sokak vb. uygun olmayan ortamlarla tanışma zeminleri oluşabilir.

Öncelikle davranışlarımızla, karşımızdaki kişiyi dinlemeye hazır olduğumuza inandırmalıyız. Elindeki gazeteyi karıştıran, televizyonun kumandası elinde sürekli kanal değiştiren ya da bir şeylerle meşgul olan birine kim problemlerini anlatmak ister ki...

Dinlediğiniz kişiyi göz teması kurarak, yüz yüze gelerek, içtenlikle, dinlemelisiniz.

Bir bakış, bazen sözlerden daha etkili olur. Gencin bu sözsüz mesajı algılayabilmesi, onu fevkalâde rahatlatır.

b) Gençleri Dinlerken Hangi İletişim Hatalarını Yapıyoruz?

Öğüt verme: Şöyle yapma, böyle yap...

Yönlendirme: Üzüleceğine, otur da ders çalış.

Yargılama: Sen zaten hep kolaya kaçarsın.

Eleştirme: Bu kadar basit problemi ilkokul öğrencisi bile çözer, çocuk gibi davranıyorsun.

Ad takma: Geri zekâlı, beceriksiz, aptal!

Soru sorma: Neden? Niçin?

Araştırma: O sana ne dedi? Neden bu kadar çok konuşuyorsun?

İnceleme: Hanginiz önce söyledi?

Teşhis: Aslında sen öyle demek istemiyorsun...

Onun yerine düşünmek: Ben senin aslında neden öyle yaptığını biliyorum.

Tahlil etme: Onunla konuşurken başka niyetlerin var. Aslında senin derdin başka...

Teselli etme: Boş ver, düzelir canım, dert etme geçer, üzölme.

Konuyu değiştirme: Başka şeylerden bahsedelim, gibi.

Yukarıda sayılan sebeplerle gencin; savunmaya geçmesine, haksızlığa uğradığını hissetmesine, sinirlenmesine, direnmesine, anlaşılmasına vb. duyguları yaşamasına sebep olabiliyoruz.

Aslında gencin öncelikle dinlenilmeye, kabul edildiğini hissetmeye ihtiyacı vardır. Ebeveynler kendi düşüncelerine göre çözüm getirme yerine genci sessizce dinleseler, gençte belli bir rahatlama olduğu görülecektir.

Aktif dinleme ile ondan alınan bilgileri paylaşıp ortak çareler aranırsa “dinleniliyorum, kabul ediliyorum” mesajı gence verilmiş olur. Probleminin çözüm yollarını ararken kendisini keşfetmesine zemin hazırlanmış olur.

Kabul edildiğini, anlaşıldığını, koşulsuz sevildiğini bilen biriyle iletişim kurmak hiç de zor olmayacaktır. Dolayısıyla problemler; isyana, kavgaya, çaresizliğe dönüşmeden rahatlıkla çözülecektir.

“Genç bir adam cezaevini boylamak üzereymiş. Yargıç onu çocukluğundan beri tanıyormuş ve ünlü bir yazar olan babasıyla da tanışıyormuş.

Sulh yargıcı:

- Babanı hatırlıyor musun?

- Onu oldukça iyi hatırlıyorum.

Suçlunun vicdanını yoklamaya çalışan yargıç şöyle demiş:

- Mahkûm edilmek üzereyken ve şu anda mükemmel bir insan olan babanı düşünürken, onun hakkında net olarak ne hatırladığını anlatır mısın?

Bir sessizlik olmuş. Daha sonra yargıç beklenmeyen bir cevap almış:

- Öğüt almak için yanına gittiğimde, yazdığı kitaptan başını kaldırarak bana baktığını ve "Çek git başımdan, çok meşgulüm." dediğini hatırlıyorum. Ona arkadaşlık etmek için yaklaştığımda bana dönerek: "Çek git başımdan öğlum! Bu kitabı bitirmeliyim." derdi. Sayın yargıcım! Siz onu büyük bir insan olarak hatırlarsınız; fakat ben onu kaybedilmiş bir baba olarak hatırlıyorum.

Yargıç kendi kendine söylenmiş:

- Yazık! Kitabı bitirdi; ama çocuğunu kaybetti."²⁶

"Susma, dayanılması çok güç bir hazır cevaptır."

(G. K. CHESTERON)

6. Disiplin Anlayışı

Disiplin deyince akla, ceza veya dayak gelmektedir. Birçok disiplin çeşidi vardır. Zaman disiplini, okuma disiplini iş disiplini... Disiplin; kavramlardan oluşan düzen sağlayıcı kurallardır. Disiplin kavramının birçok tarifi yapılmıştır. Konunun uzmanları disiplini; fertlerin içinde yaşadıkları toplumun genel düşünce ve davranış ahlakına uymalarını sağlamak amacıyla alınan önlemler ve kurallar bütünü olarak tanımlıyorlar. Disiplin, gençler ya da çocuklar için geliştirilen kurallar değildir, toplum içinde yaşayan fertlerin tümünü ilgilendirir.

Bir ailede uyulması gereken kurallar mutlaka olmalıdır. Bu kurallar çocukların ebeveynlerin her dediğini yapması anlamında olmamalı, her konuda gence kendisini ifade etme fırsatı verilmelidir. Maalesef toplumumuzda otoriter, yıkıcı disipline dayalı yaklaşımlar çok görülmektedir. Aile içinde disiplin gencin kişiliğine saldırı mahiyetinde olmamalı, tamamen ba-

şıboşluk ve serbestliğe de d6n6şmemelidir. Disiplin kuralları, aile içinde k66k-b6y6k her ferdin ortak katkılarıyla oluşturulmalıdır.

Evde kurallar konulduktan sonra, bu kurallara 6nce ebeveynler uymalı, sonra çocuklardan da gereği istenmelidir. Ergen madem ki tek başına yaşayacak kadar kendisini geliştirmemiş, birçok y6nden ailesine bağımlılığı -maddi manevi y6nden- devam etmektedir. O halde ailenin kurallarına uymak durumundadır. Aile içinde her istediğini yapmak 6zg6rl6k değil, diğer bireylerin haklarını gasp etmektir.

Disiplin kuralları; gençlerin davranışlarını sınırlamadan çok, onların g6zel davranışlar kazanmasına zemin hazırlamaya y6nelik olmalıdır. Disiplin cezası gerektiren her davranış sonucunda ceza tercih edilmemeli, genç, sabırla dinlenmeli, 6z6m yolları aranmalıdır.

İnsanlar, yaşadığı zamanla beraber, geçmişten gelen hü-
zünler ve geleceğe ait kaygılardan etkilenir. Tüm insanların fit-
ratında bu özellik vardır. Geçmişten gelen hüznler ve gele-
cekten gelen endişeler yaşadıkları hayatı zorlaştırır. Geçmişle-
rinde güzel örnekler bırakanlar, geleceğe de umutla bakabilir.

Ergenlik çağına gelen genç, kendisini tatmin edecek, ru-
hundaki boşluğu dolduracak şeylere ihtiyaç duyar. İhtiyaçla-
rını gidermek için de çeşitli yollara başvurur. Genç, bu ihti-
yaçlarını karşılarken doğru yönlendirilirse kendisine hakikate
açılan kapılar bulur. Aksi taktirde karanlık yollarda kaybolur.

Vicdanî duygulardan yoksun bir gençte, parayla her şeyin halledileceği kanısı 'özellikle günümüzde' gelişebilir. Bu da genci kısa yoldan para kazanmaya sevk edip yüz kızartıcı işler yapmaya itebilir; yaptığıнын kendisine kâr kalacağını düşünebilir. Uyuşturucu tüccarlarının eline düşebilir, yaşanan hayata karamsar bakabilir.

Gençlerin davranışlarının doğru yönde gelişmesini sağlamalıyız. Bu nedenle yapmalarını istemediğimiz davranışların sebeplerini mutlaka anlatmalıyız. Allah, emir ve yasaklarını bildirirken hikmetlerini açıklamaktadır. En büyük terbiye edicinin terbiye sistemini başta ebeveynlerin bilmesi gerekli değil mi? Allah, "Akletmez misiniz?" sorusuyla akli ön plana alır. Emir ve yasaklarını hikmetleri ile birlikte açıklar; daha sonra da insanı özgür iradesi ile serbest bırakır. Her hatada hemen ceza vermez; sabırla kulunun tövbe etmesini, doğruyu bulmasını bekler. Uyarır, tevbe kapısını asla kapatmaz. İyiyi teşvik, kötüden sakındırmayı önerir, ama sonuçta yine de seçimi insana bırakır.

Bir zamanlar, her şeyden sürekli şikâyet eden; Allah'ın her günü, hayatının ne kadar berbat olduğundan yakınan bir kız varmış. Hayat, ona göre çok kötüymüş ve sürekli savaştan, mücadele etmekten yorulmuş. Bir problemi çözer çözmez, bir yenisi çıkıyormuş karşısına.

Genç kızın bu yakınmaları karşısında, mesleği aşçılık olan babası ona bir hayat dersi vermeye niyetlenmiş. Bir gün onu mutfağa götürmüş. Üç ayrı cezveyi suyla doldurmuş ve ateşin üzerine koymuş. Cezvelerdeki sular kaynamaya başlayınca, bir cezveye bir patates, diğerine bir yumurta, sonuncusuna da kahve çekirdekleri koymuş.

Ergenlik Dönemi Yol Haritası

Daha sonra kızına tek kelime etmeden, beklemeye başlamış. Kızı da hiçbir şey anlamadığı bu faaliyeti seyrediyor ve sonunda karşılaşacağı şeyi görmeyi bekliyormuş. Ama o kadar sabırsızmış ki, sızlanmaya ve daha ne kadar bekleyeceklerini sormaya başlamış. Babası onun bu ısrarlı sorularına cevap vermemiş.

Yirmi dakika sonra, adam, cezvelerin altındaki ateşi kapatmış. Birinci cezveden patatesi çıkarmış ve bir tabağa koymuş. İkincisinden yumurtayı çıkarmış, onu da bir tabağa koymuş. Daha sonra son cezvedeki kahveyi bir fincana boşaltmış.

Kızına dönerek sormuş:

- Ne görüyorsun?

- Patates, yumurta ve kahve, diye alaylı bir cevap vermiş kızı.

- Daha yakından bak bir de demiş baba, "patatese dokun. Kız denileni yapmış ve patatesin yumuşamış olduğunu söylemiş.

- Aynı şekilde, yumurtayı da incele.

Kız, kabuğunu soyduğu yumurtanın katılaştığını görmüş. En sonunda, kızının kahveden bir yudum almasını söylemiş. Söylenileni yapan kızın yüzüne, kahvenin nefis tadıyla bir gülümseme yayılmış ama yine de bütün bunlardan bir şey anlamamış:

- Bütün bunlar ne anlama geliyor baba? diye sormuş.

Babası; patatesin, yumurtanın ve kahve çekirdeklerinin aynı sıkıntıyı çektiğini yani kaynar suyun içinde kaldıklarını anlatmış. Sonra da her birinin bu sıkıntı karşısında farklı tepkiler verdiğini söylemiş.

Patates daha önce sert, güçlü ve tavizsiz görünürken, kaynar suyun içine girince yumuşamış ve güçten düşmüştü.

Yumurta ise çok kırılğanmış; dışındaki ince kabuğu içindeki sıvıyı koruyormuş ama kaynar suda kalınca, yumurtanın içi sertleşmiş, katılaştırmış.

Ancak, kahve çekirdekleri bambaşkaymış. Kaynar suyun içinde kalınca, kendileri değiştiği gibi suyu da değiştirmişler ve ortaya tamamen yeni bir şey çıkmış sonra kızına:

“Sen hangisisin?” diye sormuş. “Bir sıkıntı kapını çaldığında nasıl tepki vereceksin? Patates gibi yumuşayıp ezilecek misin? Yumurta gibi, kalbini mi katılaştıracaksın? Yoksa, kahve çekirdekleri gibi, başına gelen her olayın duyarlarını olgunlaştırmasına ve hayatına ayrı bir tat katmasına izin mi vereceksin?”²⁷

7. Artık Ben de Babam Kadar Biliyorum

Her çocuk, ergen olana kadar kendisini çok güçsüz, bakıma muhtaç görür. Bu dönemin -genel olarak- en belirgin özelliği gencin kendini yeterli görmesi, her şeyi kendisinin bileceği fikrine inanmasıdır.

Genç için, anne baba bilgili olmaktan çıkar artık. Gençte onların bilgilerinin eskidiği anlayışı hâkim olur, anne baba suçlu gibi görülebilir. Hatta bu dönemde birçok genç, anne ve babasını “anlayışsız, bilgiçlik taslayan, dar görüşlü...” olarak görebilir.

Gençlerle tartışmak yerine “Benim de senin yaşlarındayken ailemden farklı düşüncelerim vardı. Seni anlıyorum, zamanla bu fikirlerinin değişeceğini sanıyorum.” gibi onu ciddiye alarak kırmadan yumuşatmalı ve anlamaya çalışmalıdır.

Kız çocuklarının en belirgin özellikleri; beğenilme ve dikkat çekme arzularıdır. Bu arzuları onları süslenmeye, güzel giyinmeye, dikkat çekici davranışlar sergilemeye sevk edebilir.

Abartılı gülme, aşırı hareketlilik, ağlama ve çabuk kızma... davranışları da bu tür özelliklerdendir.

Erkeklerde, aynı davranışları sergilemekle birlikte, kendisini farklı görerek daha çok zamanını aynalar önünde geçirecek, saçlarını sürekli tarayacak; bulabildiği her çeşit saç boyasını, şampuanı deneyecektir. Bir sanatçıdan, futbolcudan veya öğretmenlerinden kendisi için örnek seçerek onu taklit etmeye çalışacaktır. Hayal kurmalar, yapılanları beğenmemeler, deneme yanılmalar da bu dönemde başlayacaktır.

Genç, gelecek adına ilk hedefini, hayalî de olsa, bu dönemde seçer. Çoğu hedefler ulaşılamayacak hedefler olur.

Meslek seçimi kararı genellikle bu dönemde netleşir. Meslek seçiminin on sekiz yaşından sonrasına ertelenmesi, kişilik gelişiminin gecikmesine yol açabilir. Gelişmemiş ülkelerde bu durum daha çok görülür. Oysa gelişmiş ülkelerde gençlerin erken yaşlarda meslek seçimine teşvik edilmesi Meslek eğitiminin liseden itibaren dallara ayrılması plânlı olarak yapılmaktadır. Bu nedenle ebeveynler gençleri zorlamadan, kabiliyetlerini göz önüne alarak konuşmalı ve yönlendirmelidirler. Bu konu III. bölümde ayrıntılarıyla ele alınacaktır.

“Küçük işleri yapmak, büyük işleri daha iyi yapabilmeye giden yoldur.” (Anonim)

8. İtaatsiz Genç

Hızlı beden gelişimiyle birlikte gelen cinsel uyanış genci hazırlıksız yakaladığı için bazen genç bunalabilir. Çünkü; bedensel gelişim hızlanırken, ruhsal olgunlaşma geride kalmaktadır. Tepkilerindeki iniş, çıkışlar, davranışlarındaki tutarsızlıklar, duygularındaki değişiklik hep bu uyum çabası ile açıklan-

nabilir. Genç içten gelen saldırganlık ve cinsel dürtülerin baskısı altında kalarak bocalar. İlerleyen zamanda kendisi için farklı ve yeni olan bu duygularını bir düzene sokmaya çalışacaktır. Bu zaman içinde genç genellikle itaatsizdir. Sürekli saldırgan tavırlar sergiler.

Gençlerin büyüdüğü, ebeveynler tarafından da kabul edilmelidir. Gençler bu çağı bir bakıma bağımsızlık çağı olarak algırlar. Anne-baba etkisinden kurtulmaya çalışırlar. Onların gözünde anne-baba hiç yanlış yapmayan değildir artık. Sanki anne ve babadan öğrenecek bir şeyleri kalmamıştır. Anne-babanın öğütleri, uyarıları onu kızdırır. Bu kızgınlıklar bazen çok acımasız olabilir. Zamanında kazandırılmamış davranışlar için mutlaka bir üçüncü şahıs devreye girmelidir. Bu kişi, arkadaş, öğretmen veya aile dostu olabilir.

Üniversite gençliğinin, en sorumsuz, en haylaz olduğu ülkelerden biriyiz. Oysa aynı gençleri ilkokul, hatta lise yıllarında; hayli uslu, efendi, terbiyeli çocuklar olarak görüyoruz. Bunun en büyük sebebi aile içinde saygı, sevgi eksikliği ve iletişim kopukluğudur.

Üniversitede, anne baba denetiminden uzak, özgür bir ortamla tanışan genç, bu ortamı kontrolsüz bir şekilde değerlendirebilmektedir. Uslu çocuk bir anda yaydan fırlarcasına belirsiz bir hedefe gidebilmektedir.

Böyle bir gençliğin yetişmesinde çevre, okul ve daha çok ebeveynler sorumludur. Fakat ergenlik döneminde aile ve eğitimin yanında, ekonomik problemler, yanlış politikalar ve otoriter tutumlar da gençleri, üniversite özgürlüğünün verdiği rahatlıkla zararlı ve yanlış düşüncelerin kurbanı edebilmektedir.

Birçok aile, gence baskı uygulayarak; "Ya benim dediğimi yap, ya da çek git" diyerek, üçüncü bir seçenek hakkı tanımıyor. Böylece gençle ipler koparılmış oluyor.

Genç niçin itaat etmez? *Tanımadığından, sevmediğinden, değer vermediğinden, büyüklüğünü kabullenmediğinden...* Gençlere bize itaatinden önce bütün kusurlardan münezzeh, her zaman sevgi ve saygı duyulmaya lâyık, hiçbir zaman onu reddetmeyen, her an onu bilen, işiten, yargılamadan kalbinden geçenleri duyan, dertlere derman olabilen yaratıcıyı önce tanıtmalı, sonra ona itaat edilmesi gerektiğini öğretmeliyiz. O zaman bütün problemleri çözmek çok daha kolay olacaktır.

Hayatımızı yaratıcımızın istediği gibi plânlamalıyız. Yaptıklarımızdan hesaba çekileceğimiz gerçeğini hiçbir zaman unutmadan evlatlarımıza **sorumluluk, ölüm ve hesap duygusunu** mutlaka aşılmalıyız. Bu duygulardan uzak yetişmiş bir genç, ne hak tanır, ne hukuk; ne büyük tanır, ne küçük; ne anne tanır, ne baba. O, artık duygularını tatmin edememiş bir insan olarak hem ailesi, hem de toplum için problemler yumağıdır.

Gencin ebeveyne karşı gelmesi, haklı sözlerine itiraz etmesi karşısında, anne-baba sabretmeli, gencin anlayabileceği şekilde çözümler sunarak, onun seviyesinde problemlere yaklaşmalıdır.

Gençleri; iyiye, güzele teşvik etmeli ve gençlere zorlama yapılmamalı. Dayatma emirler genci ikiyüzlülüğe götürür.

9. Ergen ve Sorumluluk

Sorumluluk; başkalarının haklarına saygı göstermek ve kendi davranışlarının sonucunu üstlenmektir.

a) Sorumluluk Kazandırmada Ailenin Rolü

Sorumluluk duygusu konusunda yapılan son araştırmalar, ana rahmindeki embriyonun, annenin duygularını hissettiğini ve bu durumları paylaştığını gösteriyor. Buna göre, irade dışı ana rahmine düşmüş bir embriyo, annenin hamileliği arzu edip etmediğini hissedebilir.

Sorumluluk üç-dört yaşlarından itibaren; çocuğun yaşına, cinsiyetine ve gelişim düzeyine uygun görevler vermekle gelişmeye başlar. Mesela, üç yaşındaki çocuğunuz mutfak işinde size yardımcı olmak isterken, 13-14 yaşlarında ki genç bu işleri asla yapmak istemeyebilir. Bu yüzden bu deneyimi eğlenceli hale getirerek ona, yardım etmeyi öğretebilirsiniz.

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) sorumluluk konusunda aileye çok önemli görevler düştüğünü şu ifadesiyle belirtiyor: "Her doğan İslâm fıtratı üzere doğar. Sonra ebeveyni onu Hıristiyanlaştırır, Yahudileştirir veya Mecusileştirir."²⁸ Yazılmamış boş bir defter gibi, her şey yazılmaya müsait olan çocuklarımıza ilk desenleri ebeveynler çizmektedir. "Dünyaya getirdiğimiz çocuklarımızı kendi ruh ve mana köklerimize göre şekillendirmezsek ayrı bir kalıbın insanı olarak yetişmesi kaçınılmazdır... Öyle ise mevsiminde kendi ruhumuzun özünü onlara aşılmalıyız. Olumlu müdahale olmazsa kokuşurlar. Başka-

larının elinde de fesada uğrarlar. Her iki halde de bize rağmen bir çizgi takip ederler.”²⁹

b) Sorumluluk Sahibi Gençler:

- a) Kendi kararlarını verebilen,
- b) Karar alırken ellerindeki kaynakları kullanabilen,
- c) Değer yargılarını gözetemeyen,
- d) Bağımsız davranabilen,
- e) Kendine güvenen,
- f) Başkalarının haklarını çiğnemediği kendi ihtiyaçlarını karşılayabilen kişilerdir.

c) Sorumluluk Kazandırmada Süreç:

Sorumluluk kazandırmanın belli bir yaşı yoktur; ama çocuğun kendi başına bir işi yapmaya istekli ve hazır olduğu zamanlar vardır, bu zamanlarda ona gerekli imkânlar hazırlanmalıdır.

Çocuğunuzun yaşı kaç olursa olsun sorumluluk almayı öğrenmesi, kabul edilebilir davranışlar sergilemesi anlamına gelir. Bu davranışlar;

1. Kurallara uyma,
2. Sağduyu kullanma,
3. Başkalarına ve onların sahip olduklarına karşı saygı ve özen göstermektir.

Bu dönemde gençlere sorumluluk verilmelidir. Sorumluluğunu yerine getirip getirmediği takip edilmelidir.

Ev işleri, pazardan meyve-sebze alma, fatura ödeme gibi basit görevler vermekle gencin öz güveninin artmasına katkıda bulunmuş oluruz. Gömlek, çorap, kazak... gibi ihtiyaçlarını kendisinin beğenmesi, karar verme yeteneğinin gelişmesini sağlar.

Gençlerin yapmasını istediğiniz görevleri fitratına mâl edemediğiniz takdirde, istenilen sorumluluğa şartlandırmış olamazsınız.

Onun için ayırdığımız odasına sürekli müdahale etmemeliyiz. Genç odasını bir kale gibi görür. Odasını bizim zevkimize göre değil kendi zevkine göre düzenlemesine izin vermemeliyiz. Gencin kendi odasını kendisinin düzenlemesi, planlama kabiliyetinin gelişmesini sağlayacaktır.

Odasının temizliğini, düzenini yapması gencin sahiplenme duygusunu geliştirebilir. Kendisine ait bir odasının ve eşyalarının

olması ve aile fertlerinin buna saygı göstermesi gençte, anne-baba ve kardeşlerinin özel eşyalarına karşı saygısını geliştirir.

Sorumluluk şuuru gelişen bir genç; hayatını başkalarıyla paylaşmaktan zevk duyar.

“Yaşlı adam, şehir içindeki bir sokakta ağır adımlarla yürüyordu, ara sıra dinlenip tekrar ilerliyordu. Gençlik yıllarında tamamen düz zannettiği bu yolun hafif bir yokuş olduğunu son yıllarda anlamış, ihtiyarlığı bu yüzden kabul etmişti.

Adamcağız, biraz sonra aniden durdu. Gözleri, bir tekerlekli sandalyeyi itmeye çalışan küçük bir kıza takılmıştı. Hem de yukarı itiyordu.

İhtiyar adama göre, sandalyenin boş olması lâzımdı ama yakına gidince şaşkına döndü. Sandalyede, felçli olduğu anlaşılan ve hiç kıvıldamadan duran bir adam vardı.

Yaşlı adam, küçük kıza konuşmaya başladı. Sandalyede oturan, biricik babasıydı. Annesiyle birlikte onu gezdirirlerken, kadıncağız bir anda fenalaşmış, aceleyle en yakın eczaneye koşmuştu. Babası da elbette, küçük kıza kalmıştı.

İhtiyar adam, kızın hâlâ sandalyeyi ittiğini görünce:

- Benim melek yavrum! diye seslendi. Senin gücün onu itmeye yetmez! Küçük kız:

- Bunu ben de biliyorum! diye atıldı ama babam için, bir şeyler yapmalıyım.

- Peki, dedi ihtiyar. Mademki biliyorsun, o zaman itme!

Küçük kız:

- Babam için bir şey yapmam gerekir, diye tekrarladı.

Onun sandalyesini itemesem de, geriye doğru kaymasını engellerim ya!” (Cüneyt Süavi)

“Ayakkabım yok diye üzülüydüm, ta ki ayaksız bir adam görene kadar.” (Arap Özdeyişi)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KİŞİLİK VE RUHSAL GELİŞİM

Bu bölümde, gençlerin karşılaştığı ruhsal problemlerle birlikte, ailenin rolü, arkadaşlık, kaygı ve istismarlar gibi kişiliği etkileyen ruhsal içerikli konuları ele almaya çalışalım. Her şeyden evvel toplumun sağlam kişilikli olması fertlerin daha sağlıklı, madden ve manen dengeli olmasına bağlıdır. "Ferdin sıhhati, onun akidesinin sağlamlığı, amel-i salihaya bağlılığı ve muamelatının şer'-i şerife (yaratanağın emirlerine) uygunluğu ile ölçülür."³⁰

KİŞİLİK VE RUHSAL GELİŞİM

1. Kişilik

Kişilik; insanı diğerinden farklı kılan, kendisi ve çevresindekilere bakış açısı, onlarla kurabildiği ilişki düzeyi ve tepkisini kapsayan, çeşitli ortamlarda kendini gösteren bedensel, düşünsel ve ruhsal özelliklerdir. Bu özelliklerin kişinin çevreye uyumunu ve günlük hayatını bozması gibi, kendinde gerilim-kaygı hali oluşturup, davranış bozukluğunun süreklilik taşımaya başlaması durumlarında kişilik bozukluğundan bahsedilir.

Kişilik bozukluğu; kendisini, başkalarını ve olayları algılama biçimiyle; öfke, heyecan, aşırı isteklerin, dürtülerin kontrolü olamamasından kaynaklanır. Bu duyguların en az ikisinde kendini gösterir. Başlangıcı ergenlik ya da genç erişkinlik hat- ta bazen daha küçük yaş gruplarına dek uzanır. Bu durum başka bir ruhsal, fiziksel hastalığın ya da bir maddenin etkilerine bağlı olarak gelişen bir durum değildir. Daha çok duygusal bir bozukluktur.

Uzman psikolog Özden Dandul kişilik gelişimini; "Çocuğun kişilik algısı ilk olarak, var olduğunu fark etmesi ile baş-

lar. Doğduğu andan itibaren dünyayı keşfetmeye ve başta annesi ile ilişki kurmaya başlayan bebek, kendi yaşam alanı içinde, değiştirip, kontrol edebilme gücünü de daha güçlü bir şekilde hisseder.” diye belirtiyor.

O halde kişilik; sorumluluk alabilmek, söz sahibi olmak, kendi başına karar verebilmek, istemediği bir teklifle karşılaş-tığında ‘hayır’ diyebilmek, adam yerine konmaktır. Kişinin kendisine saygısının ve özgüveninin olması, sevildiğini, önemsendiğini bilmesi de kişilik gelişimi için çok önemli bir rol oynar. “Sorumluluk” ile kişilik birbirini tamamlayan iki özelliştir. Kişilik sahibi olunmadan sorumluluk kazanılamaz.

2. Kişilik Gelişiminde Psikolojik Etkenler

Ergenlik çağına gelen gençlerde psikolojik yönden belli başlı istekler ortaya çıkar. Bu isteklerin dışı vurması ergene göre değişebilir. Bu istekler şunlardır:

- 1- Büyüme isteği,
- 2- Olgunlaşma isteği,
- 3- Bağımsız olma isteği,
- 4- Başarı ve güven kazanma isteği,
- 5- Beğenilme, takdir edilme isteği,
- 6- Sosyalleşme isteği,
- 7- Mutlu olma isteği, gibi.

Her genç hayatını yukarıda belirtilen istekler doğrultusunda yönlendirmek ister. İleride bu istekler ergenin kişilik ve benlik kavramlarının oluşmasına katkıda bulunur.

Gencin çevresini değişik algılaması, farklı tepkilerde bulunması, karakterinden kaynaklanabilir.

Bireyin kişiliğinin oluşmasında, genetik ve biyolojik etkenlerle birlikte çevresel faktörler de etkilidir. Gencin yaşadığı or-

tam, toplumun kültürel değerleri ve bireyin içinde bulunduğu sosyal etkenler çevresel faktörleri oluşturur.

3. Ruh Sağlığı

Ergenliğin ilk yıllarında, birey ne çocuktur ne de gençtir. Kişi bu dönemde çelişkili ve tutarsız davranışlarda bulunurken, ergenliğin son dönemlerinde tutarlı ve belirgin davranışlar geliştirir.

11-12 yaşlarından başlayarak kendi cinselliği ile ilgili özdeşimi; anne-baba modellerine ve onlarla olan ilişkilerine göre biçimlendirmiştir.

Gencin, sıcak ve tutarlı ilişki kurabilen bir anne-babayla iletişim kurması daha kolay olmaktadır. Evde küçümsenen, iyi muamele görmeyen bir çocukta özdeşim kusurlu olur. Kadın ve erkek rollerinin kesin sınırları belli olan ailelerde, kişinin kendi cinsiyeti ile ilgili davranışlar geliştirmesi daha sağlıklı olmaktadır.

Evde kendi cinsinden bir büyük kardeşinin olması, olumlu yönde gelişme sağlayabilir. Erkek çocuğu olan bir ailenin - kız evlat isteğiyle- karşı cinsten duyduğu evlat edinme özlemini sözlerine ve çocuğun dış görünüşüne (kıyafetlerine) yansıtması cinsel kimliğin gelişimini olumsuz yönde etkiler.

Kişi; bebeklik çağından başlayarak, ergenlik yıllarına kadar gelişen kişilik yapısında, temel güven duygusu yerine; temel güvensizlik, başarısızlık, suçluluk ve yetersizlik duygularıyla yoğrulmuş bir benlik geliştirilmişse ergenlik döneminde problemler olur.

“Derinlerde yüzmesini bilenler, yüzmenin zevkini alınlardır. Sığ sulara yüzmeye çalışanlar yerlere çakılırlar.”

4. Ruhsal Özellikler

Ergenlik, fizikî değişimle birlikte yeni haller ve davranış özellikleriyle kendini gösterir. 11 yaşına kadar dengeli ve uyumlu olan çocuğun yerini; tedirgin, zor beğenen ve çabuk tepki gösteren bir genç almıştır. Ergenin duyguları hızlı iniş çıkışlar gösterir. Tepkileri önceden kestirilmez. Derslerine ilgisi azalmıştır. Dikkati dağılmıştır. Evde durmak istemez, önerilere aldırılmaz, beslenmesi düzensizdir.

Gençlerin bu karmaşık duygular içinde bulunması, kendi kendileriyle çatışmaları, karmaşık ruh hali içinde olmaları, bazı ruhsal hastalıkların oluşmasına zemin hazırlar.

Bu dönemdeki çelişkili davranış özellikleri, normal karşılanmalıdır. Bazı gençler çalkantıyı daha az hissedip çabucak uyum sağlayabilir. Bazıları ise ileri derecede uyumsuzluklar gösterir ve bu tür davranışlar 18 yaşına kadar devam edebilir.

Aniden hızlanan büyüme genci zamansız yakalamıştır. Cinsel dürtüler hissedilmekle birlikte ergen yeni değişikliklere ruhsal yönden hazır değildir. Ergenliğin ilk dönemlerinde **çocuksu davranışlarıyla birlikte büyüme isteği** bazen dengesiz davranış belirtilerini ortaya çıkarabilir.

Bu dönemde ebeveynler, genci yetişkin gibi düşünmeli fakat onlardan sürekli olgun davranışlar beklenmemelidir. Genç kendi mantığına uygun karakteri bulabilmek için birçok kapıları açarak, deneyerek yeni davranışlar öğrenir. Halk arasında "maymun iştahlı" olarak tabir edilen durum ebeveynler tarafından yadırganmamalıdır.

Genç; bu dönemde her şeye, olur olmaz karşı çıkarken kendi mantığına göre eleştiri ve yorumlar yapabilir. Problemleri bir anda düzelterek kolay çözümler arayabilir. Olayları sembollerle ifade edebilir. Varlıkları soyut düşüncelerle destekleyebilir. Hayallere dalma sık görülebilir. Çok çabuk yönlendirilebilir. Çabuk yönlendirilmesi sonucu; olumlu davranışlarla birlikte, olumsuz -kendisi ve toplum için zararlı olacak davranışlara da yönelebilir.

Genç, bu dönemde çok fazla enerjiye sahiptir. Enerjisini; ailesiyle yaptığı etkinliklerde, okulunda ve arkadaşları ile paylaştığı zamanlarda boşaltır.

Dolup taşan enerjisini en iyi değerlendirme yolu spor olabilir. Spor yaparken aynı zamanda, kendisini yaşlıları ile karşılaştırma fırsatı bulur. Yaşlılarının da benzer problemlerinin olması gençler arasında gruplaşmalara yol açar. Bir grup içinde olmak gence güven verir. Onaylamasa bile grubun bazı davranışlarına katılır. Gençler için en büyük tehlike, içinde bulunduğu grubun kötü alışkanlıklarının olmasıdır. Bu konuda anne babaya düşen görev, genci evde fazla sınırlamamak olmalıdır. Çünkü evde bunalan genç, dışarıda daha etkin arkadaşlarının peşinden gidebilir. Evinde kabul görürse delikanlı zamanla ailesine daha kolay bağlanır. Gencin spor yapması deşarj olması açısından çok önemlidir. Spor yardımıyla gencin, yeni arkadaşlar tanınması ve onlarla iletişim kurması daha kolay olur.

Hayat yolunda yetişkinliğe yelken açan gençte ergenlik dönemi değişiklikleri başlarken küçük yaşta kazandığı davranışlar kişilik gelişimini etkiler. Aile, okul ve arkadaş grubu arasında yaşadığı olumlu veya olumsuz olaylar ruhsal yapısına yansır. Örneğin; kavgalı bir ailede çocukluk devresini geçiren genç duygu ve düşüncelerini ifade ederken kavgaya başvurabilir. Manevî değerleri yaşayan bir aile ortamında yetişen genç; huzurlu, kendine güvenen, sabırlı, hakperest, sağlam kişilikli olur. Hayatın manâsını kavrar. Yaşadığı olumsuzluklardan negatif yönde fazla etkilenmez. Çünkü; “Olur ki hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olur. Olur ki sevip arzu ettiğiniz bir şey sizin için şerli olur. Doğrusunu Allah bilir, siz bilmezsiniz.”³¹ ayetinde olduğu gibi “Her işte bir hikmet vardır.” ilkesinin manasını düşünür, yani hadiselerin iki yönü olduğunu kavrar.

Dünyaya neden, niçin geldiğinin farkına varan genç, yaratılış gayesine uygun yaşamaya yönelir. Hayatı, bakış ufku nun genişliği ölçüsünde görür, anlar ve yaşar.

“Her rüzgârda sallanacak olursan, dağ kadar da olsan bir ota değmezsin.” (Hz. Mevlana)

5. Ergende Ruhsal Problemler

Ergenlik döneminde ruhsal problemlerin olması bir dereceye kadar normaldir. Ergenlik çağında gençlerin çoğunun bedensel ve duygusal yönden uyum problemleri yaşadığı bilinmektedir. Söz konusu uyumsuzluklar bu dönem davranışlarının aşırıya götürülmesi ile ortaya çıkar. Örneğin; bağımsızlık isteği, gencin ailesinden kopması ile sonuçlanabilir.

Ebeveynleri tarafından, anlaşılama, aşırı baskılar görme gibi durumlardan sıkılan genç bunalabilir, depresyona girebilir. Sonuçta kendisine yönelen kötü bir söz veya davranış, intihar girişimine neden olabilir. Tabii ki her intihar girişi, gencin depresyon içinde olduğunu göstermez fakat intihar girişiminin tekrarlanması gencin ruhsal yönden desteklenmesi gerektiğinin belirtisidir. Aksi halde strese girmesine, ruhsal hastalığa yakalanmasına, kendisine veya çevresine zarar vermesine sebep olabilir.

Ailesinin kendisine güvendiğini hisseden bir genç, kendisinden kaynaklanmayan durumlar dışında asla onları hayal kırıklığına uğratmayacaktır. **Gençleri korumanın en iyi yolu onlara sağlam bir ahlâk anlayışının kazandırılmasıdır.** Gençlerin duygularına hakim oldukları ölçüde değer kazandıklarını anlatmak çok önemlidir. Bunun yanında gençlere kendilerini korumaya bilincini de aşılama gerekmektedir.

Ailede anne- babanın, her ikisinin veya birisinin görevini yerine getirememesi genci farklı arayışlara yöneltebilir. Bu nedenle bazı gençler cinsel kimliğinin gerektirdiği karakterle-

ri kazanmakta zorluk çekebilir. Bu durum geçici olabileceği gibi kalıcı cinsel problemlere de neden olabilir.

“Hoşlanmadığınıza sabretmedikçe, hoşlandığınıza ulaşamazsınız.” (Hz. İsa)

6. Ergende Baba Rolünün Etkileri

Gencin kişiliği ilk önce, anne ve babayı taklit ederek ortaya çıkar. Kendine uygun kişilik kazanabilmesi için, aile içinde rolünü kabullenmiş ve konumunu belirlemiş bir babaya ihtiyaç vardır. Ailede baba rolü çocuğun kimlik kavramı ve ruhsal gelişimi için çok önemlidir.

“Baba erkek çocukla, anne de kız çocukla ilgilenmeli.” düşüncesi yanlıştır. “Kız çocukları ergenlik yaşlarına kadar

babalarını gözlemleyerek ve onunla etkileşime girerek karşı cinse nasıl tepkide bulunacağını ve nasıl davranacağını öğrenirler.”³² Yani erkekler kadar kızlar da babalarına ihtiyaç duyarlar.

Kızların ruhsal ve duygusal gelişimlerinin oluşmasında babanın çok büyük etkisi vardır. Öte yandan erkekler de kişisel özellikleri açısından anneye ihtiyaç duyarlar. Bu nedenle aile bir bütündür. Annenin veya babanın görevini yerine getirememesi problemlerini gençlerin oluşmasına neden olabilir.

Bazı ebeveynler, gençlerin baba otoritesinden olumsuz yönde etkilendiklerini savunur. Ancak gencin sosyalleşmesi ve kişilik kazanmasında baba otoritesi çok önemli rol oynar. Ailede sınırsız isteklere karşı, kuralların uygulanmasında baba otoritesi devreye girmelidir. Bu rolü baba yapmadığı zaman anne üstlenecektir. Babanın görevini yapamadığı ailelerde gençlerin kişilik problemleri olabilir. Bir amirinin karşısında ezilip büzülen, “şey efendim” diye kendini ifade edemeyen gençler buna iyi bir örnektir. Öz güven, cesaret ve liderlik gibi karakteri oluşturan davranış biçimleri, aile içindeki baba faktörüyle doğrudan ilgilidir.

Aile içinde baba, evlatlarına zaman ayırmayı ihmal etmemelidir. Ailesine ayıracak zamanı olmayan bir babanın, sevgi sözcükleri her zaman kuru bir ifade olarak kalacaktır. Saygı ve sevgi uygulama gerektirir.

İşimizi ailemize daha iyi ortam sağlamak için geliştirmeliyiz. Eşimizle ve çocuklarımızla daha az görüşmek için değil...

*Siz iffetli olun ki, hanımlarınızda iffetli olsunlar. Babalarınıza saygılı olun ki, oğullarınız da size saygılı olsun.*³³

“Altı yaşındayken oturduğumuz şehirde geceleri kapılarımızı kilitlet ve sürgülerdik. Arka kapıdan çıkmak içinse sadece içeriden kullanılabilen bir anahtar vardı ve o da babamda dururdu.

Bir gece aniden şimşek ve gök gürültüsü sesiyle uyan-dım. Bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu. Korkmuştum, koridordan anne-babamın odasına doğru koş-tum, ama koyu bir duman ve alev dalgası durdurdu beni. Evimize yıldırım düşmüştü ve şimdi yanıyordu.

Evden çıkmam gerekiyordu, ama nasıl? Ön kapıya alevler yüzünden ulaşamıyordum. Arka kapı da kilitleydi.

O panik halinde, babamın sımsıcak elini hissettim. Beni koridordan geçirdi, arka kapıya getirdi, oradan da bahçe-ye çıkardı. Ben sel gibi akan yağmurun altında dururken, elimi bıraktı ve gitti. Korkmuştum, tekrar eve doğru dön-düm. Annem evin önündeydi ve beni çağırıyordu.

“Buradayım!” diye seslendi. Bana koştu ve birlikte ön bah-çeye gittik. Babam küçük kardeşimle birlikte oradaydı.

“Kurtuldun kızım!” diyerek iç geçirdi babam, bana sarıldı. Sonra da, bana ulaşmaya çalıştığını, ama alevler yüzün-den eve giremediğini söyledi. Beni koridordan geçirme-mişti! Arka kapıdaki sürgüyü açmamıştı!

Bu olay oniki sene önce olmuştu. Ama aradan geçen se-nelere rağmen beni kurtuluşa götüren o elin sıcaklığını hiç unutmadım.”³⁴

7. Ergenlerde Kaygı

Genellikle nedeni belli olmayan, kişiyi tedbir almaya sevk eden, endişe ya da korkulara kaygı diyoruz. Kaygı, var olan bir değer kayb edilmesi durumudur. Kaygının aşırı olması psikolojik ve zihinsel bozukluklara yol açar. Bununla birlikte kısa süreli, “stresli” durumlara uygunluk gösterme, kaygı ola-

rak adlandırılmaz. Belli bir derecede kaygı her zaman gereklidir. Çünkü az miktarda olan kaygı, kişiyi tedbirli olmaya sevk eder.

Korku ile kaygı genellikle birbirinin yerine kullanılır. Korku; bir tehdit anında, bedensel tepkilerin yanı sıra hissedilen duygusal tepkidir. Tehditlere göre azalıp çoğalabilir. Kaygı ise tamamen farklıdır. Tehditten bağımsız olarak da devam edebilir. Buna en güzel örnek gençlerin sınav kaygısıdır. Fazla ders çalışmanın, stres oluşturduğu düşüncesi bir hayli yaygındır. Fazla ders çalışıp yorulan öğrenci kısa bir rahatlama, egzersizden sonra dinlenebilir. Kaygıyı asıl oluşturan sınavdan başarısız olunacağı ve beklentilerine cevap alamayacağıdır.

Stres; organizmanın bedensel ve ruhsal sınırlarının tehdit edilmesi ve zorlanmasıyla ortaya çıkan bir durumdur. Kişinin isteklerinin engellenmesi, kendisine olan saygısının zarar görmesi ile ortaya çıkabilir. Kişi kendisine yapılan saldırılar karşısında ya kendisini savunacak veya karşı koymadan bulunduğu yerden gidecektir. Bu durumda benliğin yenilgiyi kabullenmemesi, bireyin stres oluşturmaya sebep olabilir. Bu durumda gencin kendisine güvenememesine, çevresinin beklentilerine cevap verememesine ve kaygı düzeyinin yükselmesine neden olabilir.

Sosyal ortamlarda endişe hissini arttıran ve gençlerin rahatsızlık duymasına yol açan sosyal kaygı ve fobi, sınavda performans düşüklüğüne neden olabilir. Ayrıca sınav kaygısı, hastalanmaya, unutkanlığa neden olabilir.

Aşırı stres, sinirlilik, gerginlik, kalp çarpıntısı, aşırı hareketlilik... şeklinde kendini gösteren kaygı, bazen hafif olarak atlatılırken bazen de insanı ruhsal bunalımlara sürükleyebilir. Belli yerlere gitmekten kaçınan, aniden hareketsiz kalan, bil-

diği halde konuşamayan, sınav zamanında panikleyen, aşırı karın ağrısıyla doktora götürülen, dikkatini yoğunlaştıramayan birçok kişiyle karşılaşmışsınızdır. Kaygı bozukluğunun belirtileri bedensel ve ruhsal kaynaklıdır. Ve bu dengesiz etkilenme şeklinde görülebilir.

a) Bedensel Belirtiler: Bazen üzüntü verici bir haber karşısında titreyen insanlar görebilirsiniz. Kalbi sıkışan, kalp atışları hızlanan, aniden terleyen, nefes alamayan, yutkunma güçlüğü, baş dönmesi, baş ve göğüste ağrı, sindirim sistemi problemleri gibi belirtiler bu türdendir.

b) Ruhsal Belirtiler: Kötü haber alacağı beklentisi, endişe, korku, sinirlilik, irkilme vb. durumlarda kişilerde görülen, kaynağı gerçek dışı beklentiler olan; aklını kaybetme hissi, dış dünyaya uyum sağlayamama, bedeninde bulunan organların görevlerini yapamayacağı hissi, kontrolünü kaybetme hissi ve ölüm korkusu... vb. düşünceler ruhsal kaynaklı kaygı belirtileridir.

c) Bedensel ve Ruhsal Anksiyete (dengesizlik) Bozukluğu: Bireyde görülen bedensel ve ruhsal dengesizliktir. Bazen ruhsal belirtilerin hafif olduğu bir kaygının bedensel yönden çok şiddetli şekilde ortaya çıktığı görülür. Kişiyi olumsuz etkileyen bir tek belirtisi olduğu için normalmiş gibi gözükabilir. Geçerli bir sebep yokken okulda başarısız olacağı endişesi bu konuya örnek verilebilir.

d) Kaygı Bozukluklarına Neden Olan Etkenler:

Anne-baba tutumları; aşırı koruyuculuk, baskı, çocuklar önünde dengesiz davranışlar sergilenmesi, çocukların yaş veya zekâsından fazla beklentiye girilmesi, bedensel ve duygusal istismarlar, doğal afetler, kazalar, kavgalara şahit olma, ruhsal boşluklar, inançsızlık, batıl düşünceler, geleceğe ait endişeler, hastalıklar, yakınlarını kaybetme, ölümü kabullene-

meme, beslenme ve uyku bozuklukları, yalnızlık korkusu... vb. durumlar kaygılanmalara neden olmaktadır.

Kaygıyı en az seviyeye veya verimli hale getirmenin en birinci yolu; gencin “tevekkül ve duayı” hayatının her anında önemli bir başvuru kaynağı olarak bilmesidir.

Gençlerimize sebepler plânında yapılması gerekenleri belirtmeli, sonra da duanın gücünü öğretmeliyiz. Gencin kendi gücünün bilincine varması, kendisinden daha güçlü olan Yaratan’ın önünde diz çökmesiyle gerçekleşir.

Kişilerde oluşabilecek davranış kalıplarına bağlı olmadan gelişen kaygı, aşırılığa ulaşmadan doğal yöntemlerle azaltılabilir. Stres, korku veya farklı nedenlere bağlı oluşacağından teşhis çok önemlidir. Teşhis yapıldıktan sonra duygu, düşünce ve davranış kalıplarını değiştirmeye yönelik tedaviler kullanılabilir. Tedavi, psikoterapi veya ilaçla olur. Kişide oluşan etkenlerin giderilmesinde değer yargıları önemlidir.

Aşağıdaki hikâye hâdiselere olumsuz bakan, karşılaştığı problemleri kaygıya dönüştüren bir gence sunulan tedavi örneğidir.

“Çocuk üzüntülü bir yüz ifadesiyle mutfağa girdiğinde, anneanesi pasta yapıyordu. Torununun mutsuzluğunu hemen hisseden yaşlı kadın, küçük sorularla onun içini dökmelerini sağladı. Minik delikanlıya bakılırsa, her şey çok kötü gidiyordu. Okulu, anne-babası, sağlığı, hava şartları, arkadaşları, daha neler neler... Anneanne torununa yaptığı pastadan biraz isteyip istemediğini sordu. Delikanlı elbette istiyordu.

“Buyur?” dedi anneanne, “Sana biraz margarin yağı.”

“Çok kötü” diye çıkıştı torun.

“Çiğ iki yumurtaya ne dersin”

“Korkunç bir şey, anneanne!”

“O zaman sana biraz un vereyim mi? Ya da bir avuç kabartma tozu?”

“Ama anneanneciğim, bunların hepsi çiğken yenilemeyecek kadar kötü şeyler!”

Anneannenin verdiği cevap, hem o çocuğa hem de her yaşta insana bir ders niteliğindedir:

“Haklısın, bütün o şeyler kendi başlarına kötü görünüyorlar. Ama doğru şekilde bir araya getirildiklerinde lezzetli mi lezzetli bir pasta haline geliyorlar!”

Çocuk anneannesinin sözlerini dinlerken bir taraftan da onların anlamını düşünüyordu. Anneanesi devam etti:

“Yavrurum, Yaratıcımız da bize aynı şekilde davranıyor. Çoğu kez O'nun başımıza neden bazı kötü veya zor olayları getirdiğini merak ediyoruz. Hâlbuki Allah her şeyi bir düzen içinde yaratıyor ve sonuçta hep güzel şeyler çıkıyor ortaya. Tıpkı deminki malzemelerden harika bir pastanın çıkması gibi.”

“Yani?” diye ışıldayan gözlerle soran torununa bir dilim pastayı uzatan anneanne sözlerini bitirdi:

“Yani, yapmamız gereken O'na güvenmemiz ve bizi sonsuz derecede çok sevdiğini unutmamamız. Her bahar bize binlerce çiçeği hediye gönderdiğini, her sabah bizim için güneşi doğdurduğunu ve her şeyle bize olan sevgisini ilan ettiğini hatırlamamız gerekiyor. O kötü gibi gördüğün olaylar da, Onunla konuşman, dua etmen için birer fırsat. O hep seni dinliyor, rahmetiyle ve sevgisiyle kuşatmak için seni bekliyor. İşte o zaman, başına gelen her şeyin bir dilim lezzetli pastaya dönüştüğünü göreceksin.”³⁵

Mutluluk yolundaki en önemli adımlardan birisi, iradenizin dışındaki şeylere üzülmemektir.

8. Ergene Uygulanan İstismarlar

a) Bedensel İstismar:

Ergenin ebeveynler tarafından bedensel olarak örselenmesidir. Bu türdeki istismarlar duygusal problemleri ortaya çıkarır. Şiddet, öfke ve saldırganlık, davranışlarını fiziksel cezalarla (dayak, hırpalama) bastırmak bedensel istismarlardandır. Gence istenilen davranışların zorla kabul ettirilemeyeceği çok iyi bilinmelidir. Uzun süre fiziksel istismara uğramaları gençlerin, yetişkinlik dönemlerinde davranış bozukluklarına ve suça yönelmelerine neden olmaktadır.

Ailelerin parçalanması, gençlerin ebeveynlerinden biri tarafından terk edilmesi, istismarı artırabilir. Anne-baba adayları deneyimsizse, anne-baba olmaya hazır değilse bu istismarlar daha da çoğalabilir.

Toplumumuzda genç kızları korumak için aileler baskı ve tehdit yoluna başvurmaktadır. Oysa gayri ahlakî yollara düşen kızların çoğunluğu baskıcı veya ilgisiz ailelerden çıkmaktadır. Öfkelenme, kızma yerine; gençlerin ahlakî değerleri benimsemesi sağlanarak, ona güven duyulduğu hissettirilmelidir.

Ebeveyni bedensel davranışa iten sebep o konuda aciz kalışının emaresidir. Acizliğini güç kullanarak bastırmaya çalışır. Allah karşısında acizliğini kabullenen ebeveyn bunu kullanmayacaktır. Çünkü; o Yaratıcı karşısında küçüklüğünü biliyordur. Her problemi çözmeye gücünün yetmeyeceğini bildiği için Allah'a havale eder, yalvarır, rahatlar.

b) Duygusal İstismar:

Duygusal istismar ergenin duygularını ifade edememesi ve rencide edilerek dışlanması anlamına gelir. Ergenlerin sık-

lıkla eleştirilmeleri, yaşlarının üzerinde beklentilere girilmesi, kardeş kıskançlıkları; ailenin çocuklara eşit davranmayarak birine ötekinden daha çok değer vermesi gibi durumlarda ortaya çıkmaktadır. Bu da duygusal istismarı oluşturur.

Daha önce de ifade edildiği gibi her çocuk farklı zamanlarda ilk ergenlik çağına girebilir. 12-15 yaşına geldiği halde fiziksel ve duygusal açıdan gelişmemiş bir kız çocuğuna, yaşına bakarak, birtakım bilgilerin verilmesi doğru değildir. Çocuk duygusal olarak hazır olmadığından sarsılabilir. Bu nedenle cinsiyet eğitimi acele edilmeden aşamalı olarak verilmelidir. Zaten çocuklar ilk ergenlik dönemlerinde cinsel konulara merak ve ilgi gösterirler. Bu ilgilerine kayıtsız kalınmamalı, bu durum kesinlikle ayıplanmamalıdır. Aileler duygusal istismarlar oluşturmamak için bu dönemi iyi değerlendirmeli. Gençlerin sorularına uygun ve tatmin edici cevaplar vermelidir.

Terk etme, reddetme, aşağılanma, yalnız bırakılma, korkutulma, yıldırılma, alay edilme, lakap takılma, duygusal yönden ihtiyaçlarını karşılayamama, aşırı baskı ve otorite anne-babanın başlıca yanlış tutumlarıdır.

Şiddet, öfke ve saldırganlığın altında yatan sebeplerin çoğunluğunun duygusal istismarlara dayandığına aşağıdaki araştırma bir ışık tutabilir:

İstanbul'da bir lisenin her üç sınıfında okuyan 392 ergenle ilgili bir araştırma yapılmış. Algıladıkları duygusal istismarın kendilerini kabul düzeyine etkisi incelenmiş. Ergenlerin algıladıkları duygusal istismar düzeylerinin azalmasıyla kendilerini kabul düzeylerinde anlamlı bir artış görüldüğü tespit edilmiş. Bu araştırmada tek çocuk olarak yetişenlerin, kardeşi olan çocuklardan daha fazla duygusal istismara uğradıkları görülmüş.³⁶

c) Cinsel İstismar:

Yetişkinler tarafından cinsel kimliklerinin görmezlikten gelinerek, uygun muamele görmemeleri ve gerekli cinsel eğitim alamamaları, aile içinde özdeşim kurabileceği şahsiyetlerin olmaması gençlerin sık karşılaştığı problemlerdir.

Kız çocuklarına en büyük destek annelerinden gelmelidir. Bu nedenle öncelikle annelerin bilgilinmeleri gereklidir. Eğer ebeveynler çocuğu aydınlatamamışlarsa, genç yanlış bilgiler edinebilir. Bu da gencin endişelenmesine, korkmasına hatta onda ruhsal problemlerin oluşmasına sebep olabilir.

Arkadaşı tarafından; adet gördüğü zaman çocuğunun olabileceği söylenen bir öğrencimiz üç gün okula gelmemiştir. Rehber öğretmeniyle görüştüğünde H'nin; "öğretmenim ilk adet gördüğümde çocuğum olacak diye korktum; evden çıkamadım; anneme de söyleyemedim. Hasta olduğumu sanıp doktora götürürler diye utandım." diyor. "Birçok genç kızın ilk adet gördüğü zamanlarda annesinden azar işittiği, tokat yediği ve erken adet gördükleri için suçlandıkları belirtilmektedir. Bu tip davranışlar telâfisi çok güç olan problemlere neden olabilir."

Cinsel kimlik bozukluğu yaşayan gençler, aslında büyük bir yalnızlık ve sevgi açlığı içindedirler. Ailede anne ve baba çalışıyorsa, ebeveynler yoğun iş ortamından oluşan yorgunluk nedeniyle çocuklarını ihmal edebiliyor, işten eve gelip giderken onları hiç hatırlamamış, bu gün neler yaptın sorusunu belki de hiç sormamış olabiliyorlar. Böylece çocuklar, hadiseleri kendi bakış açılarıyla değerlendirdiklerinden anne ve babanın gün içinde yaşadığı olayları anlayamayarak, anlaşılama, gibi farklı iletişim problemleri yaşayabiliyorlar.

Cinsel tabloların günlük hayatta televizyon kanalları ve yazılı medya tarafından gündemde tutulması, gençliğin kabinadan taşmasına, cinsel arzularına gem vuramayışına ayrıca toplum içinde cinsel tacizlerin artmasına sebep olmaktadır.

İstismarın önlenmesi için yetişkinlerin, ahlâkî değerlerimizi yaşayıp anlatmaları, gençleri manevî değerlere yönlendirmeleri ve bu konuda hangi davranışların istismar niteliği taşıdığı konusunda bilgilendirilmeleri gerekmektedir.

9. Ergendeki Değişmeler

Çocukluk çağından yetişkinliğe adım atan bir ergenin bedeninde önemli değişimler olmaktadır. Beden değişimleri-

nin büyük bir kısmı ergenlik devresinin ilk yılları olan 11-13 yaşları arasında oluşur. Daha sonraki beden gelişmeleri yavaş cereyan eder.

a) Seslerin Kalınlaşması:

Ergende, ses, kalınlaşmaya başlar. Çocukluktaki ince sesiyle yeni oluşan kalın ses çatallaşır. Ergen ses tonunu ayarlayamaz. İlk üç ay gibi kısa sürede ses tonu olgunlaşır. Ses telleri gelişmesini tamamlar.

b) Yüzdeki Sivilcelerin Artması ve Değişmeler:

Derideki yağ bezlerinin fazla çalışması sonucu salgılanan yağlar bez kanallarını tıkar. Yüzde siyah noktalar oluşturur. Yüzün yağlanmasıyla birlikte hormon seviyesindeki artıştan dolayı yüzlerde sivilceler görülür. Ten parlaklaşır. Yüzün şekli değişir. Bu dönemde hızlı gelişmeden dolayı kol ve bacaklarda ağrılar hissedilir.

c) Vücutta Kılınma:

Ergenlik döneminde, yüzde erkek çocukta bıyık ve sakallar çıkar. Önce bıyıklar belirgin hale gelir, sonra sakallar görülmeye başlar.

Bu dönemin başlangıcındaki değişikliklerden biri de, hipofiz bezinin salgıları ile koltuk altı ve üreme organları bölgesindeki kılınmadır. Vücutta tüylenme başlar.

d) Ter Bezlerinin Çalışmasının Artması:

Özellikle erkeklerde koltuk altı ile kasıklarda ter bezleri daha fazla çalışır. Sık terleme sonucu tüm vücutta kirlenme de hızlanır. Bu kirliliği önlemek için vücut temizliğine dikkat etmek gereklidir. Haftada en az iki kere banyo yapılmalı vücuttaki kıllar belirli aralıklarla temizlenmelidir. Cinsel olgunluğa ulaşan her ergende bir koku belirginleşir. Bu vücut kokusu karşı cinsi çeker.

e) Gırtlaktaki Kıkırdaklaşma:

Yine hipofiz hormonu salgısı ile ergenlik döneminin başlangıcında erkek çocuklarda gırtlığın çene altına rastlayan bölgesinde bir kıkırdaklaşma belirir. Daha sonra bu boğum büyüyerek sertleşir.

f) Göğüslerde Dügümcükleşme, Büyüme:

Göğüsler büyür. Gövde irileşir ve hatlar yuvarlaklaşır. Bu büyüme erkeklerde genellikle 14-16 yaşları arasında olur. Göğüslerin her ikisinde veya birinde ağırlı büyüme ve sertleşme olur. Bu durum vücuttaki hormonlarla ilgilidir. 6 ay ile 3 yıl arasında iyileşme görülür. Kızlarda hızlı kilo artışını genellikle regl izler. Aybaşı kanaması olabilmesi için vücutta belirli miktarda yağ depolanması gerekir. Bu sebeple genç kızların bu dönemde kilo almaları normaldir.

ğ) Ay Hali:

Bilimsel araştırmalarda bu durum olgunlaşmış yumurtaların vücuttan atılması, üremenin gerçekleşmesi ve devamı için sürekli yenilenme olarak açıklanır. Ay halinin erinlik çağının başında görüldüğü ve bu olayın kızlarda erinliğin ilk belirtisi olduğu ifade edilmektedir.

h) Akıl Dişi:

Gençler, ergenlik devresine girdikten sonra çene kemiğinin yetişkinlik standartlarına gelmesiyle birlikte halk arasında "akıl dişi" diye bilinen, ağzın arka kısmında iki adet diş çıkarırlar. Akıl dişinin çıkmasını erinlik başlangıcı olarak görenler olmuştur. Ancak erinlik devresinin başlangıcını gösteren sağlam bir işaret değildir.

l) Ergenlik Döneminde Görülen Cinsel Rüyalarda:

Daha çok erkeklerde görülen rüyalar sonucu vücutta üretilen fazla sperm dışarı atılır. Bu olaya halk dilinde "rüyalan-

ma” veya “ihtilam olma” denir. Ergen, bu rüyalar sebebiyle rahatlamış görünse de aslında bu durum onun kaygılanmasına, tedirgin olmasına sebep olur. Ayrıca bu durum çocuğun ergenlik çağına girdiğinin belirtisi olmayabilir. “Rüyalanma” daha çok ergenlik çağıının ortalarına doğru başlar. Ebeveynler bu dönemde ilmi hal ve eğitici kitaplar yardımı ile gencin nasıl davranacağını öğretmelidir. Çünkü; bu dönemde vücut temizliği nedeniyle, sık banyo yapması önemlidir. Gencin bu dönemde gusül abdesti alması; dinî bir vecibe olduğu gibi sağlık açısından da son derece önemlidir.

Din adamları, ihtilam olan gencin ergenlik çağına girmiş olduğunu belirtiyorlar. Dolayısıyla genç dinî yükümlülükleri bu dönemden sonra yapmalıdır. Aksi halde mesul olacağı ebeveynleri tarafından anlatılmalıdır.

“Kadınların en şerlisi açılıp saçılan ve böbürlenendir. Onlar münafık sıfatı taşırlar. Onlardan cennete ancak çok azı girecektir.” (Hz. Muhammed)³⁸

10. Arkadaşlık

Ergenlik çağında bireyin bedensel, zihinsel, duygusal gelişimi ile birlikte hayatına yön veren en önemli bir gelişim de “sosyal gelişim” sürecidir. İnsanın değişmeyen ihtiyaçlarından biri kuşkusuz sosyalleşmesidir. Ergenlik çağında birey kendini anlayan bir sırdaş, bir arkadaş arar. Bu durum genci, etrafıyla irtibat kurması için yeni arayışlara iter. Gencin etrafını tanımmasının en etkili yolu arkadaş ortamıdır.

Birey arkadaş grubu sayesinde kendi karakterine uygun fikir ve davranışlar edinir. Kişiliğine ve fikirlerine yön verecek modeller öğrenir. Öğrendiği modellerle eksikliklerini giderir

veya yanlışlarını düzeltme yoluna gider. Ailesi dışında dışa dönük tavırlar sergiler. Ailesiyle paylaşamadıklarını arkadaş ortamında dile getirir. Yeni öğrendiği davranışları inceler. Arkadaş çevresi, gencin gelecekte kendisini ifade etme yolunda kalıcı etkiler de bırakabilir.

Ergenlik çağı yeni seslenişler ve yakınmalarla geçen zamanları da beraberinde getirir. “Özel” ve “kışkırtıcı” arkadaşlıklar bu dönemde belirir. “Sırlarını paylaştığı, dost arkadaşlığı” ergenlik döneminde ortaya çıkar. Arkadaşlarının farklı duygu ve düşünceleri gencin sosyalleşmesini sağlar. Kendi doğrularının dışında arkadaşlarının doğrularını görür. Kararlarında arkadaşlarından etkilenir. Arkadaş grubundaki fertlerin fazla oluşu çok şey ifade etmeyebilir. Ancak kurulan arkadaşlıkların gencin paylaşacağı zaman dilimiyle birlikte maddî, manevî olarak belirlenen ölçütlere göre olması önem arz eder. Peygamber (sallâllâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz: “Kişi sevdiğiyle beraberdir.”³⁹ diye buyurur. Öyle ise gençler sevdikleri, dost edindikleri arkadaşlarını çok iyi seçmelidirler.

Ailelerin sahip olduğu imkânlar, hayat tarzları, gayeleri, gençlerden beklentileri ve inançlarını çocuklarına yansıtmaları çok önemlidir. Her insan aynı şeylerden hoşlanmayabilir. Bazı gençler grup içinde kendisini rahat ifade ederken, bazıları da grup içinde etkisiz kalır.

Arkadaşlık ilişkilerinde, kırma endişesiyle hayır diyeme problemi olabilir. Bazen gencin yapmak istemediği şeyleri, arkadaşlarından çekindiği için yaptığı görülür. Böyle durumlarda kişi arkadaşları içinde, prensiplerini ve sınırlarını be-

lirlemişse kendisine uygun olmayan isteklere “hayır” diyebilir. Kararlı kişiler olumsuz tekliflere “hayır” diyebildikleri zamanlarda zorluklarla daha kolay baş edebilirler.

Ergenlik döneminde kişinin özgüveninin, arkadaş grubu tarafından desteklenmesi gereklidir. Dış görünüşte farklılaşma olacağından kişiler çok çabuk kırılabilir, arkadaş gurubu tarafından boyunun kısalığından, uzunluğundan; şişmanlığından, zayıflığından dolayı alay edilmesi gencin çok çabuk yıpranmasına ve psikolojik rahatsızlıklar yaşamasına hatta depresyona girmesine böylece kendisinden nefret etmesine neden olabilir. Kendisiyle barışık olması için ebeveynlerin yardımcı olması gereklidir.

Bu dönemde kızlar, arkadaşlık ilişkilerinde genellikle kendilerini tamamlayıcı arkadaşlar edinirler. İki arkadaştan daha çok biri baskın, diğeri silik olur. Aile arkadaş seçiminde kızlarını iyi takip etmelidir. Ergenlik çağına erken giren kız çocukları kendilerinden daha büyük yaşlardaki kızlarla arkadaşlık etme eğiliminde olurlar. Bu da genç kızın tehlikeli şeylere maruz kalmasına sebep olabilir. Mesela; daha büyük yaştaki kızın erkek arkadaşı varsa, kendisi de bir erkek arkadaş edinmek isteyebilir. Kızlar ilk ergenlik dönemlerinde daha çok hemcinsleriyle arkadaşlık etmekten hoşlanırlar. Erkek arkadaşlarıyla bir arada bulunmaktan kaçınırlar. Fakat ileri ergenlik döneminde (14-15 yaş) durum farklılaşır. Genellikle bu yaşlarda ilk kez âşık olurlar. Bu dönemde ki sevgiler cinsel mahiyet taşımaz. Fakat aileler her halükârda duyarlı olmalıdırlar.

Gençler, arkadaşlık ilişkilerini; iffetli, namuslu ve ahlâkî değerlerine sahip kişilerden seçmeye özen göstermelidirler.

Gençlere iyi ortamlar oluşturulmalıdır. Aileler belki gencin arkadaşlarını anlayamayabilirler, ancak onları tanıma gayreti

içinde bulunmalıdırlar. Başlangıçta gencin arkadaşlarına ebeveynler saygı duymalıdır. Arkadaş grubuyla ilgili kaygılar yaşıyorsa, gencin arkadaşlığını hemen engellemek yerine, önce arkadaşı ile ve gerekirse ailesi ile tanışıp, eve davet edebilir, gencin arkadaşının evine gidebilirler. Genç tek bir arkadaşına göre değil de dört-beş kişilik veya grup arkadaşlarına göre değerlendirilmelidir. Onun bir arkadaşını kabullenip diğer arkadaşlarını görmezlikten gelmeniz genç için problem oluşturabilir. Eğer kaygılar devam ediyorsa gençle mutlaka konuşulmalıdır.

Çocukluk devresinden ergenliğe kadar her zaman, arkadaş çevresinin nasıl ve nerede olduğunu, kimlerle dolaştığını ve yakınlık kurduğunu öğrenmeye çalışmak gerekmektedir. Genç; başka bir şehirde bulunuyorsa, sizin gözetiminiz altında değilse **güvenilir bir arkadaş grubuna** teslim edilmelidir.

Gençle konuşurken, ilk cümlenin söyleniş tarzı çok önemlidir. Emir, yasaklama ve tehditler içeren sözler söylememeye dikkat etmeli ve genci dinledikten sonra düşüncenizi belirtmelisiniz. Bu şekilde çocuğun arkadaş seçimine müdahale etmemiş ve ona uygun bakış açıları sunmuş olursunuz. Gencin arkadaşlarını tanıma sürecinde, arkadaşlarını evinize davet edip onlar için programlar yapmanız, gencin özgüvenini ve size olan bakış açısını olumlu yönde etkileyecektir.

Aile, gence sabırla yaklaşırsa, onun penceresinden hayata bakabilir. Gencin duygularını anlayabilir. Onunla ortak paydalar bulabilir. Tecrübelerini aktarabilir ve gencin bu çalkantılı dönemini sağlıklı bir şekilde atlatmasına yardım edebilir.

Arkadaş insanı bazen üzer, bazen en acılı anında teselli eder; yol gösterir, rahatlatır. Kötü arkadaş çevresinde olanlar, ailenin huzur perdesini yırtar ve toplum bünyesindeki ahengi bozar.

Bu konuyu dramatize eden yaşanmış korkunç bir arkadaşlık hikâyesi okumuştum. Hikâye şöyle anlatılıyordu:

“Bir genç, arkadaşlarının organize ettiği partiye gider. Çok eğlenir. Partide herkes içki içmektedir. Gencin aslında böyle bir alışkanlığı yoktur. Zaten kendisine sunulan içkiyi de önce reddeder. Ama onu partiye çağıran arkadaşlarının:

- Sen ne anne kuzusuymuşsun böyle, demek ki hala süt içiyorsun ha! Büyü biraz bebek!

Gibi alay edici, küçük düşürücü söz ve tavırlarıyla karşılaşınca biraz tereddüt eder. Buna bir de arkadaş grubundan dışlanma endişesi eklenince, içki kadehini ağzına kadar doldurur ve bir dikişte içer.

Bu genç kısa bir süre sonra, neredeyse bilincini kaybedecek dereceye gelir. Bu sırada yanına karşı cinsten biri yaklaşır ve gençle tanışır, gence çok ilgi gösterir. Daha önce böyle bir tecrübe yaşamayan genç, alkolün de etkisiyle onun etki alanına girer.

Bu yeni arkadaş, genci başka bir partiye davet eder. Kendisine gerçekten ilgi gösterildiğini zanneden genç de bu daveti kabul eder. Birlikte oradan ayrılıp diğer partiye katılırlar.

Gence burada sigara içine konularak uyuşturucu verilir. Genç ondan sonra hiçbir şey hatırlamamaktadır. Belli bir zaman sonra kendini izbe bir evde, pis bir banyo küvetinin içinde bulur.

Genç, buzla doldurulmuş bir küvette çırılçıplak uzanmakta olduğunu fark eder. Hala içki ve uyuşturucunun etkisindedir. Etrafına baktığında yalnız olduğunu anlar. Bu sırada göğsünde bulunan küçük bir kâğıt parçası dikkatini çeker. Bütün enerjisini toplayıp baktığında kâğıtta bir yazı

olduğunu görür. Biraz daha gayret edip yazıyı okumaya çalışır. Kâğıtta:

“112’yi ara yoksa öleceksin!” yazmaktadır.

Küvetin yakınında bir telefon bulunmaktadır. Genç hemen telaşla 112’yi arar; telefondaki görevliye, nerede olduğunu, başından nelerin geçtiğini, ne içtiğini, kimlerle olduğunu bilmediğini söyler.

Görevli ona hemen küvetten çıkmasını ve banyodaki aynanın karşısına geçmesini söyler. Genç, zorlukla ayağa kalkar ve aynanın karşısına dikilir. İlk bakışta vücudunda bir anormallik fark etmez.

Görevli, yan dönerek sırtına bakmasını ister gençten. Bunun üzerine genç, sırtında iki tane yarık olduğunu fark eder. Şok olmuş şekilde gördüklerini anlatan gence telefondaki ses tekrar buz dolu küvete dönmesini ve orada ambulânsı beklemesini söyler.

Genç, bir süre sonra gözlerini hastanede açar. Hastanede yapılan incelemeden sonra, gencin iki böbreğinin de çalınmış olduğu anlaşılır.

Böbrekler kara borsada yüksek fiyatla alıcı bulmaktadır. Yapılan araştırmada gencin gittiği ikinci partinin aslında böbrek mafyası tarafından düzenlenen bir tuzak olduğu anlaşılır.”⁴⁰

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
İLGİ, MESLEK VE İŞ

İLGİ, MESLEK VE İŞ

Bu bölümde, gençlerde oluşan ve gelecekleriyle ilgili hayatlarını şekillendiren ilgi, iş ve meslek edinme konularını ele alacağız.

1. İlgi Nasıl Gelişir?

İlgi; ferdin özel bir çaba harcamadan, istek duyarak ve zevk alarak bir eyleme yönelmesidir. İlgiiyi, gencin çevresi ve öz benliği tarafından onaylanan davranışlar olarak da açıklayabiliriz. Yani ilgi iç ve dış etki ile oluşur diyebiliriz. Bir etkinliğe sevgiyle, belli bir süre bağlanma da ilgidir. Kitap okuma, müzik dinleme, futbol oynama vb. etkinlikler olarak değerlendirilebilir.

İlgiler birçok sebebe bağlı olarak, fertten ferde değişiklik gösterebilir. Bunları sebebi; bireyin içinde bulunduğu çevre, cinsiyet, yaş, kabiliyetler, zekâ düzeyi, bedensel yetenekler, duyularını etkin kullanma, buldukları sosyal ortam, aile yapısı ve kültürel faktörler vs. olabilir.

İnsanların yıllar boyunca farklı ilgileri olduğu öteden beri biliniyor. En çok değişim ergenlik yıllarındadır. Ergenlik yıllarında,

vücudu ve yaşı ile birlikte kararlarının da sık sık değiştiği gözlenir. Örneğin; gencin birkaç gün önce beğenerek dinlediği bir sanatçıyı artık beğenmediği görülebilir. Ergenlik, olgunluk dönemine kapı araladığından gencin bu deneyimle birlikte zihinsel yönü de gelişir. Görev ve sorumluluk alma isteği artar. Çalıştığım okulda yapılan bir veli anketinde ilköğretim birinci kademe (1-5 sınıflar) öğrencilerinin %95'i okula oynamak için gelirken, lise öğrencilerinin %93'ünün gelecekte iyi bir üniversite kazanmak amacıyla okula geldikleri geldiklerini söylemişlerdi.

İlgiler zaman içinde farklılık gösterebilir. Kızların ilgileri erkeklere göre her yaşta daha farklıdır. Bunun nedeni; biyolojik yönüyle kızlar erkeklere benzemediği gibi ruhsal yönden de erkeklerden daha erken olgunlaşırlar. Kızların ilgi alanlarının belirginleşmesinde kültürel sebeplerin yanında değer yargılarının da etkisi büyüktür. Ayrıca ilgi, anne ve babanın aile içinde örnek davranışlar göstermesiyle de yakından alakalıdır. Örneğin; evin kızı, anneyi örnek alarak ev işleriyle ilgilenir. Erkek çocuk ise babasının tuttuğu takımı tutar.

Ailenin ekonomik durumuyla birlikte, anne-babanın beklentileri de gençlerin ilgilerini etkileyebilir. Müzisyen bir ailede yetişen ergenin ilgisinin müzik ağırlıklı olması kuvvetlidir.

“Gideceğiniz yeri bilmiyorsanız, vardığımız yerin önemi yoktur.” (P. Drucker)

2. İlgi Çeşitleri

İlgii üç başlık altında inceleyebiliriz:

a) Kişisel İlgiler: Bireyin kendi tercih ve alışkanlıklarını kapsar. Saçın, yüzün, vücudun dış görünüşü; giyim kuşamla ilgili alışkanlıklar, konuşma, eğlenme gibi ilgilere dir. Gençlerin,

özellikle ergenliğin ilk dönemlerinde kıyafetlere olan ilgileri üst seviyededir. Sık sık elbise almak isterler. Farklı görünmek, başkaları tarafından fark edilmek isterler. Bu nedenle ebeveynlerle çatışmalar kılık kıyafet nedeniyle olabilir.

b) Serbest Zaman İlgileri: Ergenin boş zamanında yapmaktan hoşlandığı etkinliklerden oluşan ilgililerdir. Kitap okuma, müzik dinleme, spor yapma gibi. Ancak bu ilgiler her dönemde değişebilir. Lisede sürekli müzik dinlemekten hoşlanan gencin üniversite de kitap okumaktan hoşlanması gibi. Ergenliğin ilk dönemlerinde birçok gençte şiir yazma, şarkı söyleme, hatıra defteri yazma, günlük tutma gibi ilgiler görülür. Bu ilgiler cinsiyete bağlı olarak farklılık gösterebilir.

c) Meslek İlgileri: Gençler meslek konusunda ergenliğin ilk dönemlerinde kararsız olurlar. Kararları sürekli değişir. Fakat el becerileri, uğraşları, kabiliyetleri doğrultusunda fikirleri netleşebilir. Ergenliğin ilerleyen zamanlarında gelecekte hangi mesleği seçecekse o meslekle ilgili temel düşünce belirgin hale gelebilir. Meslek konusunda daha çok maceracı olabilirler.

“Genç bir adam, değerli taşlara ilgi duyarmış ve mücevher ustası olmaya karar vermiş. “Bu mesleği yaparsam, iyi bir mücevher ustası olmalıyım” diye düşünmüş ve ülkedeki en iyi mücevher ustasını aramaya başlamış. Sonunda bulmuş, yanına varmış, bir süre bekledikten sonra usta tarafından kabul edilmiş. “Anlat, dinliyorum” demiş usta. Genç adam anlatmaya başlamış; taşlara ilgi duyduğunu ve iyi bir mücevher ustası olmaya karar verdiğini heyecanla anlatmış.

Yaşlı usta sesini çıkarmadan genç adamı dinlemiş, sözleri bitince de ona bir taş uzatmış, “Bu bir yeşim taşıdır” dedikten sonra genç adamın avucuna taşı bırakmış ve avu-

cunu kapatmış. "Avucunu aynen böyle kapalı tut ve bir yıl boyunca hiç açma. Bir yıl sonra tekrar gel. Haydi, şimdi güle güle" demiş ve şaşkın genç adamı öylece bırakıp, odadan çıkmış.

Genç adam evine dönmüş, kendisini merakla bekleyen annesiyle babasına neler olduğunu anlatmış. Anlattıkça da kendisine çok anlamsız gelen bu hareketi ve soğuk konuşması nedeniyle kızdığı ustaya olan öfkesi artıyormuş. Günler geçmeye başlamış. Genç adam sürekli söyleniyor ama avucunu hiç açmıyormuş.

"Nasil böyle budalaca bir şey yapmamı ister. Bir de ülkenin en iyi mücevher ustası olacak. Bu saçmalığa bir yıl boyunca nasıl katlanacağım, böyle bir eziyetle nasıl yaşarım. Bu ne biçim ustalık? Ustalık kaprisi yapacaksa, bari başından yapmasaydı." diye devamlı söyleniyor, her önüne gelene ustadan yakınıyor ama avucunu hiç açmıyormuş. Avucu kapalı uyuyor, bütün işlerini diğer eliyle yapıyormuş ve bu duruma da giderek alışmaya, diğer elini çok rahat kullanmaya başlamış. Uyurken de yanlışlıkla avucu açılıp taş düşmesin diye hep yarı uyanık uyuyormuş.

Böylece bir yıl geçmiş, her günü zorluklarla dolu, her gecesi de yarım uykuyla yaşanmış bir yılı tamamlamış ve o gün gelmiş. Genç adam tam bir yıl sonra, büyük ustanın karşısına çıkmış. Usta bir süre beklettikten sonra yanına gelince, genç adam ne kadar saçma bulursa bulsun, bu sınavı başarıyla tamamlamış olmanın verdiği gururla elini uzatmış, avucunu açmış.

"İşte taşın" demiş, "Bir yıl boyunca avucumda taşıdım, şimdi ne yapacağım?" Yaşlı usta sakin bir sesle cevap vermiş: "Şimdi sana bir başka taş vereceğim, onu da ayı şekilde bir yıl boyunca avucunda taşıyacaksın." Bu söz üzerine genç adam bütün sükûnetini kaybetmiş, bağırıp çağırmaya başlamış.

Yaşlı ustayı bunaklıkla, delilikle suçlamış, mücevher ustalığını öğrenmek için gelen genç bir insana böyle eziyet ettiği için, hasta olduğunu bağıra çağıra söylemiş. Genç adam bağıırıp çağırırken, yaşlı usta ona hissettirmeden bir taşı avucuna sıkıştırmış. Öfkeden yüzü kıpkırmızı genç adam, bir yandan bağıırıp çağırırken avucundaki taşı hissetmiş. Durmuş, taşı biraz daha sıkmış ve heyecanla konuşmuş: "BU TAŞ, YEŞİM TAŞI DEĞİL USTA!"
Öğrenmek için zaman gerekir, sabır gerekir, ustaları izlemek gerekir. Dünya hızlandıkça zaman kısalabilir ama öğrenmenin esası değişmez.⁴¹

3- Ergenlik ve Meslek

Meslek; bireyin hayatını devam ettirebilmesi, aile bütçesine katkıda bulunması, toplumsal alanda bir yer edinebilmesi, ideallerini gerçekleştirebilmesi ve kendini ifade edebilmesi için gerekli olan bir ihtiyaçtır. Her yapılan çalışma meslek olmayabilir.

Gelip geçici uğraşlara meslek denmez, iş denir. Mesleğin haz alarak yapılması, toplum tarafından kabul görmesi gereklidir. Meslek, bireye kazanç ve maddî-manevî doyum sağlamalıdır.

Meslek seçimlerini ergenlik dönemlerinde yapmaları, mesleklerine uygun okul seçmeleri, seçtikleri mesleği sevmeleri önemli bir konudur. Nitekim üniversite öğrencilerinin kariyer yapmada zorlanma sebeplerinin “öğrencilerin istediği bölüme yerleşememesi” sonucunda olduğunu yazılı ve görsel medyadan öğreniyoruz.

Meslek seçimi gencin gelecekteki hayatı açısından bir dönüm noktasıdır. Ergenlik döneminde, gençlere meslek seçimi konusunda ilgileri, yetenekleri ve kişiliklerine göre çok yönlü rehberlik yapılmalıdır.

4- Gençleri Mesleğe Yönlendirme

Okullarımızda meslek bilgisi verilirken, öğrencilerin kabiliyetleri dikkate alınmalıdır. En iyi yönlendirme bu şekilde yapılabilir. Gençlere ilköğretimin ikinci kademesinden itibaren; öğrenci, aile ve öğretmenin ortak düşüncesiyle meslek seçimi konusunda yardımcı olunabilir. Öğrenciler meslek seçimini tek başlarına yaptıklarında yanılabilirler. Ailede, anne veya baba, genç için kendilerinin sevdiği mesleği kabiliyetini, ilgisini düşünmeden dayatabilir. Bu konuda gencin sınıf öğretmenin de fikrine başvurulmalıdır.

Çocuk, seçeceği mesleğe yetenekleri doğrultusunda yönlendirildiği takdirde ileri dönemlerde kendi mesleğini kabullenir ve sever. Böylece, önceden kazandığı becerilerini mesleğine aktarabilir. Mesleğini değiştirme ihtiyacı duymayabilir, çalıştığı meslekte uzmanlaşabilir. Gençler, kabiliyetlerine göre yetiştirildiklerinde, son derece mükemmel işler yapmaları ve başarılı işler icra etmeleri kaçınılmazdır.

Okulun amaçlarından birisi çocuğu hayata ve mesleğe hazırlamadır. Yaşına, zihinsel olgunluğuna, özel yeteneklerine göre; okul, aile ve çevre, genci mesleğe yönlendirir. Yönlendirmeler, anasınıfından yüksek öğretime kadar devam eder. Okulun seviyesi ve türüne göre yönlendirme farklılık gösterir.

a) İlköğretimde yönlendirme:

3-6 yaşlarındaki çocukların becerilerine bakılarak, oyunları takip ederek belirli kararlar alınabilir. Çeşitli roller verilerek hangi mesleğe daha uygun oldukları konusunda fikir edinilebilir.

Gençlerin mesleklere olan ilgileri dikkate alınarak, yönlendirilmeleri gerekir. İstedikleri meslek hakkında araştırma yapmaya teşvik edilebilir. Bir meslekte amacın sadece para

kazanmak olmadığı, mesleğin hayatın bir parçası olduğu anlatılarak öğrencinin daha önceden öğrendiği bilgiler doğrultusunda yönlendirme yapılabilir.

Ergenin çalışma hayatını tanıyabilmesi için, okullarda belli meslekler hakkında bilgiler verilerek gideceği yeni okullar konusunda yardımcı olunmalıdır. Öğrencilerle birlikte ilköğretimin 7. sınıfından itibaren, değişik meslek kuruluşlarına (fabrikalara ve sanayi sitelerine) geziler düzenlemesi, çevrede bulunan başarılı iş adamları ile görüşülüp onlardan bilgiler alınması çok yararlı olacaktır.

b) Orta Öğretimde Yönlendirme:

Kabiliyetlerine uygun bölümler seçilerek, yüksek öğretimde okuyacağı programlara dikkatleri çekilebilir. Yüksek öğretim konusunda rehberlik yapılabilir. Okul olarak ya da ebeveynler üniversite gezileriyle bilgilendirilebilir. Lisede okudukları bölümlere göre tercih yapmaları sağlanabilir.

Hayatın her alanında sorulması gereken soru: Ne elde ettik değil, ne yaptık'tır.

5. Meslek Seçiminde Neler Etkili Oluyor?

Meslek seçiminde; yetenek, zekâ, kişilik, cinsiyetle birlikte; aile, arkadaş grubu, çevre ve mesleklere ait özellikler etkili olmaktadır. Bu kavramları kısaca açıklayarak örneklendirelim:

a) Yetenek: Bir etkinliği yapabilme konusundaki doğuştan gelen beceriler ve yatkın olma, öğrenme ile kazanılmış kabiliyetlere denir. Çocuğun sözel yeteneği iyi ise; Türkçe ve hukuk, gibi bölümleri seçmesi, mesleğinde daha başarılı olmasına katkıda bulunur.

b) Zekâ: Prof. Gardner'ın “Çoklu zekâ kuramı”na göre sekiz çeşit zekâ vardır. Kaza ya da hastalık sonucu hasar görmüş beyinleri inceleyen Prof. Gardner, bir bölümü hasar gördüğünde çoğu kez tümüyle sağlıklı kalacak şekilde birbirinden bağımsız çalışan ayrı ayrı yetenekler gözlemlemiştir. İnsan beyninin farklı bölümlerden oluştuğu ve her bir bölümün özel işlevlere sahip olduğu gerçeği ortaya çıkmıştır.

Prof. Gardner zekâyı yeniden tanımladı. Ona göre zekâ; değişen dünyada yaşamak ve değişimlere uyum sağlamak amacıyla her insanda kendine özgü bulunan yetenekler ve beceriler bütünüdür, yaşadığımız toplumda faydalı şeyler yapabilme kapasitesidir. Ona göre insanların sahip oldukları çoklu zekâların her biri yaşamak, öğrenmek ve insan olmak için kullanılan etkili birer araçtır.

Ancak insan zekâsının, sekiz çeşitle sınırlı olmadığı kanatındeyiz. “İnsan yaratılışı gereği yüksek duygularla donanmış, fazilete istidatlı, ebediyete meftun bir varlıktır.”

Bu zekâ gruplarının kısaca temel özellikleri şöyledir:

1. Sözel Zekâ

⇒ Sözcüklerin sırasını ve anlamını anlayabilme, (Anlam bilimi ve söz dizimi.)

⇒ Açıklama, öğretme ve öğrenme,

⇒ Sözcükler yoluyla güldürme,

⇒ Bir işin akışında diğerlerini ikna edebilme, (İkna edici konuşabilme ve yazabilme.)

⇒ Hatırlayabilme ve çağırışım yapabilme,

⇒ Daha ayrıntılı dil analizleri yapabilme, (Dilin kendisiyle ilgili araştırmalar yapma.) Sözel zekâ dille yaptığımız her türlü çalışmayla ilgilidir. Gazete, kitap ya da satın aldığımız çeşitli ürün-

lerin üzerindeki etiketleri okuyabilme yeteneği, düz yazı, şiir, rapor ve mektup yazabilme yeteneği, dinleyiciler önünde konuşma yapabilme ya da bir arkadaşınızla sohbet edebilme yeteneği gibi. “Başka birinin konuşmasını dinleyebilme ve hem ne söylediğini hem de ne gibi bir mesaj vermek istediğini anlayabilme de sözel zekânın ilgili olduğu alanlardandır.”

2. Matematiksel Zekâ

- ⇒ Soyut modelleri tanıyabilme,
- ⇒ Tüme varımsal sonuç çıkarmalar,
- ⇒ Tümden gelimsel sonuç çıkarmalar,
- ⇒ İlişkileri ve bağıntıları fark edebilme,
- ⇒ Karmaşık hesaplamalar yapabilme,
- ⇒ Bilimsel düşünebilme ve araştırma yapabilmeye denir.

3. Görsel Zekâ

- ⇒ Etkin hayal gücü,
- ⇒ Görüntüleri hayalinde oluşturabilme, (Görselleştirebilme.)
- ⇒ Boşlukta yolunu bulabilme,
- ⇒ Grafikselsel gösterim, (Resim ya da çizim yapma, heykeltıraşlık.)
- ⇒ Uzaydaki nesnelere arasındaki ilişkileri algılayabilme,
- ⇒ Nesnelere zihinden kullanabilme,
- ⇒ Farklı açılardan doğru algılamadır.

4. İçsel Zekâ

- ⇒ Düşüncelerini yoğunlaştırabilme,
- ⇒ Dikkatini verebilme,
- ⇒ Biliş ötesi, (Düşünme hakkında düşünebilme.)
- ⇒ Farklı duyguların farkına varabilme ve onları ifade edebilme,
- ⇒ Kendi kişiliğinin tüm boyutlarını hissedebilme,

⇒ Daha karmaşık düşünebilme ve sonuç çıkarabilmektir.

5. Bedensel (kinestetik) Zekâ

⇒ İstemli bedensel hareketlerin kontrolü,
⇒ “Önceden programlanmış” bedensel hareketler,
⇒ “Farkında olma durumunu” bedeninin tüm birimlerine yayma.

⇒ Zihin-beden bağlantısı,
⇒ Taklit yetenekleri,
⇒ Geliştirilmiş bedensel işlevler.

6. Sosyal Zekâ

⇒ Etkili, sözlü ya da sözsüz iletişim,
⇒ Diğer kişilerin ruh hallerine, hislerine, mizaçlarına ve motivasyonlarına karşı duyarlılık,
⇒ Grup içinde birlikte çalışma,
⇒ Başka birini iyi dinleyebilme ve görüş açıklarını anlayabilme,
⇒ Kendini başka birinin yerine koyabilme,
⇒ “Sinerji” yapabilme ve muhafaza edebilme, sosyal zekânın özellikleridir.

7. Doğaya Dönük Zekâ

⇒ Doğayla paylaşım,
⇒ Yaşayan canlılara özen gösterme, onları ehlileştirme ve onlarla etkileşimde bulunma,
⇒ Doğadaki “bitki örtüsüne” duyarlılık,
⇒ Türlerin üyelerini tanıyabilme ve sınıflandırabilme,
⇒ Bir şeyler yetiştirme ya da besleme,
⇒ Doğanın kendi üzerindeki ya da kendinin doğa üzerindeki etkilerini idrak edebilme.

8. Müzik Zekâ

- ⇒ Müzik ve ritim yapısını beğenme/değerlendirebilme,
- ⇒ Müziği duyma şemaları ya da kareleri algılama,
- ⇒ Seslere ve titreşimsel motiflere duyarlılık,
- ⇒ Ses, ritim, müzik, ton ve titreşimleri tanıyabilme, yeni-den üretebilme,
- ⇒ Ton ve ritimlerin kendilerine has kalitelerini değerlendi-rebilmedir.

Zekâ, çeşidine göre öğrenme hızını belirleyen bir faktördür. Ergenin seçeceği meslek ne kadar zor ve karmaşık ise o meslekte çalışan insanların seviyeleri o oranda yüksek olacaktır. Kişi zekâ çeşidine göre, daha karmaşık mesleklere yönelebilir.

c) Kişilik: Ferdi diğer insanlardan farklı kılan, kendine özgü karakter, huy ve tüm özellikleridir. Her insan kişiliğine göre farklı isteklerde bulunabilir ve başkalarına farklı tepkiler gösterebilir. Çevrelerindeki kişiliklere özgü davranışlar sergileyebilir ve onlara uyum sağlayabilir. Genel olarak insanlar kişilik yapılarına uygun olan meslekleri seçerler. III. Bölümde bu konuda ayrıntılı bilgi verildiği için bu kadarla yetiniyoruz.

d) Cinsiyet: Meslek seçiminde en çok etkili olan faktördür. Kızların veya erkeklerin neler yapacaklarına dair toplumsal faktörler her iki cinsin meslek seçmelerini etkileyebilir.

e) Aile: Ailenin ekonomik durumu bireyin meslek seçimini etkileyen, aileye ait, en önemli özelliklerdendir. Aileler buldukları ekonomik duruma göre ileriye yönelik farklı beklentilere sahip olabilirler. Bu konuda Ankara'da üç ayrı lisenin öğrencileriyle yapılan anket sonuçlarından, bireylerin sosyal ve ekonomik seviyesi ile mesleklere atfedilen nitelikler arasında çok anlamlı ilişkilerin olduğu bulunmuştur.⁴²

f) Arkadaş grubu: Ergenler meslek tercihlerini yaparken akranları hangi mesleği tercih etmişlerse kendileri de o mesleğe yönelebiliyor. Arkadaş grupları her konuda olduğu gibi meslek seçimi konusunda da çok etkili oluyor.

Her meslek önce hayalde başlar. Aşağıda anlatılan yaşanmış bir hikâye bunu çok güzel anlatmaktadır.

“Öğretmen ilköğretim okulunun 7. sınıfında okuyan çocuklardan “Büyüyünce ne olmak istiyorsunuz?” konulu bir kompozisyon istedi.

Çocuk bütün gece oturup günün birinde at çiftliğine sahip olmayı hedeflediğini anlatan 7 sayfalık bir kompozisyon yazdı. Hayalini en ince ayrıntılarıyla anlattı. Hatta hayalindeki 200 dönümlük çiftliğin krokisini de çizdi. Binaların, ahırların ve koşu yollarının yerlerini gösterdi. Krokiye, 200 dönümlük arazinin üzerine oturacak 1000 metrekairelik evin ayrıntılı planını da ekledi.

Ertesi gün hocasına sunduğu 7 sayfalık ödev, tam kalbinin sesiydi... İki gün sonra ödevi geri aldı. Kâğıdın üzerinde kırmızı kalemle yazılmış kocaman bir “0” ve “Dersten sonra beni gör.” uyarısı vardı.

- Neden “0” aldım?” diye merakla sordu hocasına, çocuk:

- Bu senin yaşında bir çocuk için gerçekçi olmayan bir hayal, dedi hocası...

- Paran yok, gezginci bir aileden geliyorsun, kaynağınız yok. At çiftliği kurmak büyük para gerektirir. Önce araziyi satın alman lazım. Damızlık hayvanlar da alman gerekiyor. Bunu başarmam imkânsız” dedi ve ekledi:

- “Eğer ödevini gerçekçi hedefler belirledikten sonra yeniden yazarsan, o zaman notunu yeniden gözden geçiririm.” Çocuk, evine döndü ve uzun uzun düşündü. Babasına danıştı.

İlgi, Meslek ve İş

- Oğlum, dedi babası. Bu konuda kararını kendin vermelisin. Bu senin hayatın için oldukça önemli bir seçim.

Çocuk bir hafta kadar düşündükten sonra ödevini hiçbir değişiklik yapmadan geri götürdü hocasına...

- Siz verdiğiniz notunuzu değiştirmeyin, dedi... Ben de hayallerimi... O, ilköğretim 7.sınıf öğrencisi, bugün 200 dönümlük arazi üzerindeki 1000 metrekaarelik evinde oturuyor. Yıllar önce yazdığı ödev şöminenin üzerinde çerçevelemiş olarak asılı.

Öykünün en can alıcı yanı şu:

Aynı öğretmen, geçen yaz 30 öğrencisini bu çiftliğe kamp kurmaya getirdi, çiftlikten ayrılırken eski öğrencisine:

- Bak, dedi. "Sana şimdi söyleyebilirim. Ben senin öğretmeninken, hayal toplayıcıyım. O yıllarda öğrencilerimden pek çok hayal kaptım. Allah' tan ki, sen, hayalinden vazgeçmeyecek kadar inatçıydın..."

"Hayallerinizi kovmayınız, çünkü onlar gittiler mi belki siz kalırsınız, fakat artık yaşamıyorsunuz demektir."

(Mark Twain)

Ergen ve İş

Bireyin ihtiyaçlarını karşılamak, para kazanmak amacıyla emeği karşılığında yaptığı faaliyetlere iş diyoruz. İşsizlik ise; işi olmayan, işe başlamaya hazır olan ve iş arayıp da bulamayan kişilerin durumudur.

Uluslar arası çalışma örgütü (ILO)'nün yayınladığı işsizlik tarifine göre;

Belirli gün ya da hafta zarfında, belirli yaş kümesinin üzerinde bulunan aşağıdaki kategorilere giren kişiler işsiz kabul edilir:

a. İş akdi sona erdiğinden ya da işyeri geçici olarak tatil edildiğinden dolayı istihdama elverişli konuma giren, herhangi bir işe sahip olmayan ve ücretli bir iş arayanlar,

b. Daha önce hiçbir zaman istihdam edilmemiş olan ya da önceki statü durumu itibariyle bağımlı olmayan veya emekli edilmiş ancak belirli bir dönem için çalışmaya elverişli olan kişiler,

c. Belirli bir döneme nazaran gelecek bir tarihte yeni bir işe başlama konusunda anlaşma yapmış olup da, halen bir işe sahip olamayan ve çalışmaya elverişli olan kişiler,

d. Geçici ve belirsiz bir süreyle ve kendilerine herhangi bir ödeme yapılmadan tensikata tâbi olan kişilerdir.

2004 yılının ikinci yarısı itibariyle Türkiye'de işsizlik oranının % 9,3 olarak gerçekleştiği belirtiliyor. Ancak bu oran kayıtlı işsizlerdir. İş-Kur'a kayıtlı olmayan binlerce işsiz olduğu da bilinen bir gerçektir.⁴³

Günümüzde, istihdam problemi, ülkelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak nitelik farklılıkları gösterse de, hâlâ tüm ülkelerin gündeminde bir numaralı problem olarak varlığını sürdürmektedir. İşsizlik; kişilerde korku, fiziksel ve ruhsal sağlığın aynı zamanda toplumsal dayanışmanın bozulması, toplumun değer yargılarının yitirilmesiyle; ümitsizlik, yoksulluk gibi sonuçların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

Türkiye'de ise, hızlı nüfus artışına ve kitleler halinde köylerden büyük kentlere göçlere bağlı olarak ve sanayileşme yönündeki yapısal değişimin, hızlı ve dengeli bir biçimde gerçekleştirilememesinin sonucunda, temelde yapısal bir işsizlik problemi vardır. Bu tam süreli işsizlerin yanı sıra, daha önemlisi, "istihdam içinde işsizler, diyebileceğimiz kısa süreli

ya da eksik istihdam tipleri ülkemizdeki işsizlik probleminin asıl ağırlığını belirlemektedir.”

Üniversite gençliğinin hazırcılığı, her şeyi devletten beklemesi, girişimcilik ruhunun okullarımızda verilmeyişi ve mesleki yönlendirmenin yapılamayışı büyük problem oluşturmaktadır. Diplomalı işsizlerin oranı her gün artmakta; okuyan gençlik hırçın, kaygılı, tedirgin ve ümitsiz olmaktadır.

Sen çalış ben yiyeyim mantığı, kısa yoldan para kazanma hırsı, gençlerimizi farklı arayışlara itmektedir. Gençlere ebeveynler, yapacakları işler konusunda hedef göstermelidirler. Bu konuda Peygamber Efendimiz işsiz birine dua etmeyi tavsiye ederken, bakın ona nasıl hedef gösteriyor:

“Allah Rasulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir gün mescidde Ebû Ümâme el-Bâhilyi, gayet sarsık şekilde otururken görür. Sebebini sorduğunda “fakirlik” cevabını alır. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona şu duayı öğretir: “Allah’ım tasadan ve hüzünden, tembellikten ve acizlikten, korkaklıktan ve cimrilikten, borç altında ezilmekten ve insanların bana galebesinden Sana sığınırım.” Bu cümleleri tek tek ele alırsak, fakirlikle olan ilgisini ve Peygamberimizin insanlara gösterdiği hedefi anlarız.

“Allah’ım tasadan, gamdan, hüzünden Sana sığınırım.” Şimdi tasa, gam ve hüzünden Allah’a sığınan bir insan, ‘afedersiniz’ gidip yan gelip yatar mı? Tasa ve hüzne sevk edecek şeylere kendini hiç kaptırır mı? Aksine kalkar, bunlardan kurtulmanın yollarını mı araştırır?

İnsanın fakirliğini kabul edip bir kenara çekilip oturması tamamen tembellik ve acizliktir.

“Korkaklıktan ve cimrilikten sana sığınırım” ve son olarak “borç altında kalmaktan ve insanların baskısından (galebe-

sinden) *Sana sığınırım.*” Görüldüğü gibi bu duanın bütün öğeleri, fakirlikten mescide sığınan bir insana, ondan kurtulma yollarını göstermenin yanında aynı zamanda hedef de gösteriyor. Artık bu safhada kula düşen dua ettiği şeyleri fiiliyata dökmekten ibarettir.⁴⁴

6. Gençlerin İşsiz Kalmasının Nedenleri

a- Öz güven eksikliği:

Güven; korku, çekinme, kuşku duymadan inanma ve bağlanma duygusu ve itimat olarak tanımlanır. Özgüven ise, insanın kendine güvenme duygusudur.

Güven duygusunun karşılanamaması sonucu kişi yaptığı işe odaklanmakta zorlanıyor; kendisini gergin, huzursuz ve adeta diken üstünde hissediyor. İşsizlik ve işten çıkarmaların artması da, çalışanların güvensizliğini etkiliyor. Bireyler, sahip oldukları yerlerden emin olamıyor, geleceklerini göremiyorlar. Böyle bir ortamda da çalışanlardan yüksek ve nitelikli performans beklemek hata olacaktır. Güvenden yoksun kalmak, kişinin öz güven ve özdenetimini de zayıflatacaktır.

b- Çalışma Şartlarının Zorlaşması:

Şirketlerin ek istihdam yerine, mevcut çalışanların mesai saatlerini ve iş yüklerini arttırmasının ardında üç temel neden olabileceğini belirten Necdet Kenar, “Öncelikle bu yöntem daha az maliyetli. İkincisi, şirketlerin talep artışının sürekliliği konusunda endişeleri var, bu nedenle ek istihdamda isteksizler. Bir de tabii öteden beri ileri sürdükleri istihdam üzerindeki vergi, sosyal güvenlik primi, kıdem tazminatı gibi ücret dışı yüklerle ilgili şikâyetleri devam ediyor.” Krizler sonrası, işini kaybedenler kadar kaybetmeyenler de bir belirsizlik ortamı oluş-

turur oldu. İşini kaybetmeyenlerin yaşadığı en büyük zorluklardan biri, maddî imkânlar ve sosyal haklardaki daralmadır.

Öte yandan nefis asla doymaz. Ona sabretmeyi öğretmeliyiz. Çevrede nice iş sahipleri görürsünüz. Fakat borçtan şikâyet eder. Öyleyse gençlerimize nefislerini asla doyuramayacaklarını öğretmeliyiz. Bu konuda Resulullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz: “Âdemoğlu için iki vadi dolusu mal olsaydı, mutlaka bir üçüncüsünü isterdi. Âdemoğlunun iç boşluğunu ancak toprak doldurur...”⁴⁵ diye buyurmaktadır.

c- Yabancı Dil Eksikliği:

Küreselleşen ve bilgi ekonomisine giden bir dünyada rekabet, her alanda olduğu gibi, iş gücü piyasasında da varlığını hissettirmektedir. Dil bilen işçi, çalışanlar arasında önemli avantaja sahip olmaktadır. Bireylerin bilgiye ulaşmaları için yabancı dil bilmeleri şarttır. Turizm ve sanayide uluslararası ilişkilerin ve ticaretin artması, AB süreci gibi etkenler, yabancı dil bilmeyi avantajlı hale getirmektedir.

d- Kariyer veya Uzmanlaşma:

Geleceğe ait endişeler uzmanlaşmayı doğrudan etkileyebiliyor. Ülkemizin eğitim gerçeğinde maalesef birçok eksiklikler var. Gençler okullardan mezun olduktan sonra diplomayla iş kuramıyor. Nitelikli ve kişilikli işçiler aranıyor. Oysa öğrenme sürekli olmalıdır. İnsan kendini her an yenilemeli ve geliştirmelidir. Allah (c.c.) “De ki, bilenlerle bilmeyenler bir olurlar mı?”⁴⁶ Bu konuda Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) efendimiz de: “Hikmetli söz (ilim) mü’minin yitiğidir. Onu nerede bulursa, hemen almaya ehaktır.”⁴⁷ buyurur. Bilgi hazinedir. Onun anahtarı ise sormak, araştırmaktır. Dünyada ve sonsuza uzanan hayatı kazanmanın en kestirme yolu, kişinin kulluğunu yaptıktan sonra; öğrenmesi ve öğretmesidir.

e- Sadakat Bağlarının Zedelenmesi:

Bu konuda işverenlere önemli görevler düşüyor. İşsizliğin ve işten çıkarmaların olduğu bir ortamda, çalışanla işveren arasındaki güven ve bağlılık duygularının da zedelenmemesi mümkün değil. Bu duygu çalışanların işyerine bağlılığını, dolayısıyla performans ve verimliliğini azaltıyor. İş yerine bağlılığı azalan işgücüne, işyeri eğitim yatırımı yapmak istemiyor. Hâlbuki işgücünün istihdamdaki sürekliliği, şirketin yatırım yapmasını teşvik eden en önemli unsurdur.

İnsanların sadakat bağlarının zayıflamasında en büyük etken inançtır. Vicdanının sesini dinlemeyen insan, gününü kurtarmaya çalışır. Allah'a inanan her genç, kazandığının hakkını vermek ister. Vicdanı, onun dürüst ve çalışkan olmasını ister. İşinde olumlu yönde motive eder.

İşsizlik, az gelişmiş ülkelerin yanı sıra, gelişmiş ve sanayileşmiş ülkelerin de en önemli sorununu oluşturmaktadır. Ancak aralarında bazı farklılıklar gözlenmektedir. Bu farklılıklar, işsizliğin ya da çalışanın yetersizliğinden olabileceği gibi kentleşme sürecinin niteliğine ve sanayileşme hızına bağlı olabilmektedir.

İşsizlik, sadece ekonomik bir problem değil toplumsal ve kişisel konuları da kapsayan çok yönlü bir olgudur. Aşırı işsizlik gelir akışını engellemekte, günlük aktivitelerin akışını bozmakta, aile ve toplumu etkileyerek ekonomik ve sosyal yaşamı olumsuz yönde etkilemektedir.

“Uzaklarda küçük bir kasabada genç bir adam kendi işini kurdu. Bu, iki caddenin köşesinde bir perakendeci idi. Adam dürüst ve dost canlısıydı. İnsanlar onu çok seviyorlardı. Ondaki alışveriş yapıyorlar ve onu arkadaşlarına tavsiye

ediyorlardı. Adam, kısa zamanda, bir marketten, ülkesinin bir ucundan diğerine uzanan marketler zincir oluşturdu.

Bir gün hastalanıp hastaneye kaldırıldı. Doktorlar az zamanı kaldığından endişe ediyorlardı. Üç yetişkin çocuğunu yanına çağırıp ve onlara bir görev verdi. İçinizden biri yıllar boyu uğraşarak kurduğum şirketin başına geçecek. Hanginizin bunu hak ettiğine karar vermek için her birinize birer lira vereceğim. Şimdi gidip bu birer liraya ne alabiliyorsanız alacaksınız, ama bu akşam geri döndüğünüzde paranızla aldığınız şey hastane odamı bir uçtan bir uca doldurmalı. Çocuklar bu başarılı şirketi yönetme fırsatı karşısında heyecana kapıldılar. Üçü de şehre gidip parasını harcadı.

Akşam geri döndüklerinde babaları sordu: "Birinci çocuğum bir lirayla ne yaptın?" çocuk cevap verdi: "Arkadaşımın çiftliğine gittim bir liramı verdim iki balya saman aldım. Sonra odadan dışarı çıktım saman balyalarını getirdi. Açtı ve havaya savurmaya başladı. Oda bir anda samanlarla dolmuştu. Ama biraz sonra samanların tamamı yere indi. Ama babanın söylediği gibi odayı bir uçtan bir uca dolduramadı.

Adam sordu: "Peki ikinci çocuğum sen paranla ne yaptın?" Yorgancıya gittim. İki tane yastık aldım. Bunu söyleyen çocuk yastıkları içeri getirdi, açtı ve tüyleri bütün odaya dağıttı. Zaman içinde bütün tüyler yere düştü, bu şekilde oda yine dolmamıştı.

Sen üçüncü çocuğum, sen paranla ne yaptın? Diye sordu adam. Liramı cebime koyup senin yıllar önceki dükkânın gibi bir dükkâna gittim. Dükkânın sahibine parayı verdim ve bozmasını istedim. Liramın 50 kuruşunu Kur'ân da yazıldığı gibi çok değerli bir şeye verdim. 20 Kuruşunu şehrimizdeki yardım kurumuna bağışladım. 20 kuruşunu da camiye verdim. Böylece bir onluğum kaldı. Bununla iki

şey aldım. Çocuk elini cebine attı ve bir kibrit kutusu ve bir mum çıkardı.

Işığı kapatıp mumu yakınca oda mumun yandığı ışıkla dolmuştu. Oda saman veya tüyle değil bir uçtan öbür uca ışıkla dolmuştu. Baba memnundu. Çok iyi oğlum, bu şirketin başına sen geçeceksin, çünkü hayat hakkında çok önemli bir şeyi, ışığını yaymayı biliyorsun. Bu çok güzel, dedi.⁴⁸

BEŞİNCİ BÖLÜM
GENÇLİĞİN PROBLEMLERİ

Toplumun; sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi problemleri gençlerin tutum, davranış ve beklentilerini etkiliyor. Bu nedenle gençlerin problemlerini toplumun sorunlarından bağımsız olarak düşünmek hatalı olur.

İngiltere, Fransa ve Almanya gibi ülkelerde yapılan araştırma sonuçları 1980 ile 2004 yılları arası gençliğinin birçok yönden değiştiğini göstermektedir.⁴⁹

Ülkemizde değişen değer yargılarıyla birlikte gençliğin çok farklı problemleri ortaya çıkmıştır. Bu problemlerin bir kısmı zaman içinde farklılık gösterse de bazılarının kalıcı olduğu görülmüştür.

GENÇLİĞİN PROBLEMLERİ

1. Kuşak Çatışması

Hesiod adında bir düşünür: “Günümüz gençleri öyle umursamaz ki ilerde ülke yönetimini ele alacaklarını düşündükçe umutsuzluğa kapılıyorum. Bizlere, büyüklere karşı saygılı olmayı öğretmişlerdi. Şimdi gençler kurallara boş veriyorlar, çok duyarsızlar ve beklemesini bilmiyorlar.” diyor.

Yaşlılar, kendi aralarında: “Nerede bizim gençliğimiz, nerede şimdiki gençlik?” diye dertleşirler. Oysa kendileri de gençliklerinde bir önceki kuşakla benzer çatışmalar yaşamışlardı.

Ataerkil aile yapılarının da etkisiyle, geçmişten gelen otoriter yaptırım anlayışlarını değiştiremeyebiliyorlar. Kültür yapımızı, geleneklerimizi anlayamayan kesimler tarafından oluşturulan; otoriter toplum yapısı, otoriter aile yapısı ve otoriter eğitim sistemlerinden kaynaklanan problemler gençleri anlaşıl-mamaya yönlendiriyor.

Eski kuşaklar anlayışlarına sınıksız tutundular. Çocuklarını kendilerinin bir uzantısı olarak kabul ettiklerinden, kendilerine ters gelen davranışları “baş kaldırı” olarak kabul ettiler.

Ancak gençlerin ergenlik döneminde ortaya çıkan, baş kaldırı ve bağımsızlık istekleri eski insanların tüm değerlerini hiçe saymalarına neden oldu. Haksızlığa katlanamayışları çabuk ve büyümlü çözümler ardında koşmaları, eski kuşakla aralarını iyice açtı.

Bu kültürel çatışmanın nedenlerinden en önemlisi dünkü yargıların bugün geçersiz olması veya farklılaşmasıdır. Eğitim ve kitle iletişim araçları (internet, medya) gençlerin bakış açılarını, uyanış ve bilinçlenmelerini hızla artırdı. Bunların sonucu olarak, erişkin kuşakla gençlik arasında var olan ayrılık gittikçe büyüdü ve ciddiye alınabilecek kuşak çatışmaları oluştu.

Değer yargılarının hâkim olduğu toplumlarda para, birinci sırada mutluluk kaynağı değildir. Hedefe ulaşmanın bir ödülüdür. Meslek ve eğitim sadece para kazanma aracı olarak görülmez. Toplumda mutluluk için para en üst seviyede değer değildir. Fakat toplumların ihtiyaçlarının artmasıyla birlikte değer yargılarında da bazı değişiklikler oldu. Böylece kısaca yoldan zengin olmanın plânları yapılmaya başlandı.

Politikacıların para kazanma hırsları, toplum için kötü örneklerin medya tarafından abartılarak verilmesi... gibi problemler kuşak çatışmalarını daha da artırabilir.

Bugünün insanı, gençlerle büyükler arasında olan iletişim kopukluğundan söz etmektedir. Gençler, kendinden büyükleri anlamıyor, büyükler de gençlerin psikolojisine göre davranış sergileyemiyorlar.

Değişen değerlere göre gençler daha demokratik bir ortam ve özgürlük istemektedir. Fakat özgürlük, günümüz toplumunda oldukça yanlış algılanmaktadır. Başkalarının değerlerine saygı gösterilmeden uygulanan yaptırımların adı ne olursa olsun, özgürlük değildir.

"Küçük bir çocukken oynayarak camiye gitmiştim. Rahmetli babamın yanında namaza durdum. Arkadan sert bir el;

"Evlad burada büyükler namaz kılar. Büyü de ön safa öyle gel!..." diyerek beni en arkaya hızlıca itti. Babam hiç seslenmedi. Çünkü; o adam babamdan yaşlı idi. Herkes bu kaba adama nedense saygı duyuyordu. Oysa ben o günden sonra üniversiteyi kazanana kadar namazı sevmedim. Camiye gitmek istemedim. Belkide en büyük sebep bu davranış biçimiydi!...

Aradan epey zaman geçmişti. Ruhumdaki boşluk beni sürekli okumaya zorluyordu. Çevremde bulunan arkadaşlarımla etkisiyle sürekli gösterişli kitaplar okudum. Fakat rahat değildim.

Üniversiteyi kazanınca bir evde kaldım. Okumalarım devam ediyordu. Arkadaşlarım İslam'ın beş şartını ezberletmeden iman etmenin gereğini anlattılar, imanın şartlarını kavratıldılar. Peygamberimizi (sallallâhu aleyhi ve sellem) sevdirdiler. Ondan sonra İslam'ın beş şartının manalarını, Kur'ân okumanın ve namaz kılmanın gereğini öğrendim."

2. Gençlerle Çatışmaları Nasıl Önleyebiliriz?

Eski kuşaklarla yeni kuşakların birbirinden kopmaması için en önemli yöntem onlarla iletişim kurmaktır. İletişim koptuğu zaman, çalkantı ve kargaşa sürer gider. İletişimi başlatmak zor olsa bile bunun sorumluluğu yetişkinlere düşer. İletişim olmadan, gençlerin atılganlığını ve başkaldırısını yumuşatıp olumlu yöne çevirmek oldukça zor olur. Örneğin; oğlunun davranışlarını beğenmeyen baba, oğluyla oturup konuşmak yerine anneyi aracı kılar. "Kendine çeki düzen versin, yoksa

karişmam.” buna benzer tutumlar, genci babaya yaklaştırmaz, aksine babadan uzaklaştırır.

Kendi kendisiyle de savaşıyor bir gence, en iyi yaklaşım, anlayışlı ve tutarlı davranmaktır. Durmadan karar değiştiren anne-baba, gencin daha çok bocalamasına neden olabilir.

Kararlı, kurallar konusunda tutarlı, tatlı sert bir yaklaşım çoğu kez gence karşı olan davranışta etkili olur. Tökezlemeleri ve yanılıgıları karşısında alaycı tutum genci evden soğutur. Olumlu davranışları övülmeli ama göklere çıkaracak kadar da büyütülmemelidir. Başarısızlıklarında anlayışlı olunmalıdır,

Gençlerle sadece problemleri olduğu zaman görüşmek yetmez, sık sık anne-baba ve büyükleri ile dertleşme imkânı bulmalarına fırsat verilmelidir.

Her genç aile içinde kendine değer verildiğine, önemli bir rolünün olduğuna inanmak ister. Ailesi tarafından değerli görülen genç mutlu olur, onlara güvenir.

Hiç akrabası olmayan bir yetim kız, kendini çok ama çok üzgün ve yalnız hissettiği bir gün, çayırdan yürürken, bir ça-

Gençliğin Problemleri

İlyâ küçük bir kelebeğin takıldığını görür. Kendini kurtarmak için çabaladıkça, dikenler onun narin bedenini daha çok hırpalır. Küçük yetim kız dikkatle kelebeği kurtarır. Uçup gitmek yerine, kelebek güzel bir meleğe dönüşür. Kız gözlerine inanamaz.

Melek, kıza: "Senin bu eşsiz ve iyi kalpli davranışın için, sana bir dilek dileme hakkı veriyorum." der.

Kız bir an düşünür, sonra "Mutlu olmak istiyorum" der.

Melek "Peki" der, ona doğru eğilir ve kulağına fısıldar. Sonra da ortadan kaybolur.

Zaman geçer durur ama ondan daha mutlu kimse yoktur. Herkes ona mutluluğunun sırrını sorar. O ise gülümser ve "Sırrım, küçük bir kızken iyi kalpli bir meleği dinlemiş olmamdır" der.

Yaşlanıp, ölüm döşeğine düştüğünde, komşuları etrafına toplanırlar. Sırrının da onunla birlikte yitip gitmesinden korkmaktadırlar. "Lütfen bize söyle" diye yalvarırlar, "Melek sana ne dedi?"

Sevimli yaşlı kadın gülümser ve "Bana şöyle söyledi" der: "Ne kadar güvende, ne kadar yaşlı ya da genç, zengin ya da fakir olursa olsun herkesin sana ihtiyacı var."⁵⁰

3. Modernleşme Problemi

Eşyadan davranış tarzına, kelimelerden seslere, tabiat dokusundan meskenlere, insan ilişkilerinden düşünceye kadar iradî tarzda şekil verdiğimiz her şey medeniyet kavramına girer. Eşyalara ve kavramlara vermek istediğimiz biçimi, büyük oranda benimsediğimiz inanç sistemini ve ondan kaynaklanan dünya görüşü ile yerli kültürümüzü oluştururuz.

Modern yaşamın zararları bilim adamlarınca tartışılabilir da insanlık için birçok yararlarının olduğu bilinen bir gerçek-

tir. Zamanı iyi kullanma, çeşitli iletişim araçlarıyla haber ağının mükemmelliği, ulaşım imkânları, sağlık, bilgi teknolojileri... vb. imkanlar, hayatı kolaylaştıran birçok mekanik araçlar...

Modernleşmeyi problem haline getiren insandır. Örneğin; genç bilgisayar başında saatlerce oturuyor, zamanını kontrol edemiyorsa, bu bilgisayarın kötü bir araç olduğunu göstermez. Gencin bilgisayarı yerine göre kullanamamasından doğan problemi gösterir.

Günümüzde modern insanın temel problemi, modernizmin ürünü olan yaşama biçiminin onu esir almasıdır. Adına "refah toplumu" ismini verdiğimiz ve insanın maddi tatminine yönelik modernizmin ona gerçekten refah sağlayıp sağlamadığı, bir kısım insanların sorgulamasına muhatap olmuştur.

Modernizmi doğuran süre içinde, insanlar sahip olma duygusunu geliştirdi. Daha fazlasına sahip olma duygusu da insanın bencilleşmesini beraberinde getirdi. Oysa insanın mutlu olmasının tek nedeni zenginlik değil, insanın kendisi olması, bedenen ve ruhen kendisini rahat hissedebilmesiydi. Bu da beraber yaşamayı, sosyal ortamları paylaşmayı, bireysellik yerine toplum içinde yaşamayı gerektiriyordu. Modernizm adına günümüz insanının çoğu kendi olmaktan çıkıp ya pay ve benmerkezci kişilik geliştirmeye başladı.

“Batı insanı 18. y.y. endüstrileşmesiyle başlayan ve şehirde yaşamayı gerektiren modernizm kültürünün de gelişmesine, geleneklerinin ve inançlarının da değişmesine yol açtı. Kültürel değişme, ekonomik değişmenin bir sonucuydu.”⁵¹

İnsanlar camide namaz kılarlarken sosyal gurup olduklarını anlarsınız. İnsanların namazda omuzları omuzlarına değeri. Selamlaşmalarında el sıkışırlar. Bu durum onların enerji alıp vermelerini ve daha samimi duygularla birbirlerine bağlanmalarını sağlar. Manevî bağlarını güçlendirir. Oysa batı toplumunda arkadaş olan gençler vb. dışında genellikle insanlarla fiziki temas kurmak çok zordur.

O halde refah toplumunda modernizm ve onun getirdiği düzene gençliğimiz hem ihtiyaç duyuyor hem de onun esiri olmaktan kurtulamıyor. Sokaktan geçerken selamlaşmayışımız, apartmanda bulunan komşularımızın dahi isimlerini bilemeyişimiz modernizmin bir göstergesi olabilir mi?

“Kardeşine yapılan iyilik güler yüzdən ibaret dahi olsa küçümseme.” (Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem))

4. Birlikte Yaşama ve Meşveret

Paylaşma, gençlerin; gelecekte yan yana, omuz omuza birlikte çalışma düşüncesini destekler. Birlikte yapma şuuru, paylaşmanın oluşması, gençlerin girişimci ruhu yakalaması ve sosyalleşmesi adına önemli bir kavramdır. Birlikte yaşama istişareyi gerektirir.

Allah bizzat, insanın yaratılışı esnasında meleklerle istişarede bulunarak, istişarenin daha ilk insandan itibaren uygulanmasına teşvik etmiştir.⁵² Yani Cenâb-ı Hak, insanın yaratılışının gündeme geldiği ilk anda, insanda görmek istediği iş, hizmet ve faaliyet disiplini ve usûlünün temelinde “istişare”nin olmasını murat etmiş ve hiç mecbur olmadığı halde, bizzat kendi Zât-ı Âlîsi uygulamıştır.

İstişare bu yönüyle insanı ilgilendiren bir İlâhî emirdir. Bu emir Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) tarafından da uygulanmış, İlâhî duyarlılık korunmuş ve gösterilmiştir. Nitekim Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarında, savaştan önce, savaş esnasında ve savaştan sonra her zaman istişareye azami önem vermiştir. Bedir’de karargâhın yerleştirilmesi sırasında Allah Resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem) ashabıyla istişarelerde bulunmuş ve istişare sonucuna riayet etmiştir. Kendileriyle istişare edilen Ashabı da rahatlıkla fikirlerini beyan etmişlerdir:

Bedir’de ilk karargâh kurulan yerde Hubab b. Münzir (r.a.): “Ya Rasulallah! Buraya karargâh kurmak Allah’ın emri midir? Yoksa sizin reyiniz midir?” diye sordu. Allah Resulü (sallallâhu aleyhi ve sellem): “Benim reyimdir.” deyince Hubab: “Ya Rasulallah, biz savaşçı kimseleriz. Burası karargâh kurmak için pek muvafık yer değildir. Kureyş kavminin konacağı yerin yakınındaki subaşına gidip konalım. Ben orayı bilirim.”

diye fikir beyan edince, Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu görüşü beğendi ve karargâhın oraya kurulmasını emir buyurdu.⁵³

İnsan en iyiyi ararken, bazen iyiyi de kaybedebilir. Yani insan fikri, kendi başına karar vermekten çoğu kez aciz kalabilir. Çünkü önünde hep birçok ihtimaller ve seçenekler sıralanmıştır. Hepsi de birbirinden iyidir; hepsinin de tercihe şayan yanları vardır. Hepsini birden yapmaya kadir olamaz. Birisini tercih ettiği zaman, diğer menfaatlerden uzak bulunması veya daha iyinin diğer tercihler içinde olma ihtimali insan fikrinin dağınmasına ve içinden çıkılmaz kararsızlıklara yol açar.

Üstadın ifadesiyle meşveret-i şer'iyeye, fikirlerin dağınıklığını giderir; görüşlere belli bir hedef çizer, istikamet verir; potansiyel gücün en faydalı biçimde kullanılması böylece temin edilmiş olur.”

Bazı gençler, dayanışma içinde olmaları gerekirken bireysel hareket ediyorlar. Gelecekte bu toplumu oluşturacak kişiler gençler olacaksa, “istişare” eksikliği yarınlar açısından önemli bir problem olacaktır.

İnsafsız yargılamalar son yıllarda gençler üzerinde psikolojik baskılar oluşturuyor. Toplumsal-ekonomik bunalım ve çalkantıların, siyasal terörün sorumluluğu çoğu kez genç kesime yüklenmek istenmiştir. Gençler denetim altına alınmaya, yetişkinlerin de uygulamakta zorlandığı yöntemler ve ilkeler doğrultusunda yönlendirilmeye çalışılmış, duygu ve düşüncede seçme hakkı tanınmayarak yetiştirilmek istenmiştir.

“Kendi akıllarına güvenip başkalarının düşüncelerine müracaat etmeyenler, dâhi de olsalar, muhakemeye önemli bir derinlik kazandıran meşvereti terk ettiklerinden dolayı akılsız sayılırlar.” (M. Fethullah Gülen)

5. Gençliğin Eğitim Problemi

Eğitimin amacı; fertleri kendilerine, ailelerine, topluma ve çevreye faydalı bireyler olarak yetiştirmektir. Kendisi, ailesi ve çevresi ile barışık, başkaları ile iyi ilişkiler kur’ân, iş birliği içinde çalışan, hoşgörülü ve paylaşmayı bilen kişiler olması için eğitim metotları geliştirilir. Nesilleri; dürüst, ahlâklı, manevî

değerlere saygılı, erdemli, iyi ve mutlu yurttaşlar olarak yetiştirmek ancak eğitimle olabilir.

a) Gençleri hangi eğitim problemleri beklemektedir

Gençliğin değişmeyen problemlerinden en başta geleni eğitim problemidir.

Hazırcılığa, ezberciliğe dayalı eğitimler, gençlerin ufuklarını daraltarak, başkalarını taklit etmeye yöneliyor. İnsanı bütün olarak algılayan (kalp, kafa ve ruh) bir eğitim modeli uygulanmalıdır.

Üniversite gençliğimizin çoğunluğu, özgür kalmanın verdiği rahatlıkla şirazedenden çıkmaya, disiplinsiz davranışlar sergilemeye başlıyorlar. Bu gençler cilâlı, gösterişli yaşamın arkasında mutsuz, umutsuz, sorumsuzdurlar. Bu gençlik ruhlarındaki susuzluklarını gidermek şöyle dursun, dünya hazlarını, tuzlu su içmiş gibi, kendilerini tarif edemeyecek kısır döngüler içinde bocalamakta ve ruhlarındaki boşlukları gün geçtikçe daha da artırmaktadırlar.

Öte yandan her okur-yazar, nitelikli insan olamıyor. Nitekim çeteleri kur'ân, ülkeleri soyan, bankaları boşaltan, şirketleri dolandıran birçok diplomalı insan var.

Eğitimdeki alt yapı yetersizliği, kaynak yetersizliği, yöntem eksiklikleri, plânsızlık bugün de tartışma konusudur.

1990 verilerine göre ülkemizde ortalama öğrenim süresi 3,6 yıldır. Öte yandan okullaşma oranı, batıda yükseköğretimde %45-50'ler civarında iken Türkiye'de bu oran %20'lerde kalmaktadır.⁵⁴

Yanlış yönlendirmeler, verilen fiziksel cezalar, yanlış eğitim-öğretim, gençliği suç oranının yüksek olduğu bir kesim olmaya zorluyor. Gençlerin değer yargılarına ters hareket eden aile veya çevre gibi kurumlar, bozuk toplumsal koşullar, gençliği suça iten ortamlar oluşturuyor.

b) Çözüm Önerileri

Eğitimin kalitesi, eğitim elamanlarının işe sahip çıkmasıyla artırılabilir. Onların samimi, ihlâsla işlerine sarılmaları, insan yetiştirme inceliğinin kavramalarıyla sağlanabilir.

Fen ilmiyle manevî ilmi bir arada verebilen; kalp, kafa ve ruh izdivacını sağlayan; gençliğe aşk verecek, onların hissetmeleri gereken duyguları sunacak, bir eğitim kadrosuyla ve modeliyle gençliğimizi kurtarabiliriz.

Rekabet unsuru kullanılabilir. Özel okul açılmasına imkânlar sağlanarak kalite yükseltilebilir. Kaliteli eğitimcilerin bu kurumlarda görev alması, eğitimde rekabet gücünü artırması yönüyle tüm okulları başarılı olmaya zorlayacaktır. Nitekim Anadolu'nun ve dünyanın birçok yerinde açılan özel okullarda yetişen gençler ülkemizde ve tüm dünyada, bilim olimpiyatlarında ve sınavlarda başarıdan başarıya koşmaktadırlar.

Muhterem Fethullah Gülen Hoca Efendinin teşvikleriyle açılan özel okullardaki başarıların altında yatan asıl faktör sanırım; fedakâr eğitim kadrosu ile güzel ahlâkın ortaya koyulmasıdır.

Müesseselerde görev alan öğretmenler çok fedakâr, samimi ve ihlâsla işe sahip çıkıyorlar. Para kazanma asıl hedefleri değil. Belli bir çıkardan ziyade ebedî hayata uzanan gaye birliği etrafında toplanmışlar. Devletimizin de bu eğitim müesseselerini destekleyerek tüm özel okulların artırılması için zemin hazırlaması, neslimiz ve tüm dünya insanı için kuruluş ümidi olacaktır.

Ahlaklı, kişilikli, üretken, fedakâr ruhlu; yemeyip yediren, giymeyip giydiren, hakka aşına nesillerle milletler plânında var olacak ve geleceğe kendini aşan nesiller yetiştireceğiz..

Nesiller kendilerine verilen ulvî ideallerle ve gösterilen yüksek hedeflerle canlılıklarını korurlar. Her çeşit hamlenin başarıya ulaşabilmesinin temeli gayedir. Gaye; sıçramaya araç olan bir kamçıdır. İnsanın yükseklere sıçraması, idealin yüksekliği nispetinde olur. Gelecek için gayesi olmayan bir gençliğin elbiseler giymiş insan iskeletinden farkı yoktur.

Bugün en ciddi, en derin, en büyük meselelerden daha büyük, daha hassas bir mesele varsa o da; “kökleri maziye, dalları âtiye uzanan” genç nesillerin yıllar yılı kaybettiği aşk ve iman gücüne, metafizik güce ve bu güçleri kendisine kazandıracak emin ellere muhtaç olma meselesidir.⁵⁵

Genç nesilleri belli bir gaye ve ideal istikametinde eğitime tâbi tutmayan ve onları ihmal eden milletler uzun süre egemenliklerini devam ettirememişlerdir.

Neslimiz ilimle barıştırılacağı günlerin hayalini kurmaktadır. Bu da bahtiyar ebeveynlerin ve öğretmenlerin maddî-manevî ilimlerle mücehhez olmalarıyla gerçekleşebilir. O bahtiyar ebeveyn ve öğretmenler; gençliğin aydınlık yarınlarını ilim ve inançla barıştırarak, yeni ufuklar sunacaktır. Aksi takdirde imanın ve vicdanî muhasebelerin olmadığı yerde idealden, idealin olmadığı yerde başarıdan ve başarının olmadığı yerde de gelecekte ümit etmek sadece hayal kurmaktan ibaret olur.

“Hakikat aşkı olmadan ilim, ilim aşkı olmadan da araştırma aşkı olmaz.”⁵⁶

Geleceğin bahtiyar nesilleri; zamanı değerlendirmesini bilen, düşünürken çalışmayı, çalışırken okumayı, okurken de idealleri uğruna hizmet etmeyi ihmal etmeyen, daima canlı, daima renkli nesiller olacaklardır.⁵⁷

“Harun Reşit, Bağdat'ın dışındaki bahçelerde gezerken, ihtiyar bir Arap'ın hurma fidanı diktiğini görüp, yanına gider:

- Ya Şeyh, der, hurma ağacının kırk senede meyve verdiğini söylerler. Sen ise ihtiyarsın. İstifade edemeyeceğin ağacı dikip ne yapacaksın?

İhtiyar:

- Bu ağaçları, bizden önce gelenler, sırf bizim için dikmişler. Ben de bunu kendim için değil, benden sonra gelecekler için dikiyorum, cevabını verir.

Padişah, bu cevaptan hoşlanıp adama ihsanda bulunur.

İhtiyar, parayı aldıktan sonra elleriyle sakalını sıvazlayıp:

Gençliğin Problemleri

- Elhamdülillah, der.

Harun Reşid:

- Niçin hamd ediyorsun? diye sorunca ihtiyar:

- "Herkes, diktiği ağacın meyvesini kırk senede aldığı halde ben, bugün diktiğim ağacın meyvesini yine bugün aliverdim; onun için hamd ettim." der.

Harun, tekrar ihsan eder. İhtiyar da tekrar hamd ederek:

- Başkaları ağaçlarının mahsulünü senede bir kere alırken, ben bir günde iki kere alıyorum. Bu seferki hamdimin sebebi de budur, der.

Harun Reşid, ihtiyarın edep ve zarafetini takdir ederek oradan ayrılır.

Nesil yetiştirmek, mahsulü uzun süre sonra toplanacak bir gayret gibi görünse de, manaya açık olanlar, onun hem anında ve hem de birçok mahsulü birden verdiğini görürler.

Evela, nesle yatırım milletlerin istikbaline yatırımdır ki, ilk meyvesini ülkelerine ve insanlığa yaptıkları hizmetlerle verirler. On-yirmi sene milletlerin tarihi için uzun bir zaman değildir.

İkinci meyveyi, bunu hayır hasenat adına yapanlar mana âleminde anında toplar ki, o andan itibaren ahiretlerine azık olur ve gittiklerinde yeşerip, dal budak salmış, olgunlaşıp meyve vermiş bir halde karşılırlarına çıkar. O nesillerin adımlarındaki, aylarındaki, günlerindeki hasenat aynen tohum atanların defterine geçer.

Bu zarafetten ve bereketten zarif insanlar anlar.⁵⁸

"Bilginin efendisi olmak için çalışmanın uşağı olmak şart." (BALZAC)

6. Televizyon ve İnternet'in Gençler Üzerindeki Etkileri

Günlük hayatın vazgeçilmezleri olan televizyon ve internet karşısında çok fazla zaman geçiren çocuklarda obezite ve konsantre güçlüğü oluşuyor.

Günümüzde televizyonun çocuklar için eğitici olma özelliği giderek azalıyor. Daha bundan 10 yıl öncesine kadar çocuklara okumayı, sayı saymayı ve hatta sosyalleşmeyi öğreten programlar vardı. Özellikle tüm dünyadaki resmî televizyon kanalları buna imkân sağlıyordu. Ancak yeni nesiller bu programlara yetişemedi. Çocuklar artık sabahtan akşama kadar -belki de onları hiç ilgilendirmeyen- o kadar çok program izliyor ki, hem beyinleri hem de vücutları televizyon karşısında uyuşuyor.

Şimdi de gençler sokağa çekilmek isteniyor. Bazı provokatörler gençliğin enerjilerini kullanarak toplumda kargaşa ortamı oluşturmak istiyorlar. Televizyon kanalları bu oyunlara alet olmamalıdır.

Herald Tribune'de yayınlanan habere göre saatlerce televizyon veya bilgisayar karşısında oturan çocuklar kilo problemlerinden, okuma ve konsantre olamamaya kadar pek çok sorunla karşı karşıya kalıyor. Bu sorun bütün dünyada giderek büyüyor. Örneğin Amerika'da çocuklar günde ortalama dört saati televizyon izleyerek geçiriyor. Amerika'da yapılan araştırmaya göre 8-16 yaş arasındaki çocukların yüzde 60'ının kendi odasında televizyonu var. Bu durumun çocuklar üzerindeki etkisi ise tartışılmaz bir gerçek. Olumsuz etkilerin başında çocuğun televizyon karşısında çok az hareket etmesi geliyor. Hazır satılan ürünler yemeleri sonucu ortaya sağlıklı bir nesil çıkıyor. Dr. William Dietz'e göre gençlerin pek ço-

ğunun kilolu olması da normal. Çocuk ergen psikiyatrisi Ahmet Çelikaslan da çocukların pasif alıcı olduğu televizyon izleme veya bilgisayar oyunlarının onları obez yapmasının doğal olduğunu söylüyor. Araştırmalara göre haftada 10 saatten fazla televizyon izleyen çocukların, daha az televizyon izleyen çocuklara oranla daha fazla okuma güçlüğü çektiği kanıtlandı. Yoğun şekilde televizyon izleyen çocuklar arasında en fazla konsantrasyon sorunu yaşayanlar ise yedi yaş gurubu çocuklardır. Nöroloji konusunda çalışanlara göre günde iki saatten fazla televizyon izleyen çocukların beyinde ciddi hasar oluşuyor. Ayrıca şiddet görüntülerini izleyen çocukların hareketlerinde agresiflik olduğu da savunuluyor. San Diego'daki Çocuk Sağlığı Merkezi'nde yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre 10 ile 15 yaş arasındaki, günde 5 saatten fazla televizyon izleyen çocukların, günde 2 saatten az izleyen çocuklara oranla ileriki yaşlarda sigara içme ihtimali 6 kat daha fazla. Dr. Çelikaslan bunun pek çok zararlı alışkanlığın birbiri tetiklediği gerekçesine bağlıyor.⁵⁹

Aynı araştırmada, günde 5 saatten fazla televizyon izleyen çocukların ileriki yaşlarda sigara içme ihtimali yüksek olduğu bildiriliyor. Haftada 10 saatten fazla televizyon karşısında oturan çocukların ise okuma güçlüğü çektiği ve baş ağrılarının arttığı belirtiliyor.

*Program yapımcısı, televizyon müdürüne telefon ederek:
- Üst kuruldan aradılar efendim, dedi. Şu anda oynayan filmin müstehcen olduğunu belirtip uyarıyorlar. Bir diyeceğiniz var mıydı?*

Müdür:

- Üst kurulu bırak yahu! diye gürlledi. Koltuğuna kurul da, bu filmi seyret. Kişisel haklarımıza karışmasınlar.

Program yapımcısı filmin ortalarında tekrar telefon ederek:

- Bazı vakıflardan aradılar efendim! dedi. Oynatmakta olduğumuz filmin gençlerin ahlâkını bozduğunu ve onları kötü yola ittiğini söylüyorlar. Bir diyeceğiniz var mıydı?

- Kişisel haklarımıza karışmasınlar be kardeşim! diye tekrarladı. Bizimde çocuklarımız var. Hatta kızım, şu anda erkek arkadaşıyla seyrediyor bu filmi.

Adam filmin sonunda bir daha telefon ederek:

- Karakoldan aradılar efendim! dedi. Kızınız erkek arkadaşı tarafından tecavüze uğramış. Bir diyeceğiniz var mıydı?⁶⁰

7. Gençlerde Saldırganlık

Ruhsal ve duygusal problemlerini yaşlılarıyla paylaşamayan ve çevresiyle uyumlu iletişim kuramayan çocuklara saldırgan nazarıyla bakılır.

Ergen, gelişim dönemi nedeniyle sabırsızdır. Önündeki yılları beklemeye tahammül edemeyebilir. İsteklerini zorla elde etmeyi deneyebilir. Bu istekler şiddet kullanmayı zorunlu hale getirebilir.

Küçük bir çocuk dahi istediğini elde edemezse, şiddete başvurur; ağlar, bağırır, kırar, dağıtır, çevresindekilere vurma eğilimi gösterir. Bir isteğe; şiddet kullanma yerine zor da olsa emek sarf ederek ulaşma bilinci aşılmalıdır. İsteklerini alın teri ile elde etmenin güzelliğini öğrenmeleri için eğitim ve deneyim gereklidir. Hazırcılığa alıştırılmış, eğitimsiz, deneyimsiz gençlerin, şiddeti kullanmaları son derece normaldir. “Ebeveynlerinin kesesinden beslenen gençlerin, yetişkinlik dön-

mine gelene kadar karşılayamadıkları ihtiyaçlarını genellikle şiddet kullanarak elde etme yolunu seçtikleri görülmüştür.

Saldırganlığın Nedenleri:

- Dayak,
- Ailede öfke, şiddet uygulanması,
- Dıştan gelen baskı ve kısıtlamalar,
- İlgisizlik,
- Temel güven gereksiniminin azlığı,
- Psikolojik ihtiyaçların doyurulmaması,
- Ailedeki eğitim ortamının yetersizliği, dengesizliği,
- Gevşek disiplin,
- Kurallar nedeniyle çocuğun kendi öz benliğini denetleyememesi,

Anne-baba ile sağlıklı diyalogun olmaması,

Organik bir rahatsızlık, beyin zarı yangısı ve doğum sırasındaki beyin örselenmeleri sonucunda da saldırganlık olabilir.

Bazı aileler gençler için çözüm yolları ararlarken sonuçlara bakıyorlar. Oysa sonuçları ortaya çıkaran sebeplere bakılarak çözümler üretilmelidir. Olmuş bir olaydan sonra problemler anlaşılıyor. Gencin psikolojik durumu anlaşılmadan cezalar veriliyor. Bu durum gençlerle ebeveynler arasındaki mesafeleri biraz daha açıyor. Probleme çözüm yolu üretilirken problem daha karmaşık hale geliyor. Dolayısıyla gençler büyüklerine inanmıyor, güvenmiyor ve böylece ailede iletişim sağlanamıyor. Aile, kavgalı ortamlara sürükleniyor ve şiddet kullanılıyor.

Öfke, her insanın fitratında vardır. Önemli olan onu kontrol altında tutabilmek, iyiye, güzele ulaşabilmek için kullanmaktır. Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) öfkeyi tarif ederken, öfkenin dindirilmesi için farklı bir çözüm yolu

önerir: “Öfke şeytandandır, şeytan ise ateşten yaratılmıştır, ateş ise su ile söndürülmektedir; öyleyse biriniz öfkelenince hemen kalkıp abdest alsın”⁶¹ buyurmaktadır. Burada asıl öfkelenen kişinin farklı bir harekete yönelmesi tavsiye edilmektedir. Özellikle suyun rahatlatıcılığının yanında öfkenin ateşe benzetilmesinde çok anlamlı bir mana bulunmaktadır. Çünkü ateş yakıcıdır. Düştüğü her ortamı yok eder, yakıp yıkar. Öfkelenen kişi de etrafında bulunanları yakıp yıkacak davranışlarda bulunur, ne yaptığını bilemez. Etrafında bulunanları kırar, üzer. Akli ile hareket edemez. Öfkesi geçene kadar suya yönelerek, öfkesini durdurup durgun hale gelmesini beklemelidir. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) başka bir hadislelerinde: “Biriniz ayakta ise öfkelenince hemen otursun. Öfkesi geçerse ne ala geçmezse yatsın.”⁶² yukarıdaki beyanı destekleyerek öfkenin kişiye sonradan pişman olacağı makul olmayan bazı davranışları yapmaması için bulunduğu konumdan farklı bir konuma geçmesi tavsiye edilmektedir. Öfkeli kişinin faaliyetten kaçınması, oturması veya yatmasının emredilmesi; yatma veya oturma halinde pişman olabileceği davranışından uzaklaşması belirtilmektedir.

Gençlerin şiddet kurbanı olmamaları için sabırlı olmaları çok önemlidir. Yapılan araştırmalardan şiddete ve saldırganlığa yönelik davranışların hayatın erken dönemlerinde öğrenildiği bilinmektedir. Aynı zamanda araştırmalar, yetişen gençliğin şiddet kullanmadan kendilerini ifade edebilmeleri için ebeveynlerin büyük yardımı olabileceğini de göstermektedir. Bu konuda gençliğe hedef belirterek, yapılacak yanlışların sonuçları hatırlatılmalıdır. Bediüzzaman, gençliğin bu hatalarının cezalarını şu sözlerle özetler: "Nasıl bir dakika işlenen hiddet yüzünden bir katl, (suç) milyonlarca dakika hapis cezasını çektirir; öyle de, birkaç dakikalık gayri meşru gençlik keyifleri ve lezzetleri milyonlarca sene kabir ve ahiret azabını çektirir. Hatta o fani lezzetin içinde dahi, lezzetinden faz-

la elem olduğunu akılı başında her genç anlar. Buna meyhaneler, hastaneler hapisaneler ve kabristanlar şahittir.”⁶³

Anne-babalar bazen farkında olmadan, aile içinde, şiddet dolu davranışları teşvik edebilirler. Hatta bazı ebeveynler, erkek çocuklarının kavga etmeyi öğrenmelerini, büyüdüklerinde kavganın gerekli olabileceğini ileri sürerler. Bu telkinler çok yanlıştır. Çocuğunuzun eline verdiğiniz bir silahı size karşı doğrulttuğu anı hiç düşündünüz mü?

Gençlere problemlerini tehdit, yumruk ya da silah kullanarak değil; sakın bir şekilde konuşarak, ikna ederek çözmelerini öğretmeliyiz. Gencin büyüdüğünde bize nasıl davranmasını istiyorsak çocukluk çağında onu öğretmemiz gerekli değil mi?

Çocuklarımızı yetiştirirken birçoğumuz nedense ciddi araştırmalar yapmıyoruz. Bir araba almak için birçok dergi karıştıran, internet sitelerini dolaşanlar, çocuk yetiştirme konusunda duyarlı davranmıyorlar. Oysa çocuk yetiştirmek dünyanın en zor, en karmaşık işidir. Nasıl ki bir demirci, örsünde demiri kızdırıp sabırla demire şekil verir; aile de evinde çocuğa öyle sabırla şekil vermelidir.

Her genç 0-6 yaşlarında belleğine işlenen motifleri ergenlik çağına geldiğinde sergilemektedir. Bu davranışları çocuk sonradan kazanmamıştır. Ailesi küçük yaşta hangi rolü öğretmişse gençlik çağında o rolü oynamaktadır. Ebeveynlerin asıl görevi, ilk doğduğu İslâm fitratını bozmaması ve onu iyiye güzele yönlendirmesi olmalıdır.

Ergeni en iyi anlayan anne-babadır. Çünkü ergenlik çağına kadar birlikte yaşamıştır. Çocuğunun yaşama evrelerini gözlemlemiştir; problemlerini doktorlardan bile çok daha iyi bilen ebeveynlerdir. Bu nedenle; problemler karşısında

bir pedagoğ gibi genci dinlemeli, psikoloğ gibi çözüm yolları üretmeye çalışmalıdır. Ergenlik çağında her gençte az veya çok problem olabileceği bilinmelidir. Önemli olan ebeveynlerinin problemlere yaklaşırken çözmeye istekli olmalarıdır.

*“Görmeyi seçtiğiniz yol sizin tutumunuza bağlıdır.
Bugün hava biraz bulutlu mu yoksa biraz güneşli mi?
Güllerin dikenli mi vardır, dikenli dalların gülleri mi?
Bardağın yarısı boş mudur, yarısı dolu mu? Yoksa bardak
olması gerekenin iki katı büyüklükte midir?
Seçim size ait...”*

Çocuğunuzun isteklerine tepki göstermeden önce, durumu onun bakış açısından değerlendirin. Öfke dolu sözler ve şiddet içeren davranışlar sergilemeyin ve sabırlı olun. Sabır en tesirli ilaçtır.

Bilinçli aileler çocuklarının karakterli bir yetişkin olabilmesi için, onları küçük yaşlardan itibaren uygun telkin ve doğru yönlendirmelerle desteklerler. Çünkü; her genç çocukluk döneminde ailelerine muhtaçtır. Araştırmalar, zamanında yapıcı yönlendirmelerden yoksun çocukların daha fazla davranış bozukluğu yaşadığını ortaya çıkarmaktadır.

“Öfkeliyken uygulanan cezalar, hatanın tamiri için değil, intikam almak için verilir.” (Montaigne)

Yaşlı adam kulübesinin önünde torunuyla oturmuş, az ötede birbiriyle boğuşan iki köpeği izliyorlardı. Köpeklerden biri beyaz diğeri siyahtı ve on iki yaşındaki çocuk kendini bildi bileli o köpekler dedesinin kulübesi önünde boğuşup dururdu.

Dedesinin sürekli göz önünde tuttuğu, yanından ayırmadığı iki iri köpekti bunlar. Çocuk, kulübeyi korumak için biri yeterli gözükürken niye ötekinin de olduğunu, hem niye renklerinin illâ da siyah ve beyaz olduğunu anlamak istiyordu artık. O, merakla sordu dedesine.

Yaşlı reis, bilgece bir gülümsemeye torununun sırtını sıvazladı.

- Onlar, dedi benim için iki simgedir evlat.

- Neyin simgesi, diye sordu çocuk.

- İyilik ve kötülüğün simgesi, aynen şu gördüğün köpekler gibi, iyilik ve kötülük sürekli içimizde mücadele eder durur. Onları seyrettikçe ben hep bunu düşünürüm. Onun için yanımda tutarım onları.

Çocuk sözün burasında, mücadele varsa, kazananı da olmalı diye düşündü ve her çocuğa has bitmeyen sorulara bir yenisini ekledi:

- Peki, sence hangisi kazanır bu mücadeleyi?

Bilge reis, derin bir gülümsemeye baktı torununa:

- Hangisi mi evlat? Ben hangisini daha iyi beslersem o!⁶⁴

8. Problem Çözmede İki Yaklaşım

Evinizin faturalarını genellikle siz yatırılıyorsunuz, fakat bir gün acil bir işiniz çıktı. Bir hafta süreyle işiniz icabı eve gelemeyeceksiniz. Eve gelen faturaları yatırması için sıkıca oğlunuzu tembihliyor ve evden ayrılıyorsunuz. Bir hafta sonra geliyorsunuz, telefon faturası yatırılmamış. Oğlunuz unutmuş. Bir ay içinde ödemezseniz hak etmediğiniz halde faiz ödeyecek, hem de telefonunuz kesilecek. Bu durumda iki yaklaşımdan birisini uyguluyorsunuz:

a) Birinci Yaklaşım (Reaktif Yaklaşım): Geriye dönerseniz, çok kırgınsınız, daha öncede buna benzer hatalar yaptığınızı hatırl-

latır, faturayı sallayarak oğlunuza öfkelenir, “söz vermiştin hani; yine faturayı ödemeyi unutmuşsun.”

Unutmanız ki, dünün güneşiyle bu gün yıkanan çamaşır kurutulamaz. Geçmiş zamana yönelenler düne ait hataları tekrarlayarak bu günün problemlerini çözemezler. Sadece olayın pekiştirilmesini sağlarlar. “Bu faturayı ödemedin. “Daha önce de ödememiştin. Hep böyle yapıyorsun. Sen ihmalkârsın. Sen işe yaramazsın. Problem faturanın yatırılması değil; senin kişiliğin.” Hatadan, kişiliğin sorgulamasına kayılıyor. Oğlunuzun kendisini savunmasına zaman vermeden konuşmayı sürdürüyorsunuz. Yoksa saldırı menzilinden çıkar, öfkeniz kendisine hedef bulamaz. Size göre faturanın zamanında ödenmesinden daha önemli bir şey olamaz. Derslerin yoğunluğu, yazılı sınavlar, zamanın olmayışı ve unutma, faturanın ödenmesine engel değil.

Bu durumda oğlunuzun kaçacağı hiçbir yer yok artık. Köşeye sıkıştırdınız. Bu fatura ödenmeliydi derken evde kontrolün sizde olduğunu nasılda ilan ediyorsunuz. Kendinizi bir yoklayın “bu evde ben ne dersem o olacak” demek istemiyor musunuz? Aslında oğlunuz işittiği bu sözlerden sonra ezilmiş bir durumda faturanın belki de on katını ödemiştir. Çalışıp didinse, faturayı ödese bile; artık onu sizin için ödemeyecektir. “Öfkeyle kalkan zararlar oturur” denir bir atasözünde. Bu halde zarardasınız.

b) İkinci Yaklaşım (Proaktif Yaklaşım): Geleceğe yönelir, problemin çözümü yoluna gidersiniz. “Bu fatura unutulmuş fakat en kısa zamanda ödenmesi lazım. Acaba otomatik ödeme talimatı mı versek? İşlerin yoğunluğundan bu faturaları ödeyemiyoruz.” Sorunu görüyor ve çözüm önerileri arıyorsunuz. Geleceğe gönderme yapmanız çözüm için iyi niyetli olduğunuzu gösteriyor. Ailenin diğer bireylerini de problemin çözümü için

yardıma çağırıyorsunuz. Geriye gönderme yapmadan “zararın neresinden dönersek kârdır” diye düşünüyorsunuz.

Problem oğlunuz değil, ödemediği faturadır. Olumlu yaklaşım; “Evin işlerini bazen senin üzerine yıkmam derslerini aksatıyor olabilir.” diyerek çocuğunuzu anladığınızı ifade ediyor, kişiliğine de olumlu mesaj veriyorsunuz. Bu nedenle oğlunuz daha dikkatli olmaya çalışacaktır.

Tam sorun çıkması gereken yerde sevgi hâkim oldu. Bu durumda faturayı cezalı ödediniz. Fakat kazancınız aileniz için bedeli kıyaslanmayacak kadar büyüktür. Oğlunuzu faturayı yatırması için sevmiyorsunuz. Yani evinizde şartlı sevgiye meydan yoktur.

Hayata olumlu yaklaşımlarla bakarsanız ödenemeyecek fatura yok gibidir.

Karamsar olmak zor değildir; zor olan çılgın bir fırtınadan sonra gökkuşağı gibi gülümseyebilmektir.

Gövdesini kucaklayamayacağımız kadar büyük ağaçlar bir tohumla başlar.

En uzun yolculuklar bir adımla başlar.

Gerçek sevgiler ise bir tebessümle başlar.

Annem her fırsatta güneşe doğru zıplamamızı öğütlerdi.

Güneşe ulaşamazdık ama hiç olmazsa ayaklarımız yerden kesilirdi.⁶⁵

“Ateşe ateşle karşılık verenlerin ellerinde kalan genellikle küldür.” (A.V. BUREN)

ALTINCI BÖLÜM
ERGENLİK VE MADDE BAĞIMLILIĞI

ERGENLİK VE MADDE BAĞIMLILIĞI

Sigara, alkol, uyuşturucu ve benzeri alışkanlık veya bağımlılık yapan, keyif verici herhangi bir maddeyi kullanmaya, alışmaya, olmadığı zaman onu arzu etmeye, onun yokluğundan kaygı duyma haline madde bağımlılığı denir.

Anayasanın 58. maddesi “Devlet; gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden; suçluluk, kumar ve benzeri alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için tedbirler alır.” denmektedir. Yerel yönetimlerin de en önemli görevlerinden birisi kuşkusuz uyuşturucu maddelerin zararları konusunda halkı uyarmaktır.

Yaratıcı tarafından beynimize yerleştirilmiş merkezler vardır. Onlardan biri de zevk ve keyif alma merkezidir. Bu merkeze salgılanan kimyevî maddelerden en önemlisi dopamindir. Dopamin molekülünün sentezi ile bağlantılı olarak iş gören opioidler insanda zevk ve haz duygusunu “hoşlanmayı” kişinin beyinde üretir. Bireyin zevk ve keyif almasını harekete geçirir. Ancak kişinin alacağı zevk ve keyfin fitrî sınırları vardır.⁶⁶

Kişinin ödül sistemini yoğun olarak kullanması belirli bir müddet kendisini iyi hissetmesini sağlar. Ayrıca dışarıdan hazır olarak alınan maddeler beyinde bulunan zevk ve keyif sistemini devre dışı bırakır. İnsanın sürekli zevk ve keyif alması alınan maddenin bir öncekinden fazla olmasını gerektirir. Madde bağımlıları bu nedenle aldıkları uyuşturucunun dozu aynı oranda kullanırlarsa zevk alamazlar. Sürekli arttırmak durumundadırlar.

Belirli zaman sonra bu merkez iflas eder. Kişiyi mutsuzluğa iter. Strese girmesine, sinir sisteminin yıpranmasına; arkasından da ümitsizliğe düşmesine, yaşamayı anlamsız olarak görmesine sebep olur.

Madde bağımlılığı bir devletin problemi olmaktan çıkmış, uluslararası bir problem olmuştur. Alkol ve madde bağımlılığı araştırması, ülkemizin karşı karşıya kaldığı tehlikeyi gözler önüne seriyor. Araştırmaya göre; Türkiye’de en çok esrar ve uçucu madde kullanılıyor. Bunları eroin ve diğer uyuşturucular izliyor. Yatıştırıcılar ve Ecstasy daha çok kadınlar tarafından kullanılıyor. Araştırmanın en kötü sonuçlarından biri uçucu madde kullanım yaşının ülkemizde dünya ortalamasının da altında 11 yaşlarına kadar inmesidir. Gençler arasında hızla yayılan Ecstasy kullanımının da 16-17 yaşlarına kadar düştüğü belirtiliyor.⁶⁷

“Bağımlıların büyük bir bölümü uyuşturucu bulamadığı için suç işliyor. Araştırmada; lise çağındaki 16 yaş gurubu öğrencilerinin yaklaşık yarısının sigara ve alkol kullandığı tespit ediliyor.”⁶⁸

İnsanlar, bu dünyada zevk ve haz almak için yaşamak isteseler de yaratılış gayeleri buna uygun değildir.

1. Uyuşturucu Bağımlılığı

Uyuşturucu bağımlılığı; bireyin tabii veya sentetik yolla elde edilen bir maddeyi sürekli almak zorunda kalışı olarak tarif edilir. Başka bir tanımda, maddenin kişi tarafından devamlı veya periyodik olarak kullanılmasıyla ortaya çıkan durum olarak belirtilir.

Gençliğimizi, dolayısıyla geleceğimizi tehdit eden en büyük problem uyuşturucu bağımlılığıdır. Dünyada ortalama uyuşturucu kullanımı yaşının gençlik çağının da altına indiğini öğreniyoruz. Bu; düşünülmesi, acil çözüm üretilmesi gereken bir konudur. Bir milletin geleceğini oluşturacak genç beyinlerin uyuşturucu bataklığına saplanması, üzerinde ciddi durulması gereken bir konudur.

Ulusal bir gazetemizde insanı ürperten itirafların sıralandığı bir haber dikkatimi çekti. Bazı itirafları misal olması bakımından aynen aktarıyoruz.

“Ben, on üç-on dört yaşlarındayken ilk uçucu madde ile tanıştım ve on yedi buçuk yaşlarına kadar hastanelerde geçti ömrüm. Şu an halen tedavi görmekteyim. Ailemin maddi durumunun iyi olması gerekçesi ile sanırım, bir şey yapmıyorum. Yedi aydır esrar içiyorum. Aslında niye içtiğimi bilmiyorum. Ailemin öğrenmesi söz konusu olursa intihar etmem ya da beni öldürmeleri şart. Hayatımı yaşayamadım. Küçükken girdim bu işlere, gençliğimi yaşayamadım ve birçok sorunla karşılaştım. Madde kullanmak bu sorunların katlanmasına sebep oldu.

Bir yıldır esrar içiyorum. Açıkçası bağımlılık olayı yaşayamadım diye düşünüyorum. Bulursam içiyordum fakat bulmak için öyle ekstra çaba sarf etmiyordum. Fakat bir şeyi fark ettim ki, esrar kullanmadan önce nasıl mutlu olduğumu

unutmuşum. Kullanmadığım zamanlarda hayat çok bunalıcı ve ağır geliyor. İnsanlar ve olaylar anlamsız gelmeye başladı. Bunun için bir çözüm yolu arıyorum. "Esrarı bırak!" diyorum kendime; ama bunu yapmam hiç de kolay değil.⁶⁹

Uyuşturucuya başlayanların anlattıkları gösteriyor ki bunlardan büyük bir çoğunluğu psikolojik olarak kendilerini boşlukta hissettikleri bir anda arkadaşlarının; "ben içiyorum, sen de dene" söylemi ile "bir kereden bir şey olmaz" diye yola çıkıyor. Fakat sonuç hiç de öyle olmuyor. "Bizim çocuğumuz asla uyuşturucu kullanmaz" deyip hareket edenlerin yanılgıya düştükleri anlatılan örneklerden görülüyor.

Madde kullanan gençlerin benzer özellikleri arasında aile içi iletişim eksikliği ve baskıcı, ilgisiz aile tipleri sıralanıyor. Ailelerin özellikle çocuklarının arkadaş seçimlerine dikkat etmesi gerektiğini söyleyen Zafer Ercan, her içicinin potansiyel bir satıcı adayı olduğunu ve para bulma uğruna etrafındaki insanları madde ile tanıştırdığını, bu gerçeğin de arkadaş seçmenin önemini ön plana çıkardığını ifade ediyor.

Uyuşturucu madde bağımlısı olan ergen -uyuşturucunun etkisiyle- belirli bir zaman sonra kendi iradesinin tamamen ortadan kalkmasına ve yeni bir kişiliğin ortaya çıkmasına sebep oluyor. Uyuşturucu, kişide daha önce olmayan yeni bir tutum ve davranışın oluşmasına sebebiyet veriyor. Bu durum bireyin gerek içten gelen duygu ve düşüncelerine gerekse çevresiyle uyumsuz davranışlar sergilemesine yol açabiliyor.

2. Uyuşturucuya Başlama Nedenleri

1. İnanç değerlerinden yoksun olmaları,
2. Gencin; merak, dayanıksız ve güçsüz bir kişilik yapısına sahip olması ve kaygılardan kaçması, öz güven eksikliği, yaşamının getireceği yüklerden korkma,
3. Gencin alkol ya da uyuşturucuyu rahatlatma ve streslerden kurtulma aracı olarak görmesi,
4. Kendisini değersiz hissetmesi,
5. Kötü arkadaş çevresi ve arkadaşlarının etkisinde kalarak kendisini denetleyememesi,
6. Ailede otoriter, ilgisiz veya tutarsız tutumlar sebebiyle ergenlerin ev dışında olumsuz çevreler edinmesi,

7. Ebeveynleri tarafından ilgi ve sevgiyi bulamayan gençlerin, gereksinimlerini bağımlılık yapan maddelerin vereceği geçici zevklerle gidermeye çalışması,
8. Duygusal bakımdan olgunlaşmama,
9. Haz alma duygusuna mağlup olması.

3. Uyuşturucu Bağımlısında Tespit Edilen Özellikler

- 1- İrade ve mantık ile önlenemeyen uyuşturucu kullanma isteği.
- 2- Uyuşturucu maddeye, giderek daha fazla ihtiyaç duymasına engel olamaması,
- 3- Bireyin uyuşturucuya fizikî ve ruhî olarak tam bağımlılığı,
- 4- Şahsiyetini tamamen kaybedişi.
- 5- Bedeninde ve ruhunda meydana gelen tahribat, hayata mal olabilen bağımlılık, görülen bazı davranış bozukluklarıdır.

Uyuşturucu alan gençlerde; bilinç alanının daralması sonucu; mantıklı kararlar verememesi, dikkatinin dağılması ve şaşkınlık gibi durumlar tespit edilmiştir.

Bilincinin kaybolması durumunda birey; çevresine şaşkın, donuk ve duygusal olmayan kaba ve uyumsuz davranışlar sergileyebilir.

Bilincinin tamamen devre dışı kalması durumunda; bağımlının sadece bedensel uyarılara cevap verdiği, sistem dışı hareketler yaptığı görülür. Daha sonraki aşamalarda bağımlının komaya girmesi kaçınılmaz olduğu gibi, ölüm beklenen doğal bir netice olur.

Yukarıda örneklerle de belirtildiği gibi, uyuşturucu müptelası gençler; uyuşturucuyu fazla alınca bilinç kaybına uğrar.

Normal bir dozda alsa da zamanla ihtiyacı artacağından para uğruna her türlü suçu işleyebilir. Farkında olmadan kendisine zarar verebilir. Yüz kızartıcı davranışlar sergileyebilir.

4. Uyuşturucu Tedavisi

Uyuşturucu bağımlılarının tedavisi, müptelâ olduğu uyuşturucunun özelliğine göre değişir. Ancak bu tedavi ayakta değil gözetim altında bulundurulurken yapılır. Tıbbî tedaviler vakanın düzeyine göre yürütülebilir. Uyuşturucu maddelerin yerine verilen ilaçlar son zamanlarda geliştirilmiştir.

Afyon, morfin, eroin ve diğer uyuşturucu madde kullananlar bu maddenin tutsağı olduklarını kabullenmelidirler. Bağımlıların birçoğunun bağımlı olduklarını kabul etmemesi sebebiyle tedavi güçleşmektedir. Hiçbir bağımlı kendi isteği olmadan tedavi edilemez.

Bağımlının, maddenin yokluğundan oluşabilecek gerginliklere hazır olması, kendisini ilerideki sağlıklı hayat için sürekli motive etmesi söylenmelidir. Tedavi sonrası, bağımlıların yeni arkadaş gurubu oluşturması, eski arkadaşlarıyla bağlantılarını kesmesi çok önemlidir.

Gençlere kötü örnek olabilecek kişiler aile tarafından uyarılmalıdır. Genç alkol kullananlardan uzak tutulmalıdır. Aksi halde gençler uyuşturucu bataklığından kurtulduktan sonra yine uyuşturucu kadar kötü bir alışkanlık olan alkol bataklığına sürüklenebilir.

Uyuşturucu maddelerle ilgili medya kuruluşlarına çok büyük işler düşmektedir. İçki kadehleri nazara verilerek yapılan filimler yerine madde bağımlılığının kötülüğünü anlatan filmler hazırlanarak, resimler ve makaleler yayımlanarak gençlere

mesajlar verilmelidir. Okullarda ve evlerde bu maddelere yönelik caydırıcı bilgiler verilmelidir.

Gençlerin, sosyal becerilerinin arttırılması sağlanmalı ve uyuşturucuya karşı tutumlar sergilenerek gençliğimizi bu bataklıklardan kurtarma çareleri aranmalıdır.

Ebeveynler çocuklarıyla maddî-manevî çok iyi iletişim kursa bile çevreden gelen tehlikeler nedeniyle gençler madde bağımlılığına yönelebilir. Arkadaş çevresi, gencin dünyasında çok önemli bir yeri doldurmaktadır.

Aile içinde anlaşılan, kararlarına değer verilen genç, ilk etapta ailesine karşı çıksa da, makul olan davranışlar karşısında sıkıştığı zamanlarda ailesinden yardım almayı deneyecektir. Aile tarafından bu fırsatlar çok iyi değerlendirilmelidir. Karakterli genç çok zor şartlarda dahi özündeki güzellikler sayesinde kendini koruyacaktır. Altın çamura düşmekle değerinden hiçbir şey kaybetmez.

“İyi bilinen bir konuşmacı, seminerine 50 liralık bir banknotu göstererek başladı. 200 kişiyi bulan dinleyicilere, bu parayı kim ister diye sordu ve eller kalkmaya başladı.

Ve konuşmacı;

- Bu parayı sizlerden birine vereceğim fakat öncelikle bazı şeyler yapacağım dedi. Parayı önce buruşturdu ve dinleyicilere;

- Hala bu parayı isteyen var mı? Diye sordu, eller yine havadaydı. Bu sefer, konuşmacı;

- Peki, bu paraya şunları yaparsam? Dedi ve 50 lirayı yere attı onun üstüne bastı, ezdi, pisletti ve para şimdi pis ve buruştu, fakat eller yine havadaydı ve o parayı herkes istiyordu.

Konuşmacı şöyle dedi:

- Arkadaşlarım burada çok önemli bir şey öğrendiniz. Burada paraya ne yaptıysam hiç önemli değil onu yine de istiyorsunuz. Çünkü benim ona yaptığım şeyler onun değerini düşürmedi. O hala 50 lira. Hayatımızda çoğu kez verdiğimiz kararlar veya hayat şartları nedeniyle hırpalanır, canımız acıtılır, yerden yere vuruluruz. Kendimizi kötü hissedimiz. Hiçbir zaman değerimizi kaybetmeyiz. Temiz ya da pis, hırpalanmış ya da kırılmış, bunların hiçbiri önemli değildir. Seni sevenler senin ne kadar değerli olduğunu her zaman bileceklerdir...”

5. Alkol Bağımlılığı

Alkol; bileşiminde çeşitli oranda etil alkol bulunan ve içildiği anda geçici keyif ve sarhoşluk veren, zamanla vücutta zehirleyici tesir yapan ve birçok insanda alışkanlık oluşturan içkilerdir. Alkolsüz edememe durumuna düşenler beden ve ruh sağlığını, aile, sosyal ve iş uyumunu bozacak derecede alkol alanlar alkolik olarak tanımlanırlar. İçkinin beden ve ruh sağlığını etkilediği zaten herkes tarafından bilinmektedir. İçki olarak genellikle etil alkol kullanılmaktadır.

Alkol almaya başlama birçok sebepten olabilir. Fikir verme açısından dört başlık altında inceleyelim.

Biyolojik nedenler; annenin hamilelik döneminde alkol kullanması, sinir sistemi bozukluğu nedeniyle dengesiz kişilik yapısı gösterenler alkolik olmaktadır.

Çevresel nedenler; sürekli alkol kullanılan bir çevrede yaşayan gençler, etraflarında bulunan kişilerden ya da ebeveynlerinden etkilenecek alkol kullanmaya başlayabilirler.

Psikolojik nedenler; toplumun değer yargılarını hiçe sayan ailelerin çocuklarına örnek olamamaları en büyük etken-

lerdendir. Alkolü özenti haline getiren bilinçsiz ebeveynlerin bu tutumları da önemli bir etken kabul edilebilir.

Toplumsal nedenler; manevî duyguları yüksek, din ve törelerine bağlı toplumlarda alkolizm yok denecek kadar azdır. Refah durumu, kentleşme, sanayileşme ve toplumsal çalkantılar gençlerin alkolik olmalarında etkili olmaktadır.

Dünya sağlık örgütünün otuz ülke içinde (Ülkemiz de bu 30 ülke içindedir.) yaptığı araştırmaya göre alkol bağımlılığı; Cinsiyetlerin %85'ine, trafik kazaların %61'ine, ırza tecavüzlerin %80'ine, şiddet olaylarının %50'sine, yangınların %16'sına sebebiyet vermektedir.

Aynı araştırmada; alkolik olanların alkol almayan insanlara göre 16 kat fazla düştüğü, 30 kat fazla zehirlendiği, 58 kat fazla intihar girişiminde bulunduğu verilerine rastlanmıştır. Akıl hastanelerinde yatanların %40 ile %50 arasında genel tutuklanmaların %50 sinde alkolün temel sebep olduğu öğrenilmiştir.

Alkol kullanan aileler yeni nesillere büyük zarar vermektedirler. Bu konuda da dünya sağlık örgütü tarafında yapılan araştırmaya göre alkol alan bir kadının doğacak çocuğunda; normalden küçük doğum %98, dudak ve parmaklarda bozukluk %95, ruhsal problemler %89, konuşma bozukluğu %80, doku bozukluğu %80, saldırgan tavırlar %72, hormonal ve cinsel bozukluk %46, duyma bozukluğu %41, Ortopedik arıza %33, cilt ve tırnak arızaları %30, kalp zafiyeti %29, göz bozukluğu %25 olarak açıklanmıştır.⁷⁰

Yukarıda belirtilen arızaların toplamı 930'dur, bu durumda hamilelik döneminde içkiye devam eden 100 kadından 93'ünde arıza olabilmektedir. Bu durum doğacak bebekler açısından korkunç bir rakamdır.

Alkol kullanımının kalp ve damar hastalıklarına iyi geldiğini savunanlara Amerika'nın Baltimore eyaletindeki Johns Hopkins Üniversitesi'nde görevli Doktor Jingzhong Ding ve ekibi, bin dokuz yüz dokuz kişi üzerinde yaptıkları deneylerde, belirli aralıklarla deneklerin beyin MR'lerini çekerek alkolü azda olsa tüketenlerin beyinlerinde, ilerleyen zamanda küçülme meydana geldiğini ispatlamışlardır. Az miktarda içilen alkolün sanıldığı gibi felç olma riskini azaltmadığını, tersine artırdığını belirtmişlerdir.⁷¹

“İnsanı insan yapan akıldır, aklı olmayanın dinide yoktur.” (Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem))

Hz Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) *içkinin vasfını yani bütün fenalıkların anası olma durumunu zihinlerde canlı tutmak için bir temsil anlatır. İslâm ediplerine mühim bir ilham kaynağı olan ve hadislerde değişik şekillerde gelmiş bulunan temsili hikâyenin bir şekli şöyle:*

“Kötülüklerin anasından sakının. Zira sizden önce yaşayanlar arasında çok dindar bir zat vardı. Hep ibadet eder, bu maksatla insanları da terk ederdi. Bir kadın ona musallat oldu. Bir hizmetçisini yollayarak: “Bir hususta şahitlik yapmak üzere bana bir uğrayıver” diye kendisine haber yolladı. Adam kabul ederek kadının evine girdi. O eve girince kadının bütün kapıları kapattırarak odasına aldı. Adam bir de ne görsün, karşısında kendisini beklemekte olan çok güzel bir kadın var. Kadının yanında bir çocuk ve içerisinde içki bulunan bir de kap vardı. Adama: “Seni buraya şahitlik falan için çağırmadım, (Allah’ı inkâr etmen veya) bu çocuğu öldürmen veya bu şaraptan içmen veya benimle yatman için çağırdım, itiraz edecek olursan imdat diye çığlık atıp seni rezil edeceğim” der. Adamcağız meselenin ciddiyetini anlayarak bunlardan birini yapmaktan başka çıkar yol olmadığı kanaatine varır. Belayı en ucuz atlatma yolu olarak şaraptan içmeyi tercih etmektir. Kadına: “Bir kadeh şarap ver” der. Kadın verir. Adam “Bir kadeh daha” der. Derken sarhoş olarak kadınla temasta bulunur (kendisini küfre atan sözler sarf eder) ve çocuğu da öldürür. (Sonra kadın ona: “Kasem olsun sarhoş olunca önceden yapmam diye reddettiğin bütün tek-liflerimi eksiksiz yaptın” der.)⁷²

6. Alkol Tedavisi

Alkol almaya neden olan bireylerin daha önceki sağlığını ve becerilerini kazanması, alkol nedeniyle kaybettiği toplum-

sal rolüne ve konumuna ulaşması için her çeşit tedavi yöntemlerinin uygulanmasıdır.

Tedavinin gayesi alkolün tamamıyla bırakılmasıdır. Tedavinin istenilen sonuca ulaşabilmesi, bağımlının istekli olmasına bağlıdır. Bu vesileyle tedaviye başlayacak bireylerin tedavi süresinin başlamasından itibaren alkol almamaları gereklidir.

a- Antebus Tedavisi: Bağımlıya antebus veya bazı ilaçlar verilerek hastada geçici kriz oluşmasına, tansiyonun düşmesine, terlemelerine, ateşin yükselmesine, vücudun bazı bölümlerinin kızarmasına ve kalp atışlarında hızlanmalara sebep olunur. Bu tedavide kısaca ölüm provası yapılmaktadır. Alkol alma isteği kayboluncaya kadar bu tedavi uygulanabilir.

b- Nefret Tedavisi: Bağımlıya bazı ilaçlar verilerek bulanıklı oluşturulmasına, alkol verilerek istifra etmesine ve içkiye karşı nefret hissinin uyandırılmasına çalışılır.

c- Psikoloji Tedavisi: Alkolik, alkolün zararlarına karşı uyandırılır. Bunlardan kurtulmanın alkol almamaya bağlı olduğu düşüncesi oluşturulmaya çalışılır.

Bu tedavi yöntemlerinden başka, hipnoz ve sosyo tedaviler de kullanılmaktadır. Alkolü bırakma kişinin kendi azmiyle çözeceği bir problemdir.

Ümmü Seleme'nin -Allah ondan razı olsun- anlattığına göre kızı Zeynep bir gün hastalanır. Zavallı Zeynep'in yüzü ateşler içinde kavrulmaktadır. Annesi Ümmü Seleme bir kaba hurma ve biraz su ilave ederek güneşe koyar... Güneşin altında belli bir müddet kaldıktan sonra suyun içindeki hurmalar köpürmeye başlar. Ümmü Seleme kabı alarak evin içinde soğuk bir yere koyar ve bekletir. Bir süre sonra soğuyan hurma suyunu Zeynep'e içirir...

Peygamber efendimiz Ümmü Seleme'nin evinin önünden geçerken Zeynep'in hasta olduğunu öğrenir. Peygamberimiz çok sevdiği sevimli kıza yaklaşır. Ona: "Geçmiş olsun" der. Kaptaki hurma suyunu görünce, Ümmü Seleme'ye Dönerek:

- Bu ne Ümmü Seleme? diye sorar.

Ümmü Seleme:

- Zeynep'in ateşini biraz olsun düşürmek için güneşe biraz hurma koymuştum. Hurma suyu ey Allah'ın Resulü, diye cevap verir.

Bunun üzerine peygamberimiz "Yüce Allah size yasakladığı şeylerde şifa bırakmadı." buyurur.

O zamanlarda Araplar, hurmayı suyun içinde, güneşin altında bırakarak şarap yapıyorlardı. Zararlarından dolayı Allah içkiyi yasaklamıştı.

Peygamberimizin bu uyarısını duyar duymaz Ümmü Seleme kaptaki hurma suyunu yere dökmüş.⁷³

7. Sigara Kullanımı

Sigara kullanımı çok eski yıllara dayanmaktadır. Milattan önce bazı bitkilerin yakılmasıyla meydana gelen dumanın koklanmasından keyif alındığı bilinmektedir. Tütün dumanının insanların hayat serüvenine katılması ve onların sağlıklarında meydana getirdiği bu menfi yankı, tıbbî, ekonomik ve sosyo-kültürel zararlarına rağmen günümüze kadar artarak gelmiştir. Sigara fabrikalarının kurulmasıyla başlayan salgın; 1920'lerde kadın ve çocukların da sigara içmeye başlamasıyla önü alınamaz kara bir salgın olarak insanımızı sarıp sarmalamıştır,

Sigara, sadece tiryakiyi değil, aynı yerde bulunan kişileri ve ev hayvanlarını bile ölümün kucağına atar. Sigara üretimi

pek çok ziraat mahsulünün üretimine engel olmaktadır. Tütün toprağın imbat kuvvetini, verimliliğini hızlı bir şekilde düşürmektedir. Yeşil tütün yapraklarının güzel kokulu olması için kısa sürede 70 derece sıcaklıkta fermente edilmesi gerekir. Bu işlem esnasında tonlarca orman yok edilmektedir. Sigara kâğıdı için kesilen ağaçlarsa başka bir konu.⁷⁵

Sigara bağımlılığına neden olan madde nikotindir. Bu madde eroin, alkol ve kokain gibi vücutta bağımlılığa neden olur. Sigarayı alışkanlık haline getiren birinin bırakması, alkolik birinin alkolü bırakması kadar zordur.

Sigarayı içen, ilk nefesi çekince nikotin birkaç saniyede beyne ulaşır ve bazı merkezleri uyarır. Bu durum insanda geçici bir rahatlama kaslarda gevşeme, endişe ve sıkıntılarının hafiflemesi ve zihninin daha hızlı çalışması gibi durumlar olarak algılanır. Fakat iş aslında düşünülmediği gibi olmamaktadır. Kişideki rahatlama sigaranın oluşturduğu etkiden kaynaklanmamaktadır, vücudunda yokluğunu hissettiği, kişinin aradığı nikotine kavuşmasından kaynaklanan bir rahatlama etkisidir. Ancak nikotin vücudun bazı bölümlerini etkisi altına alarak organları sürekli yıpratmaktadır. Gencin bu durumun ilk etapta farkına varması mümkün değildir. Çünkü o sürekli kısa süreli rahatlama etkisi ile sigaranın faydalarını göz önüne getirmektedir.

Nikotin alan birisi bu maddeyi kestiği zaman 24 saat içinde mutlaka tekrar almak zorunda kalır. Aksi halde vücutta dayanılmaz bir istek uyanmaktadır. Kişi sigara içmediği zaman; dikkatini toplayamaz, huzursuzluk, kızgınlık ve endişelenme gibi belirtiler oluşur. İştahının artması, baş ağrıları; hatta kalp atışının azalması gibi sonuçlar ortaya çıkabilir.

Genellikle çocukluk sonlarında ve ergenlik dönemi başlangıcında sigara alışkanlığı ortaya çıkmaktadır.

Sigaraya başlama nedenleri; gencin ruhsal sorunlarıyla birlikte toplumun yapısı ve maalesef özentisi ile aile tutumlarından kaynaklanan problemler olarak sıralanabilir.

Resim 22: 12-13 yaşlarında bir çocuk elinde tesbih, ağzında sigara, kabadayılara özentisi, anne çaresiz bakıyor.

8. Bu Alışkanlığa Başlama Nedenleri

- ⇒ Merak,
- ⇒ Sıkıntı,
- ⇒ Anlaşılama,
- ⇒ Toplumdan kaçma eğilimi,
- ⇒ Ailesi ile zıtlama,
- ⇒ Öfke, şiddet ve saldırganlık davranışlarını bastırma,
- ⇒ Özentisi, büyük görünme isteği, büyüklere benzeme büyükler gibi davranma,
- ⇒ Çevre baskısı, arkadaşlarına hayır diyememe, arkadaşları arasında üstünlük, kendini kanıtlama ve kendini kabul ettirme gibi davranışlar,
- ⇒ Eğlence aracı olarak kullanma,
- ⇒ Ailesinin yanı sıra etrafındaki örnek şahsiyetlerin de sigara içmeleri etkili olmaktadır.

Sigara tüketimi son yıllarda sürekli artmakta ve yaygın olarak kullanılmaktadır. Araştırmalara göre bu alışkanlığın giderek yaş ortalamalarının düştüğü, ilköğretim çağı öğrencilerine kadar indiği görülmektedir. Lise öğrencilerinde %25 iken üniversite öğrencilerinde bu oranın %40 civarında olduğu tespit edilmiştir.⁷⁵

9. Sigarada Bulunan Maddeler ve Zararları

Yapılan araştırmalarda sigara dumanında insan sağlığına zararlı (4000) dört binden fazla madde bulunduğu tespit edilmiştir.

Bu zehirli maddeler insanı öldürecek güçtedir. İçilen bir sigarada on adet kanser yapıcı tanecik bulunduğu ve on adet gaz madde bulunduğu tespit edilmiştir. Bu tanecikler insan vücudunda ölümcül hastalıkların oluşmasında en büyük sebeplerden biridir.

10. Sigara Tiryakilerinde Görülen Başlıca Hastalıklar

1- Kanser; akciğer, ağız ve gırtlak, pankreas, böbrek, idrar yolları kanseri.

2- Kalp ve damar hastalıkları; Göğüs ağrıları, Bacak arterleri hastalıkları. (Bu hastalık %95 sigara içenlerde görülmektedir.)

3- Bronşit ve amfizem hastalıkları.

4- Mide ülseri.

5- Cilt eskimesine neden olan hastalıklar.

Hamile kadınlarda; düşük yapma, çocuğun rahimde gelişmemesi gibi durumlar görülmüştür.

Sigara içenlerin başarısı herhangi bir konudaki başarısı içmeyenlere göre daha düşüktür. Dikkatleri çok dağınıktır. Bir noktaya yoğunlaşamamaktadırlar.

Bunların yanı sıra maddî açıdan büyük zararı olmaktadır. Örneğin bir paket sigara ortalama 2,5 YTL'dir. Günlük bir paket sigara içen bir adam bir ayda $30 \times 2,5 = 75$ YTL bu rakam bir yılda $75 \times 12 = 900$ YTL gibi büyük bir rakamdır. Sigaraya verilen bu parayla bir insan neler alabilir bunu siz düşünün.

Sigara tiryakilerini en çok yanıltan şey sigaranın hemen değil de uzun bir süre sonra zarar vermesidir. Oysa tiryaki, zararını görmeye başladıktan sonra iş işten geçmiş olur. Ülkemizde ortalama 17 milyondan fazla sigara içicisi olduğu bilinmektedir. Her yıl bu insanlardan yüz bin kişi sigaraya bağlı hastalıklar sebebiyle ölmektedirler. Sigara almak için Türk

halkı her gün 17 milyon dolar harcamaktadır. Ülkemizde sigaraya verilen yıllık para altı buçuk milyar doları bulmaktadır. Bilimsel bir çalışmaya göre sigara tiryakilerinin 4 milyonu hayatından 7 yıl, 4 milyonu ise 22 yıl kaybederek öleceklerdir.⁷⁶

Gelecek otuz yıl içinde sigaradan; AIDS, tüberküloz, cinayetler, intiharlar ve anne ölümlerinin toplamlarından daha fazla kişi ölecektir. Bunu böyle gördüğünüz zaman bir toplumu çöktürmek için gerçek bir alt yapıyla karşı karşıya kalıyorsunuz. Ekonomik açıdan sigara içmek, hem bireylere hem ülkelere çok ciddi kayıplar verdiren bir maddedir. Ve kitlesel olarak alınıp satılıyor. Bu durumda en önemli kitle imha silahı sigaradır. Atom bombası atsanız kaç kişiyi öldürebilirsiniz? Oysa sigara bir milletin erişkin nüfusunun %50 sini etkilemektedir.⁷⁷

11. Sigarayı Bırakma ve Tedavi

Tiryakilerin öncelikle sigaranın kendilerine, ailelerine ve çevrelerine çok zararları olduğunu bilincinde olması gerekir. Sigarayı terk etmek için birey iradesini kullanmaya istekli olmalıdır.

Sigaraya gerek duyulduğunda sık sık hafif yemek, şeker, leblebi... vb. yiyecekler yenmeli veya çeşitli bitkisel içeceklerden içilmelidir. Tiryaki meşgul olabileceği bir uğraş bulmalıdır. Bu uğraş işi olacağı gibi, meşgul olabileceği herhangi bir araç; anahtarlık, tesbih... vb olabilir. Sigara içilen yerlerde kalmamaya özen göstermeli, açık havada yürüyüş ya da koşu yaparak solunum yollarını açacak hareketler yapmalıdır. Beden eğitimi ve sporla ilgilenmelidir.

Sigara tiryakileri için en zor vakitler akşam yemeğinden sonraki vakitlerdir. Bu vakitlerde ağır yemekler yememeli. Uygun

programlar varsa televizyon izlemeli; bilgisayarı tercih etmeli; kitap veya gazete okuyarak meşgul olmalıdır. Bu faaliyetler bir hafta, on beş gün devam ettirilmelidir. Eğer sigarayı bırakmaya yeterli istek duymuyor ve sigarayı terk edemeyeceğinden korkuyorsa tıbbi ve psikolojik tedavi yöntemleri kullanılmalıdır.

12. Sigarayı Bırakma Yöntemleri

- 1- Aniden bırakma,
- 2- Azaltarak bırakma,
- 3- Düşük nikotinli sigara, sakız veya özel sigarayla bırakma,

- 4- Psikolojik tedavi ile bırakma,

Sigarayı bıraktıktan sonraki ilk iki-üç ay en zor dönemdir. Bu zamanlar da sigara içenlerin yanında bulunmamaya dikkat etmelidir. Dünya sağlık örgütü araştırma kaynaklarına göre; sigarayı bırakanların %58'inin iki-üç ay içinde tekrar sigaraya başladığı tespit edilmiştir.

- 5- Koşullandırmaya yönelik tedavi ile bırakma,

- 6- Hipnoz tedavisi ile bırakma,

Sigarayı bırakma yöntemlerinden başka, çevresel uyarıcıları sınırlayarak, hayalî senaryolar ve akupunktur gibi tedavi çeşitleri de vardır.

“Atın ölümü arpadan olsun.” diyerek insan, iradesine yenik düşmemelidir. Bize bahşedilen sağlık nimetini itinalı bir şekilde muhafaza etmeli, kendimiz için hoşlanmadığımızı bir başkası için de istememeliyiz. Her an iyilik ve güzellik soluklamalıyız ki, istifade ettiğimiz bu atmosferde iyilik ve güzellikler bizi çepe çevre sarsın...

Aşağıdaki olayı bir kitaptan okumuştum:

Trende yan yana oturduğumuz adam, karşımızda ki delikanlıya nutuk çekiyor ve:

- *Sigara efkâr dağdır! diyordu. Yak bi tane! Çocuk, adamın kendisine uzattığı sigarayı kibarca reddederek:*
- *Sağ olun efendim! dedi. Kullanmıyorum.*
- *Amma yaptın ha! diye atıldı adam. Yoksa annen mi kızar?*

Bu laflar, çevremizdeki yolcuların gülüşmelerine yol açmış, benimse fena halde canımı sıkıyordu. Uyumak niyetiyle kapattığım gözlerimi aralayarak delikanlıya baktım. Bir üniversite öğrencisi olmalıydı. Tertemiz yüzü, adamın söylediklerinden sonra hafifçe kızarmıştı.

Adam:

- *Herhalde sen aslan sütü de kullanmazsın, diye devam etti. Kullanmazsın değil mi?*

Delikanlı, onun içkiden bahsettiğini anlamıştı. Bu sefer susmayarak:

- *Bira dâhil bütün içkiler haramdır! dedi. Birbirinden güzel yüzlerce çeşit içecek varken, niçin onları kullanayım? Konuşmaları, benim olduğu kadar ayakta seyahat eden yolcuların da dikkatini çekmişti. Herkes kulak kesilmiş, onları dinliyordu.*

Adam:

- *Peki, milli piyangoya ne dersin? dedi. Hani şu televizyonda reklâmları olan.*
- *O da aynı şey! diye cevap verdi delikanlı. Yani o da bütün kumarlar gibi haramdır.*

Adam, alaycı bir tavırla:

- *Amma tutucu bir insansın be kardeşim! dedi. O haram, bu haram. Milli piyango nun milli takımdan ne farkı var ki? Çocuk yine susmayı tercih etti. Ancak sıkıldığı, her halinden belliydi. Adam ise, akli sıra onu köseye sıkıştırmış ve*

perişan etmişti. Sigarasının dumanını çocuğa doğru bir kahraman edasıyla üflerken:

- Cehennem korkusundan dünyanın bütün zevklerinden mahrum kalıyorsunuz, dedi. İş mi sizin yaptığınız?

Dayandığım yerden doğrulup adama baktığımda, bana dönerek:

- Ne dersin dostum? dedi. Haklı sayılmaz mıyım? Hepimiz az çok yanmayacak mıyız? Üstelik hep beraber olduktan sonra, ne var korkacak?

Sinirlerim iyice tepeme çıkmıştı. Ama yine de sakın görünmeye çalışarak:

- Gerçekten cesur bir insanmışsınız, dedim. Sahi, yanmaktan korkmuyor musunuz?

- Pek korktuğumu söyleyemem, diye cevap verdi. Elle gelen düğün bayram değil mi?

Böyle diyerek koltuğuna biraz daha gömüldü ve cam kenarındaki sigarasına doğru uzandı. Paketin yanında duran çakmağı ondan önce alarak ateşledim ve:

- Buyurun! dedim. Yakın!

Paketten büyük bir pozla çıkarttığı sigarasını, çakmaktan adeta fışkıran aleve doğru uzatırken:

- Hayır! dedim. Sigaranızı değil, parmağınızı uzatın.

- Anlayamadım, dedi. Neden parmağımı uzatacakmışım?

- Cehennemde yanmaktan korkmadığınızı bundan daha iyi nasıl gösterebilirsiniz? dedim. Doğrusu hepimiz çok merak ettik.

Adam ne diyeceğini şaşırılmış ve iki saattir işleyen çenesi adeta tutulmuştu. Yerinde bir müddet kıvrandıktan sonra, "İneceğim istasyona geldim" diyerek ayağa kalktı ve kalabalığı yararak gözden kayboldu.

Çakmağın bende kaldığını, adam gittikten biraz sonra fark ettim. Bunu karşımdaki delikanlı da görmüş ve gülmeye başlamıştı.

Ergenlik Dönemi Yol Haritası

Çakmağı ona doğru uzatırken:

- Sigara içmiyorsun ama çakmak sende kalsın, dedim. Artık onu nerede kullanacağını çok iyi biliyorsun.⁷⁸

SON NOTLAR

1) Zeynel Abidin'e atfedilen hadisi şerifler Kütüb-ü sitte'de yer almaktadır.

- 2) M. Fethullah Gülen, Ölçü Veya Yoldaki Işıklar-2, "Genç"
- 3) M. Fethullah Gülen, Çekirdekten Çınara, s. 96
- 4) M. Fethullah Gülen, Çocuk Terbiyesi, s. 36
- 5) M. Fethullah Gülen, Çocuk Terbiyesi, s. 48
- 6) Bediüzzaman Said Nursi, Hanımlar Rehberi, Birinci Nükte
- 7) Bediüzzaman Said Nursi, Lemalar, 17. Lema, 8. Nota
- 8) M. Fethullah Gülen Çocuk Terbiyesi, s. 66
- 9) Buhari, Cenaiz, 92; Ebu Davud, Sünnet,17; Tirmizi, Kader, 5
- 10) M. Fethullah Gülen, Çocuk Terbiyesi, s. 143
- 11) Tirmizi, Birr, 33
- 12) İbni Mace, Edep, 3
- 13) Ailem dergisi, Ali Demirel, 12.10.2005
- 14) Cüneyt Süavi, Hayatın içinden, s. 162
- 15) Zeyne'l-Âbidin'e atfedilen bir hadisi şerif Kütüb-ü Site'de yer almaktadır. M. Fethullah Gülen, Çocuk Terbiyesi, s. 68
- 16) Kıyamet, 75/20
- 17) Bediüzzaman Said Nursi, Âsa-yı Mûsa, s. 16
- 18) M. Fethullah Gülen, Ölçü veya Yoldaki Işıklar-2 s. 92
- 19) Adnan Kulakoğlu, 2001, s.17
- 20) Musa Kâzım Gülçür, Çocuk ve Ergende Karakter Eğitimi, s. 46
- 21) Murat Çiftkaya, Gülümseyen Öyküler s. 165
- 22) Oğuz oğlu Türkiye'de Gençlik, s.170

Ergenlik Dönemi Yol Haritası

- 23) Bediüzzaman Said Nursi, Gençlik Rehberi s: 45
- 24) Buhari Edep, 39; Müslim, Fedail, 13; Birr, 69.
- 25) Müsned, V/256-257
- 26) İsmail Boz, Sınıf Yönetme Sanatı, s: 184 (Zig Ziglar).
- 27) Murat Çiftkaya, Gülümseyen Öyküler, s: 87
- 28) Buhari, Cenaiz, 80; Tefsiru sûre (30) 1; Kader, 3; Müslim, Kader, 22
- 29) M. Fethullah Gülen, Çocuk Terbiyesi, s. 67
- 30) Bkz. Bediüzzaman Said Nursi, Sözler 12 söz.
- 31) Bakara, 2/216
- 32) Ali Çankırılı, B. Nerdesin, s. 68
- 33) Müslim, Nikâh, 10
- 34) Murat Çiftkaya, Anne Baba Çocuk Öyküleri, s. 54
- 35) Murat Çiftkaya, Anne Baba Çocuk Öyküleri, s. 101
- 36) İşmen, 1993,12
- 37) Ahmet Şahin, Zaman Gazetesi, 06.07.2005
- 38) Câmîü's-Sağır, 3/392
- 39) Buharî, Edeb 96; Müslim Birr 165; Ebu Davud, Edeb 122
- 40) Yunus Bilge, Başarıya Giden Yolda Öğrencilere Öneriler, s: 42
- 41) Murat Çiftkaya, Gülümseyen Öyküler, s. 51
- 42) Gader ve Gardiner, 1993, 463
- 43) CNN Türk'ün internet sitesinden alınmıştır. 07. 12. 2004
- 44) M. Fethullah Gülen, Pirizma, 3 s: 8
- 45) Buhari, Rikak 10; Müslim Rikak 116; Tirmizi, Zühd, 27,
- 46) Zümer, 9
- 47) Tirmizi, ilim 19
- 48) Selim Gündüzalp-İsmail Örgen, Sevgi Öyküleri s: 24
- 49) Dünya Sağlık Örgütü Araştırmaları-2004
- 50) Yetim Kız, M.Çiftkaya-S. Demirci, Mutluluk Öyküleri, s: 17
- 51) Prof. Dr. Ali Köse, Zaman Gazetesi, 27 Kasım 2004
- 52) Bediüzzaman Said Nursi, İşâratü'l-İ'câz, s. 249
- 53) İbn Sa'd, Tabakât, 3/567
- 54) Dünya Sağlık Örgütü Araştırmaları-2004
- 55) Vehbi Yıldız, 1993, İrfan Ordusu Nil Yayınları, İzmir, s. 24
- 56) M. Fethullah Gülen, Sohbet-i Canan, s.66
- 57) M. Abdulfettah Şahin, Buhranlar Anaforunda İnsan, İzmir, s. 141
- 58) Mehmet Akar, Mesel Ufku, s. 55
- 59) Ece Koçal, Sabah Gazetesi, 21.08.2004
- 60) Cüneyt Süavi, Hayatın İçinden, s. 188
- 61) Ebu Davud, Edep 4

Son Notlar

- 62) Ebu Davud, Edep 4
- 63) Bediüzzaman Said Nursi, Şuâlar, 15. şua, 5. mesele s. 951 (yeni Asya cd'si)
- 64) Selim Gündüzalp-İsmail Örgen, Sevgi Öyküleri s. 28
- 65) Murat Çiftkaya, Anne Baba Çocuk Öyküleri, s. 181
- 66) Selim Aydın, Nisan, Sızıntı/2004
- 67) Zaman Gazetesi, 23.10.2004
- 68) Dünya Sağlık Örgütü Araştırması, 2004
- 69) 05.06.2005, Zaman-Turkuaz.
- 70) Dünya Sağlık Örgütü Araştırmaları, 2004
- 71) 22. 06. 2004, Zaman Gazetesi
- 72) Kütüb-ü Sitte 7. cilt s: 266
- 73) M. Ali Kutup, Bir Hadis Bir Hikâye, s: 299
- 74) Sızıntı, Mart-1994, Z. Aydın
- 75) Ankara Alkol ve Madde Bağımlılığı Araştırmaları-2004
- 76) Gazi Osman Paşa Belediyesi, Sağlık, İnsan Sağlığı ve Eğitim Vakfı cd'si, 2004
- 77) M. Ü. Tıp Fak. Çocuk Ana Bilim Dalı Başkanı Prof Dr. Elif DAĞLI
- 78) Cüneyt Süavi, Hayatın İçinden, Zafer Y., İstanbul-2003, s. 193

İSTİFADE EDİLEN KAYNAKLAR

- Kur'ân-ı Kerim
- **Bediüzzaman**, Risale-i Nur Külliyyatı, Sözler Yayınevi, İstanbul
- **Cüneyt Suavi**, Hayatın İçinden, Zafer Yayınları, İstanbul-2004
- **Gander M. J ver Gardiner H. W**, Çocuk ve Ergen Gelişimi, İmge Kitabevi Ankara-1993
- **İbrahim Canan**, Kütüb-ü Sitte ve Tercümesi, Akçağ Yayınları, İstanbul
- **İsmail Boz**, Sınıf Yönetme Sanatı, Zambak Yayınları, İstanbul-2004
- **M. Abdulfettah Şahin**, Ölçü veya Yoldaki Işıklar, T.Ö.V Yayınları, İzmir-1993
- **M. Ali Kutup**, Bir Hadis Bir Hikâye, Uysal Yayınları, İstanbul-2004
- **M. Fethullah Gülen**, Çocuk Terbiyesi, Feza Gazetecilik, İstanbul-2000
- ....., Ölçü veya Yoldaki İşaretler, 1.2.3 T.Ö.V Yayınları, İzmir-1993
- ....., Prizma 3, Nil Yayınları, İzmir-1999

- ....., Ruhumuzun Heykelini Dikerken, Zaman Yayınları, İstanbul-1998
- ....., Sohbeti Canan, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Yayınları, İstanbul-2004
- **Mehmet Akar**, Mesel Denizi, Nil Yayınları, İstanbul-2001, Mesel Ufku, Timaş Yayınları, İstanbul-2002
- **Mehmet Akar**, Risale-i Nurlarda Temsiller ve Hikâyeler, Timaş Yayınları, İstanbul-2003
- **Murat Çiftkaya**, Anne Baba Çocuk Öyküleri, Timaş Yayınları, İstanbul-2003
- ....., Gülümseyen Öyküler, Timaş Yayınları, İstanbul-2002
- ....., İlham Öyküleri, Timaş Yayınları, İstanbul-2002
- **Murat Çiftkaya-Senai Demirci**, Mutluluk Öyküleri, Timaş Yayınları, İstanbul-2005
- **Musa Kâzım Gülçür**, Ergen ve Çocukta Karakter Eğitimi, Işık Yayınları, İzmir-2004
- **Selim Gündüzalp-İsmail Örgen**, Sevgi Öyküleri, Zafer Yayınları, İstanbul-2002
- **Thomas Gordon**, E.Ö.E. (Etkili Öğretmenlik Eğitimi), Sistem Yayıncılık, İstanbul-1996
- **Vehbi Yıldız**, İrfan Ordusu, Nil Yayınları, İzmir-1993
- **Yunus Bilge**, Başarıya Giden Yolda Öğrencilere Öneriler, Zambak Yayınları, İstanbul-2004